

Pekka Salmi Juhani Salmi (toim.)

Sisävesi- ja rannikkokalastaja
muutospaineiden alla

Arkipäivän ongelmat
ammattikalastajien kertomana

RIISTA- JA KALATALOUDEN TUTKIMUSLAITOS
KALATUTKIMUKSIA — FISKUNDERSÖKNINGAR

No 72

1993

Sisävesi- ja rannikkokalastaja muutospaineiden alla
Arkipäivän ongelmat ammattikalastajien kertomana

Toim. Pekka Salmi ja Juhani Salmi

Helsinki 1993

Toimittajienosoitteet:

Pekka Salmi
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Itä-Suomen kalastuskoeasema
58175 Enonkoski

Juhani Salmi
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Reposaaren toimipiste
Pleikinkatu 1
28900 Pori

Vastaava toimittaja: Lauri Urho

Kannen valokuva: Kalastaja punnitsemassa lohirysäsaalistaan Karvian Ourien Kaddeilla
(valokuva Juhani Salmi)

Kirjoittajat ovat vastuussa kirjoituksensa sisällöstä, eikä se välttämättä edusta Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen virallista kantaa.

ISBN 951-8914-45-1

ISSN 0787-8478

Painatuskeskus Oy

Helsinki 1993

Julkaisija

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Julkaisu aika

Marraskuu 1993

Tekijä(t)

Toim. Salmi, Pekka ja Salmi, Juhani

Julkaisun nimi

**Sisävesi- ja rannikkokalastaja muutospaineiden alla.
Arkipäivän ongelmat ammattikalastajien kertomana**

Julkaisun laji

Tutkimusraportti

Toimeksiantaja

Toimeksiantopäivämäärä

Projektin nimi ja numero

Tiivistelmä

Ammattikalastajien toimintaedellytykset ovat viime aikoina joutuneet yhä kiihtyvän muutoksen kouriin. Sekä kalakantojen vaihtelut että yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat yrittämiseen joko kannustaen tai rajoittaen sitä. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos tilasi vuonna 1990 Helsingin yliopiston sosiologian laitokselta työn, jonka tarkoituksen oli selvittää ammattikalastusta ja siihen liittyviä epävarmuustekijöitä kalastajan näkökulmasta. Opiskelijat tekivät teemahaastattelut Vuoksen vesistöalueen ja Pohjois-Satakunnan rannikon ammattikalastajien parissa. Tähän kirjoitukseen on koottu opiskelijoiden laatimat ammattikalastajan arkipäivää ja ongelmia eri puolilta kuvaavat raportit.

Luonnon aiheuttamat muutokset ja epävarmuudet kalastaja kokee itsestään selväksi osaksi ammattia, mutta yhteiskunnan asettamiin reunaehtoihin kalastajat suhtautuivat usein kielteisesti. Rannikkopyynnin säätely ja sisävesialueella kalastuslupien saantivaikkeudet vaikeuttivat oleellisesti ammatinharjoittajan työtä ja toiminnan suunnittelua. Haastatellut kalastajat eivät vastustaneet sinänsä kalastuksen ohjaustoimia, mutta he eivät kokeneet tehtyjä toimenpiteitä oikeiksi. Rannikkokalastajien mielestä lohenpyynnin säätelyn perusteista ei ole riittävästi tiedotettu eikä kalastajien mielipiteitä ole otettu huomioon. Pyyntirajoitukset eivät myöskään kohdelleet eri kalastajaryhmiä tasapuolisesti. Itä-Suomessa yleinen mielipide on kääntynyt ammattikalastusta vastaan: troolipyynnin kuvitellaan jopa aiheuttaneen muikkukadon. Muikun troolikalastajat katsoivat vastustuksen ja kalastuslupien vaikean saatavuuden johtuvan siitä, että lähiyhteisöllä on väärä käsitys pyynnin vaikutuksista ja ammattikalastajan arkitodellisuudesta.

Asiasanat

Ammattikalastus, kalastuksen ohjaus, kalastussosiologia, teemahaastattelu, sisävesikalastus, rannikkokalastus, rysäpyynti, troolipyynti, lohi, muikku

Sarjan nimi ja numero

Kalatutkimuksia - Fiskundersökningar 72

ISBN

951-8914-45-1

ISSN

0787-8478

Sivumäärä

117 s.

Kieli

Suomi

Hinta

-

Luottamuksellisuus

Julkinen

Jakaja

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

PL 202

00151 Helsinki

Puh. (90) 228 811, Fax. (90) 631 513

Kustantaja

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Utgivare

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet

Utgivningsdatum

November 1993

Författare

Red. Salmi, Pekka och Salmi, Juhani

*Publikationens namn***Förändringstryck inom insjö- och kustfisket.
Fiskarna berättar om sina vardagsproblem***Typ av publikation*

Forskningsrapport

*Uppdragsgivare**Datum för uppdragsgivandet**Projektnamn och -nummer**Referat*

Yrkesfiskarnas verksamhetsförutsättningar har under senare tid råkat in i en allt mera accelererande förändringsprocess. Både variationerna i fiskbestånden och de samhälleliga förändringarna påverkar företagsamheten antingen positivt eller negativt. Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet beställde år 1990 av sociologiska institutionen vid Helsingfors universitet en studie över yrkesfisket och dess osäkerhetsfaktorer ur fiskarens synvinkel. Temaintervjuerna utfördes av studerande bland yrkesfiskare i Vuoksens insjösystem och kustfiskare i norra Satakunda. Denna artikel är sammanställd av de studerandes rapporter över yrkesfiskarnas vardag och problem.

Naturliga variationer och osäkerhetsfaktorer upplevs av fiskarna som en självklar del av yrket medan de ofta ställer sig negativt till av samhället ålagda restriktioner. Regleringen av kustfisket samt svårigheterna att erhålla fiskelov i insjöområdet försvårade i avgörande grad yrkesutövningen och planeringen av den. De intervjuade fiskarna motsatte sig inte regleringsåtgärder som sådana, men upplevde inte de förverkligade åtgärderna som riktiga. Kustfiskarna ansåg att de inte fått tillräckligt information om begränsningarna av laxfisket och att deras åsikter inte beaktats. Fångstbegränsningarna drabbade heller inte de olika fiskargrupperna rättvist. I östra Finland har den allmänna opinionen gått emot yrkesfisket och man anser t.o.m. att siklöjebeståndens nedgång förorsakats av trålfisket. De fiskare som fångar siklöja med trål ansåg att motståndet och svårigheterna att få fiskelov beror på att lokalsamhället har en felaktig uppfattning om fångstens effekter och om yrkesfiskarens vardag.

Nyckelord

Yrkesfiske, fiskereglering, fiskesociologi, temaintervju, insjöfiske, kustfiske, ryssjefångst, trålfångst, lax, siklöja

Seriens namn och nummer

Kalatutkimuksia - Fiskundersökningar 72

ISBN

951-8914-45-1

ISSN

0787-8478

Sidoantal

117 s.

Språk

Finska

Pris

-

Sekretessgrad

Offentlig

Distribution

Vilt- och fiskeriforskningsinstitut

P.B. 202

FIN-00151 Helsinki, Finland

Tel. +358-0-228 811, Fax +358-0-631513

Förlag

Vilt- och fiskeriforskningsinstitut

Published by

Finnish Game and Fisheries Research Institute

Date of Publication

November 1993

Author(s)

Ed. by Salmi, Pekka and Salmi, Juhani

*Title of Publication***The Attitudes Problems and Everyday Life of Professional Fishers.
A Report on Fisheries in the Bothnian Sea and Freshwater Trawl Fishing***Type of Publication*

Research Report

*Commissioned by**Date of Research Contract**Title and Number of Project**Abstract*

The operation preconditions for professional fishers have changed rapidly in the last few years. The fluctuation of fish stocks and social changes have either stimulated or restricted entrepreneurship. This report studies the commercial fishery and its uncertainties from the fishers' point of view. The studies were made by the Department of Sociology at the University of Helsinki at the request of The Finnish Game and Fisheries Research Institute. The students did theme interviews with professional fishers in the Vuoksi Lake area and in the middle coast of the Bothnian Sea. The studies completed by those students have been compiled in this report. Each study handles a separate theme on the everyday life and the problems of professional fishers.

The fishers felt that ecological uncertainties are a self-evident part of the occupation but did not usually approve of the restrictions made by fisheries managers. The regulations of the coast fishery and the difficulties in getting fishing permits for the inland fishery negatively affected their work and planning. The interviewed fishers did not oppose management of the fishery as such, but felt that measures had gone awry. Coastal fishers said that they had not been informed enough of the principles management applies to the salmon fishery and that their views had not been heard. Furthermore, restrictions have not treated separate fishery groups equally. Public opinion has turned against the professional fishery in Eastern Finland. Trawl fishing is even considered to have caused the decline in vendace stocks. Those who fish vendace with trawls felt that opposition and the difficulties in getting fishing permits have been caused by misunderstandings about the reality of commercial fishing and the influence fisheries have on fish stocks.

Key words

Professional fishing, fishery management, sociology of fishing, theme interview, inland fishery, trap net fishing, trawl fishing, salmon, vendace

Series (key title and no.)

Kalatutkimuksia - Fiskundersökningar 72

ISBN

951-8914-45-1

ISSN

0787-8478

Pages

117 s.

Language

Finnish

Price

-

Confidentiality

Public

Distributed by

Finnish Game and Fisheries Research Institute
P.O.Box 202
FIN-00151 Helsinki, Finland
Phone +358-0-228 811, Fax +358-0-631 513

Publisher

Finnish Game and Fisheries Research Institute

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	1
	<i>Pekka Salmi ja Juhani Salmi</i>	
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TOTEUTUS.....	2
	<i>Martti Grönfors</i>	
3	VUOKSEN ALUEEN TROOLIKALASTUS.....	5
3.1	Taustaa.....	5
	<i>Pekka Salmi</i>	
3.2	Kalastus ammattina.....	6
	<i>Pia Närhi</i>	
3.2.1	Yleistä.....	6
3.2.2	Kalastajien henkilöhistoria.....	7
3.2.3	Ammattikalastuksen kehittyminen.....	8
3.2.4	Ammatinvalinta ja sivuelinkeinot.....	9
3.2.5	Kalastajan mielenlaatu ja luonteenpiirteet.....	11
3.2.6	Ammatin mielekkyys.....	13
3.2.7	Koulutuksen mielekkyys.....	19
3.2.8	Ammatin arvostus.....	20
3.2.9	Kalastajien vaikutusmahdollisuudet.....	21
3.2.10	Johtopäätöksiä.....	22
3.3	Kalastusluvut ammatinharjoittamisen ongelmakohtana.....	23
	<i>Katja Uusihakala</i>	
3.3.1	Yleistä.....	23
3.3.2	Ammattikalastajien näkemyksiä kalastusluvista.....	24
3.3.3	Mistä lupaongelmat johtuvat?.....	27
3.3.4	Kalastajien troolilupia koskevia ehdotuksia ja toiveita - yhteenveto....	30
3.4	Kalastajan ammatin rahoituksesta.....	31
	<i>Pirjo Takalo</i>	
3.4.1	Yleistä.....	31
3.4.2	Kalastajien kokemuksia rahoitustuesta.....	32
3.4.3	Työttömyyskorvaukset.....	34

3.5	Troolikalastajien saaliskalat ja kalasaaliit.....	35
	<i>Kari Huittinen</i>	
3.5.1	Yleistä.....	35
3.5.2	Saaliit.....	37
3.5.3	Kalanistutukset.....	39
3.5.4	Muikkukannan kausivaihtelut.....	39
3.5.5	Lopuksi.....	42
3.6	Kalastuksen kannattavuus.....	43
	<i>Minna Aro</i>	
3.6.1	Kalastajien toimeentulo.....	43
3.6.2	Kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä.....	45
3.6.3	Kalan markkinointi.....	48
3.6.4	Markkinatilanne.....	50
3.6.5	Kalan hinta.....	51
3.6.6	Kalan jalostaminen.....	52
3.6.7	Kalastajan verotus ja kirjanpito.....	55
3.6.8	Tiivistelmä.....	56
3.7	Ympäristökysymykset.....	57
	<i>Lalli Metsola</i>	
3.7.1	Ympäristötilanne ja sen syyt.....	57
3.7.2	Saastumisen vaikutukset kalastukseen.....	59
3.7.3	Saastumisen vaikutukset muikkukantoihin.....	60
3.7.4	Rehevöitymisen vaikutukset kalastukseen.....	61
3.7.5	Tulevaisuus.....	62
3.7.6	Kalastajan vaikutus ympäristöönsä.....	63
3.7.7	Luonnonsuojelu.....	63
3.7.8	Lopuksi.....	65
3.8	Kalastajien näkemykset ammattinsa tulevaisuudesta.....	66
	<i>Timo Karvinen</i>	
3.8.1	Yleistä.....	66
3.8.2	Muikkukantojen pienentyminen.....	66
3.8.3	Uusien kalastajien alalle tulo.....	68
3.8.4	Jos kalaa tulisi.....	69
3.8.5	Vaihtoehdot kalastamiselle.....	70
3.8.6	Lopuksi: yhteistyö?.....	70
3.9	Yhteenveto.....	71
	<i>Pekka Salmi</i>	

4	MERIKARVIAN RANNIKKOKALASTAJAT.....	74
4.1	Taustaa..... <i>Juhani Salmi</i>	74
4.2	Kalastus - perinteiden jatkamista vai vapaa valinta?..... <i>Jarmo Aarnio</i>	75
4.2.1	Tradition merkitys.....	75
4.2.2	Valinnan vapaus vai pakkorako.....	77
4.3	Kalastajan työnkuvasta..... <i>Teemu Matinpuro</i>	78
4.3.1	Työnkuvaan vaikuttavat tekijät.....	78
4.3.2	Raskas työ ilman aikatauluja.....	80
4.3.3	Pyyntitekniikka tehostuu.....	81
4.3.4	Byrokratia ja paperityöt ovat osalle kalastajista vaikeita.....	83
4.4	Sivuansiot: elämän välttämättömyys vai työnarkomania?..... <i>Jarmo Aarnio</i>	84
4.4.1	Lisätuloja merestä vai maalta?.....	84
4.4.2	Tyrnimarja.....	84
4.4.3	Metsä- ja rakennustyöt.....	85
4.4.4	Talvikalastusta ja kalankasvatuksesta.....	86
4.5	Valtiovastuu - lohenkalastajan painajainen..... <i>Johanna Lammi</i>	87
4.5.1	Lohen rysäkalastuksen säätely.....	87
4.5.2	Suojeleeko rajoitus kalakantaa?.....	87
4.5.3	Aluepolitiikka.....	88
4.5.4	Maatalouspolitiikka vertailukohteena.....	89
4.5.5	Valtion maksamat korvaukset ja työmoraali.....	90
4.5.6	Haaveena valtiollinen jalostuslaitos.....	91
4.6	Työn hedelmä kohtaa markkinavoimat..... <i>Jarmo Aarnio</i>	92
4.6.1	Lohen hinta.....	92
4.6.2	Kirjolohi - hintaromahduksen syykö?.....	93
4.6.3	Silakka - rehupyynnistä jalostukseen.....	94
4.6.4	Siika - "jokamiehen" saaliskala.....	95
4.6.5	Kannattaako pyyntitehoa lisätä.....	95

4.7	Rannikon saastuminen ja rehevöityminen.....	96
	<i>Paula Frang</i>	
4.7.1	Yleistä.....	96
4.7.2	Kalastajan työmäärän lisääntyminen.....	97
4.7.3	Saastumisesta saadut korvaukset.....	98
4.7.4	Kalankasvatus.....	99
4.8	Valtionapu - tarvitaanko sitä.....	99
	<i>Paula Frang</i>	
4.8.1	Kalan hinta	100
4.8.2	Rajoitukset.....	101
4.8.3	Turistikalastuksen rajoittaminen.....	102
4.8.4	Jalostustoiminnan järjestäminen.....	102
4.9	Tulevaisuus - turvattu ammatti vaiko katoava elinkeino.....	103
	<i>Jarmo Aarnio</i>	
4.9.1	Valtio synkentää tulevaisuutta.....	104
4.9.2	Väki vähenee ja nuoret pysyvät poissa.....	105
4.9.3	Terveydelliset ongelmat.....	105
4.10	Yhteenveto.....	106
	<i>Juhani Salmi</i>	
5.	TULOSTEN TARKASTELU.....	109
	<i>Pekka Salmi ja Juhani Salmi</i>	
6.	SAMMANDRAG.....	113
7.	KIITOKSET.....	115
8.	KIRJALLISUUS.....	116

1 JOHDANTO

Pekka Salmi ja Juhani Salmi

Ammattikalastus on joutunut viime vuosina voimakkaiden muutosten kouriin. Kiivasta keskustelua on käyty sisävesillä muikun ja merenrannikolla lohien kalastuksesta. Molemmissa tapauksissa kalastus koetaan uhkana kalakannoille. Muikkukantojen romahtamisen syyksi esitetään tehostunutta troolipyyntiä. Osasyyllisenä luonnonlohen vähenemiseen nähdään lisääntynyt avomeri- ja rannikkopyynti. Kalastajat joutuivat uudenlaiseen tilanteeseen, jossa heidän toimintansa mielekkyys asetettiin kyseenalaiseksi.

Kalataloustutkimus on perinteisesti nojautunut kalabiologiaan, jolla on pyritty selvittämään muun muassa muikun kannanvaihteluja ja luonnonvaraisten lohikantojen muutoksia sekä kalastuksen vaikutusta niihin. Tutkimusten perusteella on esimerkiksi lohien rannikko- ja avomerikalastusta ryhdytty säätelemään. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL) on viime vuosina tutkinut ammattikalastusta ja sen toimintaedellytyksiä Vuoksen vesistöalueella (Salmi ym. 1991) ja Pohjois-Satakunnan rannikolla (Salmi ja Salmi 1991). Ammattikalastuksen kannattavuutta ja toimintastrategioita kuvaavien tutkimusten antaman kuvan syventämiseksi tarvittiin tietoja kalastajien suhteesta ympäröivään yhteiskuntaan.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos tilasi Helsingin yliopiston sosiologian laitokselta työn, jossa kvalitatiivisen (laadullisen) lähestymistavan avulla analysoidaan muun muassa ammattikalastajien asenteita ja motivaatioita sekä heidän kokemiaan ongelmia ja epävarmuustekijöitä. Tutkimusalueiksi valittiin Pohjois-Satakunnan rannikko ja Vuoksen vesistön eteläosa, koska alueiden ammattikalastuksesta oli jo olemassa pohjatietoja. Tavoitteena oli tuottaa tietoa, jolla voidaan löytää kalastajia yhdistäviä tapoja suhtautua ympäröivissä olosuhteissa tapahtuvaan muutokseen. Näin voidaan paremmin arvioida kalastajien käyttäytymistä myös tulevaisuuden mullistuksissa.

Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen opiskelijat tekivät haastattelut ja harjoitustyöt vs. apulaisprofessori Martti Grönforsin johdolla. Kukin opiskelija haastatteli vain pienen osan

kalastajista, mutta hänellä oli käytössään kaikki alueen haastattelujen materiaalit tehdessään omaa aihepiiriään käsittelevää raporttia. Olemme pyrkineet säilyttämään raportit mahdollisimman pitkälle alkuperäisessä asussaan, vaikka eräitä muutoksia olemmekin joutuneet tekemään lähinnä raporttien sisäisen jäsennyksen ja toiston osalta. Monet keskeiset kalastajien toimintaa kuvaavat tiedot esiintyvät useammassa raportissa, mutta kukin tekijä on käsitellyt asioita omalla persoonallisella tavallaan ja arvioinut kalastajien näkemyksiä omista ulkopuolisen tarkkailijan lähtökohdistaan käsin.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TOTEUTUS

Martti Grönfors

Tutkimus liittyy Helsingin yliopiston sosiologian ja sosiaalianthropologian ns. laadullisten (ei-tilastollisten) tutkimusmenetelmien opetukseen. Tarkoituksena oli kerätä tietoja suoraan tutkimuksen subjekteina olleilta kalastajilta ilman välittäviä mekanismeja. Tällaista tutkimusotetta, jossa pyritään antamaan tutkittavan määrittelyille, painotuksille ja kysymyksen asetteluille keskeinen asema, voidaan perustella monella eri tavalla.

Ensiksi, jos halutaan tavoittaa tutkittavien kannalta **todella keskeiset** asiat, on tutkittaville annettava mahdollisuus tuoda ne esille. Esimerkiksi kyselylomakkeessa toteutetaan ensisijaisesti tutkijan käsitystä kysyttävien asioiden tärkeydestä ja merkityksellisyydestä tutkittavan asian kannalta. Ne voivat sitä olla, mutta yhtä hyvin voivat olla sitä olemattakin.

Toiseksi, menetelmä antaa mahdollisuuden kerätä asian kannalta keskeistä **kontekstittietoa**, johon muilla menetelmillä ei päästä. Kerrotut asiat sidotaan niihin yhteyksiin, joihin ne kuuluvat. Tällä on keskeinen merkitys tutkimuksen luotettavuuden kannalta.

Kolmanneksi, tällaisella tutkimusotteella on mahdollisuus rakentaa **asiakokonaisuuksia** sirpaleisen tiedon asemesta. Tutkimusote mahdollistaa prosessinomaisen tarkastelun.

Neljänneksi, kun tutkija on henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa tutkimuksen subjektin kanssa, on **mahdollisuus tarkentaa ja syventää** viestejä välittömästi. Näin on mahdollista karsia epämääräisyyksiä, epätarkkuuksia ja väärinymmärryksiä.

Viidenneksi, tällaisen menetelmän käyttö on myös molemminpuolinen **oppimisprosessi**, tiedostamisen väline. Kun kalastajat puhuvat ammatistaan, he myös jäsentävät itselleen asioita uudella tavalla, ja kun tutkijat paneutuvat itselleen uuteen asiaan henkilökohtaisella tavalla, saatu ymmärrys saa varmasti muikutkin maistumaan eri tavalla tulevaisuudessa. Asioiden, ongelmien ja kalastajien tunteiden tiedostaminen ei jätä tutkijaakaan viileäksi ulkopuoliseksi tarkkailijaksi.

Tutkimus tehtiin pääosin henkilökohtaisilla teemahaastatteluilla, joille on luonteenomaista se, että ennakoon sovitaan vain väljistä teema-alueista, joiden ympärille vapaamuotoinen keskustelunomainen haastattelu rakentuu. Menetelmä antaa tilaa sekä haastateltavalle että haastattelijalle tuoda haluamiaan asioita sillä tavoin ja siinä järjestyksessä kuin hän itse katsoo parhaaksi. Haastattelijalta tällainen tekniikka edellyttää ns. aktiivisen kuuntelijan roolia, jossa hänen pitää kuulla asioiden yhteydet, sisällöt, merkitykset ja painotukset sekä pystyä kuuntelullaan tekemään järkeviä lisäkysymyksiä. Haastattelut nauhoitettiin, jotta saatiin sanatarkasti talletettua koko keskustelu ja siten saadaan haastattelijaa vapautettua aktiiviseksi kuuntelijaksi. Nauhoitettu haastattelu voidaan myös kuunnella yhä uudelleen ja uudelleen, jolloin alkuperäinen haastattelutilanne palautuu analyysivaiheessa mieleen elävänä tapahtumana.

Haastattelut purettiin sanatarkasti tarkempaa analyysiä varten. Tässä tutkimuksessa käytettiin laitoksemme piirissä ensimmäistä kertaa tietokoneavusteista Ethnograph-ohjelmaa analyysissä. Ohjelman käyttö asetti erityisvaatimuksia nauhojen purkamiseen ja muille valmisteleville toimenpiteille. Tietokoneavusteinen analyysi ei mitenkään korvaa inhimillistä ajattelua, mutta helpottaa joidenkin työläiden teknisten seikkojen toteuttamista ja omalta osaltaan mahdollistaa sen, että mahdollisimman vähän kerätystä aineistosta menee hukkaan. Sanatarkoilla haastattelulitteroinneilla on myöskin merkitystä silloin, kun halutaan valottaa asioita haastateltavien omilla sanoilla. Tällaisia suoria lainauksia on tässäkin käytetty runsaasti ja sen lisäksi, että ne lähentävät lukijaa ja tutkimuksen subjekteja, niiden avulla voidaan nähdä

jotakin niistä perusteista, joilla analyysyjä on tehty. On kuitenkin huomattava, että tutkimuksessa esitetyt suorat lainaukset eivät ole yhtä kuin aineisto. Ne ovat vain esimerkkejä aineistosta.

Vaikka tutkimus pääosiltaan perustuukin haastatteluaineistoon, menetelmä mahdollistaa myös muunlaisen informaation keruun. Kun suurin osa haastatteluista tehtiin kalastajien arkitilanteissa, valtaosa kotona, osa veneissä tai muissa tiloissa, kalastajien maailma raottui myös muiden aistien havaittavaksi. Vaikkakin se edusti vain väläystä tästä maailmasta, sen tiedostaminen antoi jonkinasteiset puitteet haastatteluinformaatiolle. Samalla kalastajien maailman osittainenkin näkeminen ja kokeminen antoi kalastusta harrastamattomille tutkijoille jonkinlaisen kuvan ammatin valo- ja varjopuolista. Kalastajan "kokovartalokuvan" täydentäjäksi sopisikin tämän tutkimuksen rinnalle todelliseen osallistuvaan havainnointiin perustuva tutkimus.

Tutkimuksen haastattelut tehtiin molemmilla alueilla varsin nopeasti, parin päivän intensiivisellä työskentelyllä. Tämä oli mahdollista osin siksi, että haastattelihoita oli useita, mutta erityisesti siksi, että paikalliset olosuhteet ja kalastajat hyvin tuntevat RKTL:n tutkijat Pekka Salmi (Saimaa) ja Juhani Salmi (Merikarvia) olivat valmistelleet kentän, sekä kalastajat että nopeat siirtymiset haastateltavasta toiseen. Näin tavoitettiin suurin osa alueiden kalastajista. Lopputulos onkin se, että tutkimus ei ole vain "harjoitustyö", vaan todellinen tutkimus. Uuden analyysimenetelmän käyttö, johon yksityiskohtaisesti ja asiantuntemuksella opastivat VTK Markku Lonkila ja VTK Olli Stålström, merkitsi yksityiskohtaista ja syvällistä aineistoon paneutumista. Jäljen arvioikoon lukija.

3 VUOKSEN ALUEEN TROOLIKALASTUS

3.1 Taustaa

Pekka Salmi

Vuoksen vesistöalue on perinteisesti ollut sisävesien ammattikalastuksen painopistealue. Sekä muikun kalastus että markkinat ovat keskittyneet Itä-Suomeen. Vuoksen vesistön järvien muikkukantojen harventuminen muutti tilanteen 1980-luvun puolenvälin jälkeen. Alueen muikkusaaliit laskivat varsinkin vesistöalueen eteläosassa murto-osaan aikaisemmasta ja kaksikolmasosaa ammattikalastajista joutui lopettamaan kalastuksen kannattamattomana. Muikun kalastus perinteisillä pyyntimuodoilla - nuotalla ja verkoilla - tyrehtyi lähes täysin, mutta troolipyytäjät kykenivät jatkamaan ammattikalastusta vielä melko harvojen muikkukantojen aikanakin (Jurvelius ym. 1992).

Jäljelle jääneet troolikalastajat saavuttivat vielä vuonna 1988 kohtuullisen ansiotason muikun parantuneen hinnan ja lisääntyneen pyyntiponnistuksen avulla (Salmi ym. 1991, Jurvelius ym. 1992). Troolauksesta oli näin muodostunut alueen tärkein pyyntitapa, joka uutena ja tehokkaana menetelmänä aiheutti ympäristössä vastustusta ja kateutta. Troolauslupien saanti kalastuskunnilta vaikeutui samalla kun muikkukannat harventuivat entisestään, usein kannattavuusrajan alapuolelle. Pyyntitavan merkityksestä ja yrittäjien olosuhteiden muutosten seurauksena kokemista sosioekonomisista ongelmista johtuen troolipyyntiä harjoittaneet kalastajat valittiin haastattelujen kohderyhmäksi.

Tutkimusalueeksi otettiin Vuoksen vesistön eteläosa, koska alueen ammattikalastus on ollut voimakkaimpien muutospaineiden alaisena. Alueen koko oli tarpeeksi monen hajallaan ympäri aluetta asuvan troolikalastajan tavoittamisen kannalta riittävä, eikä toisaalta yhtenä viikonloppuna olisi paljon pitempiä haastattelumatkoja ehditty tehdä. Jäljempänä tutkimusalueesta käytetään myös nimeä Suur-Saimaa.

Ammattikalastuksen muikkusaalis Vuoksen vesistön eteläosasta vuonna 1990 oli 117 000 kg, josta troolilla saatiin suurin osa, 75 000 kg. Alueella oli vuonna 1990 noin 60 ammattikalastajaa, joista puolet harjoitti ammattikalastusta satunnaisesti. Helsingin yliopiston

opiskelijoiden haastateltaviksi valittiin 34 troolikalastajan joukko, jotka olivat harjoittaneet ammattikalastusta alueella vuosina 1988-1990. Opiskelijat tavoittivat viikonlopun aikana 29 kalastajaa, siis noin 85 % perusjoukosta. Haastatelluista kalastajista 21 oli harjoittanut troolipyyntiä vuonna 1990.

3.2 Kalastus ammattina

Pia Närhi

3.2.1 Yleistä

Seuraavassa tarkastellaan kalastajan ammattia hänen omasta näkökulmastaan. Pyrin selvittämään kalastajan identiteettiä, hänen kokonais käsitystään omasta itsestään ja sitä, minkä hän kokee tärkeäksi omassa ammatissaan. Alussa kartoitetaan lyhyesti ammattikalastajien taustatiedot. Sitten katsotaan, miten kalastus Vuoksen vesistön eteläosassa on kehittynyt 70-luvulta lähtien ja tämän jälkeen selvitetään kalastajan ammatin valintaa, sivuelinkeinoja, kalastajan ominaispiirteitä ja ammatin mielekkyyttä. Lopuksi pohditaan lyhyesti kalastajien suhtautumista ammattiinsa liittyvään koulutukseen ja alan arvostusta yleisesti. Artikkelin dispositio on koottu täysin haastatteluissa esiintulleiden seikkojen pohjalta niin, että käsitellyt asiat ovat juuri niitä, joita kalastajat ovat itse halunneet tuoda esille.

3.2.2 Kalastajien henkilöhistoria

Syksyllä 1990 Vuoksen vesistön eteläosassa oli 34 troolippyntiä harjoittanutta kalastajaa, joista haastateltiin kahtakymmentäyhdeksää. Kalastajat osoittautuivat hyvin heterogeeniseksi ryhmäksi ansiotöidensä pohjalta. Oman ilmoituksensa mukaan päätoimisia kalastajia, jotka saivat suurimman osan tuloistaan kalastuksesta, oli 11 kappaletta. Neljää lukuunottamatta kaikki ilmoittivat kuitenkin tekevänsä kalastuksen ohella jotain lisätyötä. Näistä seitsemästä yksi suorittaa kalojen markkinoinnin itse, neljä ilmoitti tekevänsä satunnaisia lisähommia lähinnä talvisin. Yhdellä lisäelinkeino liittyi läheisesti kalastukseen ja yhden lisäansiot liittyivät metsätalouteen. Pelkästään kalastuksen varassa oli neljä henkilöä, joista yhdellä oli kova pyrkimys löytää sopiva sivuelinkeino. Yksi oli pannut pellot pakettiin seuraavaksi kuudeksi vuodeksi ja yksi kertoi iän painavan niin, että maanviljely tuntui liian raskaalta kalastuksen ohella.

Sivutoimikalastajia oli 17 kappaletta. Näistä kahdeksalla päätoimena oli maatalous, yhdellä maa- ja metsätalous, yksi toimi lossikuskina, yksi luonnonpuiston vartijana ja yksi sai pääosan tuloistaan kalan jalostuksen parista. Kaksi kalastajaa ilmoitti omistavansa viljelytilan, yksi sai suurimman osan tuloistaan metsäkoneurakoinnista ja yksi omisti viljelytilan ja ajoi lisäksi taksia. Yksi henkilö ilmoitti saavansa suurimman osan tuloistaan asunnon vuokratuloista. Yksi kalastaja ilmoitti ammatikseen pelkästään yksityisyrittäjä ja häntä ei ole laskettu mukaan edellisiin lukuihin.

Pää- ja sivuelinkeinoerottelu pohjautuu siihen, mistä kalastajat ilmoittivat saavansa suurimman osan tuloistaan. Tähän puolestaan vaikuttaa erityisesti kalakantojen vaihtelu, joten edellä esitetty kuvaa tilannetta ainoastaan haastatteluajankohtana.

29:stä haastatellusta 18 oli naimisissa, naimattomia oli viisi. Viidestä haastatellusta tätä tietoa ei ilmennyt. Yksi poikamieskalastaja ilmaisi perheen ja kalastuksen suhteen seuraavasti:

"...Se on menny kalastuksessa tää elämä, ei oo, se on niinku tavallaan, kun oon pitkään koko ikäni kalastanut. Kalastajan ammatti on sellanen ammatti, että niinku perhesuhteet siinä kärsii, koska työ on poikkeavaa... Pitäis olla joko perhe perustettu tai joko lopettaa kalastus ja perustaa perhe ja sitten ruveta taas kalastamaan. ...Se jää se yhdessäoloaika aika vähäseks."

Haastateltujen ikä vaihteli 25 ja 63 vuoden välillä. Alle 35-vuotiaita oli seitsemän kappaletta ja yli 50-vuotiaita viisi kappaletta. Alle 30-vuotiaita haastatelluista oli ainoastaan yksi. Keski-ikä oli 43 vuotta.

Suurin osa kalastajista oli käynyt ainoastaan kansakoulun tai ammattikoulun. Kaksi mainitsi käyneensä tilateknisen koulun. Kalastukseen liittyvänä yksi oli käynyt pari kuukautta kestäneen sisävesikalastajan kurssin, yksi kalanviljelykurssin ja yksi kalastajakoulun.

Varsinaisesti troolipyynti on aloitettu Suur-Saimaalla 80-luvulla. Haastatelluista vain muutama ilmoitti aloittaneensa troolipyynnin jo 70-luvulla.

3.2.3 Ammattikalastuksen kehittyminen

Osa vanhemmista kalastajista on aloittanut kalastuksen jo 60-luvulla, jonka jälkeen kalastustekniikka on kehittynyt pikkuhiljaa siten, että veneiden koko on kasvanut ja varustelutaso parantunut. Aikaisempi verkko- ja nuottakalastus on enenevässä määrin muuttunut troolikalastukseksi. 50-luvulla kalastettiin pienillä avoveneillä ja vedettiin nuottaa pitkin rantoja. Noista ajoista kalastajat kertoivat saaliiden pienenneen niin, ettei pelkällä kalastuksella elä tänä päivänä. Saaliin vähyysden takia myös talvinuottoaus on jäänyt suurelta osin pois.

Nuotantavetoon verrattuna troolaus on helpompaa, eivätkä säät vaikuta kalastukseen samalla tavalla. Vielä 80-luvun alussa vedettiin troolia ja nuottaa yleisesti rinnakkain, mutta troolikalaston koon kasvu ja tiedon karttuminen on johtanut siihen, että nuotantaveto on pitkälti lopetettu. Elinkeinoa, jota aikaisemmin säätelivät lähinnä ekologiset seikat, dominoi nykyään teknologian kehitys. Tämän päivän troolialukset ovat isoja ja vakaita ja sisältävät useita kalastusta helpottavia apuvälineitä. Troolilla saadaan saaliskin nopeammin rantaan kuin nuot-

tauksessa, mikä on markkinoinnin kannalta etu. Kala saadaan jo saman aamun aikana markkinoille.

Ensimmäiset troolikalastajat toimivat Pohjois-Karjalassa jo 30 vuotta sitten, mutta lupia ei myönnetty vielä silloin yleisesti. Vasta 80-luvulla on troolilupia varsinaisesti alettu myöntää sisävesialueilla. 70-luku oli kalastuksen kannalta kriisiaikaa, jolloin ammattikalastajien määrä väheni voimakkaasti. Nykyään valtio takaa ammattikalastajille investointiavustuksia troolikalaston hankkimista varten. Nämä avustukset koskevat lähinnä nuoria kalastajia, sillä vanhemmat kalastajat eivät enää helposti ryhdy uusimaan kalliita varusteita.

Vanhemmalla iällä ei kaikilla ole edes enää intoa ammattiin samalla tavalla kuin nuorempana. Näin troolauksen kehittyessä vanhemmat kalastajat ja ne, jotka eivät osanneet katsoa tarpeeksi eteenpäin tai eivät uskaltaneet investoida suuriin veneisiin, jäävät helposti jalkoihin kehittyneempien alusten vallatessa järviä. Siirtymistä muihin ammatteihin tapahtuu ns. luontaista tietä, kun kuluneita aluksia ei haluta enää uusia ja sijoittaa niihin suuria summia.

Ammattikalastuksen edelleenkehityksen kannalta kalastajat pitävät lupien määrän nostamista tärkeänä. Eräs kalastaja ilmaisee sen näin:

"No sehän on ehdottomasti tärkeintä, että niitä vetomahdollisuuksia on riittävästi. Eihän pienellä tierakkeella pysty kalastamaan, koska se kala liikkuu, niin sitä pitää päästä liikkumaan kalan perästä. Että se ei ole sillä samalla alueella koko kesää."

Erään toisen kalastajan mielestä kalavedet saisivat olla kaikki valtion omistuksessa niin, että kalastajat saisivat liikkua missä tahansa. Kolmas ehdottaa kalastuskorttivarojen käyttöä muikun siirtoistutuksiin kadoista kärsiviin järviin.

3.2.4 Ammatinvalinta ja sivuelinkeinot

Haastatelluista 29:stä kalastajasta 14 kertoi jatkaneensa isänsä ammattia. He ovat kenties perineet isänsä veneen ja varusteet, tiedot ja kokemuksen. Näin he ovat pikku hiljaa kehittäneet ammattia itselleen. Osa kalastajista on ollut jo nuorena mukana auttamassa isäänsä kalas-

tuksessa ja siten ammatti on omittu ikäänkuin huomaamatta. Kaikki eivät välttämättä ole edes tajunneet lähteä hankkimaan ammattikoulutusta muualta, kun ammatti on ollut valmiina edessä. Usein omalla alueella asuvat kalastajat ovat lisäksi sukua keskenään. Eräs kalastajista puhuikin ammatista sukuvikana.

Yksi kalastajista kertoi hankkineensa kärkisorvarin koulutuksen, mutta kun valmistumisen jälkeen töitä ei ollut tarjolla, hän palasi isänsä nuottaporukkaan, jossa oli joskus ollut mukana. Eräs toinen kertoi käyneensä kalastajakoulun ja olleensa mukana tutkimuspuolen hommissa, mutta ryhtyneensä itse kalastajaksi, kun huomasi kuinka paljon oli käyttämättömiä vesialueita. Hän halusi tulla omien sanojensa mukaan "tänne vähän puhtaampien vesien ääreen".

Naispuoliset kalastuksessa mukana olleet henkilöt näyttävät tulleen vaimoiksi kalastajille. Haastatelluista kahdesta kalastajanaisesta kumpikaan ei ollut kalastajaperheestä lähtöisin. Monet kalastajan vaimot olivat silti jollain tavalla mukana kalastushommassa.

Monelle kalastus on sivuelinkeino maatalouden rinnalla. Valtiovallan jyrkkenevä asenne maataloutta kohtaan on johtanut siihen, että kalastuksesta on tullut tuiki tarpeellinen elinehto. Kalastusta on saatettu harjoittaa aluksi vain kotitarpeiksi, mutta pikku hiljaa se on kehittynyt sivuelinkeinoksi asti. Eräs maanviljelijä-kalastaja koki maatalouden lähinnä riippana, jossa työstään ei saa palkkaa. Monet kahden elinkeinon harjoittajat kertoivat elinkeinojen tukevan toinen toistaan vuodesta riippuen. Toinen elinkeino oli lähinnä selustan turvaamista varten. Toisaalta kahden elinehdon koetaan myös verottavan toisiaan, sillä molempien kehittämiseen eivät niin varat kuin aikakaan riitä.

Kalastuksen rinnalle sivuelinkeinoksi eivät sovi kaikki vaihtoehdot. Eräs kalastaja kertoi kokeilleensa marjojen ja sienten kasvattamista, mutta ne eivät onnistuneet kalastuksen kanssa. Muutama kertoi lisäksi, että terveyden heikkeneminen pakotti heidät jättämään aikaisemmat ammattinsa ja kalastus tuli siten tilalle.

Vain yksi haastatelluista kalastajista tuntui olevan täysin pettynyt ammatinvalintaansa, johon hän vain kertoi ajautuneensa. Hän siirtyi troolikalastukseen, kun muilla keinoilla kalaa ei tuntunut tulevan ja nyt häntä kaduttaa kalustoon sijoitetut varat.

3.2.5 Kalastajan mielenlaatu ja luonteenpiirteet

Parhaiten kalastajan luonnetta kuvaa varmasti seuraava pätkä haastattelusta:

Haastattelija: Minkälaisesta ihmisestä tulee hyvä kalastaja?

Kalastaja: Se on vaisto. ...Sitä ei hyvää tuu koskaan.

Haastattelija: Aina pitää opiskella?

Kalastaja: Aina. Joka päivä tulee uutta.

Tämä sama ajattelu tulee esille myös muissa haastatteluissa. Kalastajat puhuvat verenperinnöstä, kalastukseen vetävästä vietistä, kalakärpäsien puremasta jne. Kalastajalla on oltava erityinen luonne, sillä erään 40-vuotiaan kalastajan sanoin:

"Joskus ei tuu muuta kuin kokemusta."

Kalastajan on oltava siis pitkäjänteinen. Moni on lopettanut ammattikalastuksen, kun heti ei onnistu. Kalastajan on luotettava itseensä ja tulevaisuuteen, hänen on tultava omillaan toimeen niin hyvinä kuin huonoinakin aikoina. Hänen on uskallettava investoida kalustoon, vaikka tietää, että kalastuksessa on aina tyhjiä kausia välissä. Katokaudet rassaavat aina hermoja. Kalastajan on pystyttävä sopeutumaan. Toisaalta jokainen kalastaja tietää, että katoaikoja seuraa aina hyviä vuosia, kato ei kestä ikuisesti. Kudun onnistumisesta jo vuoden päästä on mahdollista saada hyviäkin saaliita. Kalakatoihin tulee varautua pyrkimällä ennakoimaan kalojen liikkeitä. Kuitenkin haastateltavien mukaan kalastajan on sopeuduttava kalan liikkeisiin. Kaloillakin on huonot päivänsä niin kuin ihmisellä, kalastaja ei pysty vaikuttamaan muikun kudun onnistumiseen. Kalastajan on hyväksyttävä se, että nollapäiviä tulee välillä. Periksi ei kuitenkaan saa koskaan antaa.

"Sitä vaan pitää toivoa."

Kala on myös tarkka. Hyvä kalastaja tuntee kalan liikkeitä ja aikataulun sekä eri vesialueiden erot. Nuotallaveto on minuuttipeliä ja troolauksin rajoittuu melko tiukasti auringon laskun ja nousun mukaan. Kalat käyttäytyvät eri tavoilla eri vesissä.

44-vuotias haastateltava korostaa positiivisen mielenlaadun merkitystä:

"Kun vähään tyytyy, niin kyllähän sitä pärjää."

Kalastamisen kerrotaan olevan niin verissä, että järvelle tekee mieli aina kun kalaa saa. Kalastuksen viehätys piilee pitkälti sen arvaamattomuudessa. Järvelle on lähdettävä katsomaan, josko tänään löytyisi jotain. 36-vuotias sivutoimikalastaja kertoo, ettei kalastuksesta saadut ansiot ole erityisen tärkeä motiivi, sillä verot vievät sivutuloista suuren osan, mutta silti vesille on pakko päästä. Kalastajan luonteenkuvaa määrää myös tietty yritteliäisyys. Kun kalastus ei kannata, tehdään jotain muuta.

Eräs haastatelluista kalastajista esimerkiksi on ryhtynyt jalostamaan pyytämiään kaloja, jolloin niistä saa huomattavasti paremman hinnan. Myös troolialuksia on käytetty muuhunkin toimintaan kuin kalastukseen. Esimerkkeinä kalastajat mainitsivat mm. kalastusristeilyjen järjestämisen, turistien kuljettamisen mukana kalastusreissuilla, puiden ja tukkien keruun ympäri saaristoa tiettyyn paikkaan niputettavaksi, hinaustoiminnan ja matkailun. Viimeksi mainittu tosin oli tapahtunut kalastajan oman perheen parissa. Ammattimaistakin kalastusta harjoitetaan lähinnä perheen parissa. Usein vaimo on miehen apuna joko veneessä tai myynnissä ja markkinoinnissa.

Ammattikalastaja on kesäkauden puoli vuotta täysin kiinni kalastuksessa ja jos kalaa on, työstä tienaa kesässä sen minkä muualla vuodessa. Toisaalta kesäaikana tehdään myös vastaava tuntimäärä töitä. Työ alkaa helposti vaikuttaa monotoniselta. Syksypuolella alkaa väsymys painaa. Toisaalta kaikki tehty työ on omaan pussiin tehtyä työtä, mikä puolestaan antaa intoa jatkaa. Kalastajan on ymmärrettävä työnsä luonne. Silloin on helpompi kestää myös työn huonot puolet.

Kalastajan on kannettava vastuu kalastusvälineistään, että ne pysyvät kunnossa. Monet kalastajat tiesivät kertoa esimerkkejä kalastajista, jotka aloittavat ammattimaisen kalastamisen, kun kanta on hyvä, mutta jotka luovuttavat heti kun saaliit ovat pieniä. Eräs 44-vuotias troolikalastaja pitää suomalaisia taipuvaisina hurmahenkisyyteen, jota myös troolikalastus osaltaan edustaa. Hänen mukaansa troolaus on jonkinlainen ohimenevä muotivillitys. Eräs 42-vuotias maanviljelijä-kalastaja myöntää suoraan, että hänelle raha on ainoa motiivi kalastuksen jatkamiselle. Toinen 44-vuotias maanviljelijä myöntää, että muualla työssä ollessa olisi mahdollisuus kunnon lomiin ja vakituisiin lomapäiviin. Silti hän ei myöntänyt suoraan, että vieraan palveluksessa olisi mukavampaa.

3.2.6 Ammatin mielekkyys

Vaihteleva työ

Tärkeimpänä ammattikalastajat kokivat kalastuksen vaihtelevuuden, sen että jokainen päivä on erilainen. Esimerkiksi eräs 30-vuotias kalastaja myöntää, että valitsisi saman ammatin uudelleen. Useampi kalastajista mainitsee ammatin vapauden. Ammattikalastaja on oma yrittäjänsä, hän ei ole kenenkään vahdinnan alla ja voi periaatteessa päättää itse, mitä tekee ja mitä ei. Joku mainitsi, että kalastus sinänsä on mielekäästä, mutta talven loppoaika ja suuret velat vain rasittavat mieltä. Pelko toimeentulon riittävydestä estää työstä nauttimisen. 45-vuotias sivutoimikalastaja ilmaisee kalastamisen luonteen seuraavasti:

Haastattelija: Mikä siinä kalastamisessa sitten on semmonen hieno homma?

Kalastaja: Uskosin semmonen, en mie tiidä, se saliin voitto ei oo semmonen niin tärkeätä, mutta jollakin tavalla se on, kuitenkin että kun, kun, kun, lähetään kalalle, kuitenkin jotain täytyy saaha, jotain näyttöö. Ja siinä on semmonen, ei mie tiidä mistä se johtuu, mutta joskus tulee kalaa ja joskus ei ja sitte itkettää ja naurattaa ja niin pois päin ja sitte siinä on, se on se vaihtelu just että, se on niinkun heitetään noppaa vaikka esmerkiks.

Haastattelija: Et siin on jotain semmosta jännitystä?

Kalastaja: Niin. Niin jännitystä joo. Velkaa on tullut ihan riittävästi ja kalastuksen kustannuksella.

Kalan liikkeiden ennustamattomuus, tyhjien päivien väistämättömyys, epäonnistumisen kohtaaminen ja velan paino harteilla, koko kalastamisen epävarmuus on kuin elämää pienois-koossa. Hyvät ja huonot ajat vaihtelevat. Kaikki haastatellut kalastajat ovat jossain vaiheessa kokeilleet ja tehneet myös muita töitä kalastuksen ohella. 44-vuotias maanviljelijä-kalastaja, jolle kalastus on sivuelinkeino, pitää kalastusta kiinnostavampana kuin työskentelyä maatalouden parissa. Eräs toinen sivutoimikalastaja kertoo, ettei vapaa-ajan ongelmia ole, kun aika kuluu järvellä. Hänen mukaansa aika voisi kulua johonkin turhempaankin. Sitä paitsi kalastus kannattaa hyvin silloin kun kalaa on. Järvellä saa myös runsaasti raitista ilmaa ja mieli rauhoittuu.

Kausiluontoisuus

Suurin haitan aihe ammattikalastuksessa on sen kausiluontoisuus. Kuten aikaisemmin on jo tullut todettua, talvikalastus ammattimaisena toimintana on suurilta osilta lopetettu sen kannattamattomuuden vuoksi. Kesäaikana kesäkuun puolestavälistä elokuun puoliväliin ovat kaikki yöt kiinni kalastuksessa. Tuo aika on monelle henkisesti raskasta, yöunet jäävät vähille. Kalastus myös työllistää tuona aikana runsaasti. Yöt ollaan kalassa, päivät kuluvat maatalouden tai muun elinkeinon parissa tai mahdollisesti kalan markkinoinnissa. Jos kalastaja markkinoi itse kalansa eteenpäin, kuluu aamupäivä kaloja kuskatessa ja tilauksia tippuu vielä pitkin päivää, joten univelkaa ei voida purkaa edes päivällä. Kesä on kiireistä aikaa sekä maataloudessa että kalastuksessa. 44-vuotias maanviljelijä-kalastaja ilmaisee kaikkien ammattikalastajien ajatuksen:

"Tahtoo vetää vähän tiukalle sen kesäajan."

Työaikaa ei vie pelkästään itse kalastus, vaan sekä ennen lähtöä järvelle että sieltä tullessa maalla tehdään monia valmisteluja. Monesti järveltä tullessa olisi jo kiire nukkumaan, mutta kalat on ensin kannettava kylmähuoneeseen. Sama kalastaja kertoo ammattinsa raskaudesta:

"... Että kyllä yhtä työtä ollu kun monasti aattelee että. Sitä ei oo paremmassa ollu niin sit ei osaa vaatia. Kun siihen putkeen lähtee niin sitä vaan tekee ja touhuaa niin paljon kun jaksaa."

Kesäaikana ei siis pidetä lomia eikä paljon vapaapäiviäkään. Myös sääat asettavat omat ehtonsa ja rassaavat henkisesti. Vaikka nykyisissä isoissa katetuissa veneissä sääat eivät vaikuta samalla tavoin kuin ennen avoveneissä, kaikilla keleillä ei järvelle lähdetä vielääkään. Kovat tuulet ja sumu saattavat aiheuttaa jopa vaaratilanteita järvellä. Toisaalta ammattikalastajat ovat kukin luoneet oman rutiininsa töiden välille, jolloin tietty järjestys luo myös tiettyä turvallisuutta. Työn määrään osataan suhtautua oikein.

Katovuodet

Katovuodet ovat se välttämätön paha ammattikalastuksessa, johon jokaisen kalastajan on varauduttava ja sopeuduttava. Haastateltujen kalastajien mukaan muikkukatojen syitä ei voida tietää. 33-vuotias kalastaja vastasi kysymykseen muikkukadon syistä seuraavasti:

"Ei sitä tiä kukkaan. Mie oon aina sanonu tai semmosen huulen heittäny, jotta se on ku tätä kalakatoa on tutkittu tai tutkijat kun tutkii ja mitä täällä nyt meikäläinen nyt pohtii, nii siinä ei oo kun yks ero siinä lopputuloksessa; joku prohvessoori ku tutkii, ni se saa parkytä tonnii kuussa siitä palkkoo ku se mietiskellöö sitä. Meikäläinen miettii ilmasi ja lopputulos on ihan sama.

Haastattelija: Eli siihen ei oo vastausta?

Ei mittään. Ei ne on kuka mittään, se on mitä isompi herra, sitä monimutkasemman selityksen keksii, ja eihän sille tuota, milloin ne on ne syysmyrskyt ja millon on ollu epäsuotusat sääat ja tämmösii niin, ni tässä on nyt järviä niin lähekkäin, niinku Simpele on tuossa ihan likellä, Puhasselkä ja näin, niin näihin nyt on tullu muikkua ja Puruves on kestäny tyhjänä. Ja aikoinaan, kun Puruvessa ol hyvästi muikkua, ni nää ol, Puhasselkä ja nää tässä..., jotta ei niillä kelilöillä, se on tuota niin, ihan niin, ei niistä kukkaan voi sanoa varman päälle."

Kalastajat totesivat haastatteluissa, ettei muiden lajien pyytäminen kannata, koska niistä ei saa vastaavaa hintaa kuin muikusta. Kalastajat ovatkin ennemmin muikkukatojen aikana etsineet muita töitä. Tätä kautta osa kalastajista on siirtynyt pysyvästi pois kalastuksen parista. Esimerkiksi Kiteellä oli parhaina aikoina lähemmäs parikymmentä ammattikalastajaa, nyt heitä on enää jäljellä muutama. Näillä seuduilla kalastava epäilee, että syväväylän ruoppaus pilasi muikun elinpiirin. Hänen mukaansa henkilöt, jotka kerran siirtyivät muihin ammatteihin,

hin, eivät enää helposti palaa takaisin kalastajiksi. Monilla alkaa ikä jo pikkuhiljaa painaa, eikä uudessa työpaikassa kerääntyvää eläkettä haluta enää supistaa. Katokaudet rasittavat myös hermoja ja ehkä vanhemmalla iällä ei enää jakseta elää jatkuvassa epävarmuudessa.

Monille kalastajille katovuosien aikana hankitusta lisätyöstä muodostuu pääansionlähde ja kalastus jää sivuelinkeinoksi, jolloin sen kehittämiseen ei enää välttämättä satsata niin paljon. Toiset kalastajat turvautuvat vasta pahimmassa tapauksessa keikkaluontoisiin hommiin, joista luovutaan kun kalakanta taas paranee. Samoin talviaikana tehdään jonkinverran lyhyitä, epä säännöllisiä työkeikkoja.

Trooliluvat

Lupa-asiat tulivat esille jokaisessa haastattelussa. Eräs 50-vuotias kalastaja kertoi hakeneensa troolilupaa jo 25 vuotta sitten, mutta silloin sitä ei hänelle myönnetty. Varsinaisesti lupia on alettu myöntää vasta 80-luvun puolella ja vielä tänäkin päivänä ennakkoluulot trooleja kohtaan ovat voimakkaita.

Eräs käytännön ongelma ja suuri epävarmuuden aiheuttaja on se, että lupia myönnetään usein vain vuodeksi eteenpäin. Kalastuskunnissa, jotka lupia myöntävät, suhtaudutaan pitkälti epäluuloisesti trooleihin ja väitetään niiden vievän kalat loppuun järvestä. Millään tutkimuksilla ei ole pystytty todistamaan troolien liian suurta tehokkuutta, vaan päinvastoin on jopa pystytty alustavasti todistamaan troolien hyvää vaikutusta muikkukantoihin. Keskeisten teorioiden johtopäätös on, että kalastus ennemminkin pienentää kannan vaihteluita kuin lisää niitä (Kuikka 1990).

Niinpä voidaan olettaa, että vesialueita vuokraavien ennakkoluulot troolaajia kohtaan hälväisivät vähitellen, kun tieto karttuu ja pelisäännöt selkenevät. Joka tapauksessa toistaiseksi osa kalastajista on hankkinut itselleen toisen elinkeinon kalastuksen rinnalle nimenomaan lupakäytännön epävarmuuden vuoksi. Kalastaja ei voi olla varma milloin lupia saa, milloin niitä mahdollisesti rajoitetaan jne., joten sivuelinkeino turvaa selustaa. Kalastajien ääni ei tule lupa-asioista päätettäessä tarpeeksi kuuluville. Kalastuskokouksissa on edustettuina lähinnä

vesialueiden omistajia ja vesialueen omistusoikeus vaatii, että on myös maaomaisuutta kyseisellä alueella. Ammattikalastajia ei ole tarpeeksi mukana päättävissä elimissä.

Ammattikalastajat saavat trooliluvat yleensä helposti kotipaikkakunnalleen, mutta kauemmas lupia on vaikeampi saada. Jotta kalastus kannattaisi, lupia on kuitenkin oltava useammalle järvelle, sillä kalastajan on päästävä liikkumaan kalan perässä. Toisaalta perheellisen kalastajan on kuitenkin hankala kulkea pitkiä matkoja kalan takia, sillä matkat vievät runsaasti aikaa. Niinpä eräs perheellinen kalastaja ehdottaakin, että lupa-asioita tulisi katsoa niin että perheellisen kalastajan olisi mahdollista saada lupia naapurikuntiin, toisin sanoen mahdollisimman lähelle. Näiden lupien saantia tulisi hänen mukaansa lieventää, mutta hän toteaa heti perään:

"...mutta eihän sille taas mitään maha."

Eräs kalastaja on yrittänyt ehdottaa Savonlinnan kaupungille yhteistyötä ammattikalastajien kanssa niin, että olisi yhdessä haettu lupia ulkopaikkakunnilta ja siten helpotettu niiden saantia. Kaupunki ei kuitenkaan ole ottanut minkäänlaista kantaa ehdotukseen. Nyt Savonlinnassa seisoo monella kalastajalla veneet käyttämättömänä rannassa. Veneessä voi olla kiinni jopa noin puoli miljoonaa markkaa ja pysyäkseen kunnossa ne vaativat lisäksi jatkuvaa kunnossapitoa. Ympärillä olisi kuitenkin runsaasti vesialueita, jos lupia olisi saatavilla.

Kalan hintavaihtelut

Kalan pyyntiä ohjaa kysynnän ja tarjonnan laki. Kun kalaa on niukemmalti saatavilla, siitä saadaan parempi hinta. Kun taas muikkua on runsaasti markkinoilla, saattavat kauppiaat ryhtyä vaatimaan saaliiden koon rajoittamista. Tällöin kalastajan on pyydettävä pienempiä saaliita, kuin mitä kalaa olisi saatavilla, kun kalaa on hankala saada myydyksi. Samalla tietenkin hinta putoaa. Kalasta saatuun hintaan vaikuttaa lisäksi välittäjän ajaman matkan pituus. Hyvät kalavedet sijaitsevat keskeisillä paikoilla.

Ulkomainen tuonti kismittää monia ammattikalastajia ja aiheuttaa pelkoa kalan menekin laskusta ja hinnan putoamisesta. Polttoaineiden hinnan nousu nostaa puolestaan kalastuskustannuksia. Yksi haastatelluista epäilikin, että pikkuhiljaa on ruvettava kehittämään seisovia

pyydyksiä troolin tilalle. Myös pankkien toiminta aiheuttaa epävarmuutta kalastajien keskuudessa. Jos velkarahan hinta nousee, pitäisi se pystyä saamaan takaisin kalan hinnassa, joka puolestaan on pitkälti kalastajan määrittelemättömissä.

Investoinnit

Ammattimainen kalastus vaatii tänä päivänä suuria investointeja. Yhden kalastusyrityksen investoinnit ovat satoja tuhansia markkoja. Troolialusten kasvanut koko ja parantunut varustelutaso ovat nostaneet hintoja huomattavasti. Osa kalastajista onkin rakentanut veneensä itse. Lisäkuluja aiheuttavat pyydykset ja alusten jatkuva kunnossapito ja uusintaminen. Veneet tulisi mm. nostaa joka toinen vuosi ylös järvestä. Suuret investoinnit pelottavat jokaista kalastajaa kuten ketä tahansa pienyrittäjää. Kalastus saattaisi olla kannattavaa, jos uskaltaisi investoida suuriin aluksiin, mutta kalakantojen vaihtelun ja katokausien pelossa suuria investointeja ei uskalleta tehdä.

Investointiavustukset

Osa kalastajista tuomitsi valtion investointiavustukset täysin. Heidän mielestään investointiavustuksia myönnetään liikaa, niin ettei kenelläkään ole kunnollisia menestyksen mahdollisuuksia. Monet seisottavat jo nyt veneitään. Jos kalastajia on liikaa tietyllä alueella, jo alkukesästä on kaikilla kiire vetää mahdollisimman paljon kalaa, etteivät muut ehdi ensin. Pienemmän porukan kanssa on helpompi sopia mahdollisista kalastustauoista, jolloin kalasta saadaan taas parempi hinta.

Investointiavustusten tuomitsemisessa kenties voidaan nähdä myös hieman kateutta pidempään kalastaneiden osalta, koska he eivät itse ole aikoinaan saaneet minkäänlaisia avustuksia. Toisaalta heitä painaa pelko omista saaliista, kun samoille vesille tulee uusia kilpailijoita.

Muita seikkoja

Muina kalastukseen liittyvinä ongelmina tulivat esille mm. kalastuskaverin hankkiminen. Kalastus näyttää toimivan hyvin silloin, kun toimitaan oman perheen parissa. Ulkopuolisen

kaverin hankkiminen tulee ajankohtaiseksi lähinnä silloin, kun oman perheen parista ei paria löydy tai kun vanha kalastaja, usein isä, alkaa jäädä sivuun.

Toisena seikkana esille tulivat ammattisairaudet. Eräs vanhemmista kalastajista valitti reumaa, jonka arveli saaneensa ammattinsa kylkiäisenä. Hän tosin oli alkuaikoina kalastanut avove-neestä, jossa on eri tavalla säiden armoilla kuin nykyisissä katetuissa troolialuksissa. Toinen kalastaja toi esille meluhaitat, joita puolestaan esiintyy nimenomaan uusissa aluksissa. Paineaallot aiheuttavat mm. päänsärkyä.

Ylipäättään troolikalastusta ei pidetä fyysisesti raskaana, sillä aluksissa on monia kalastusta helpottavia apuvälineitä. Väsymistä ja kulumista aiheuttaa enemminkin työn henkinen raskaus. Kahden ammatin harjoittamisen katsottiin puolestaan tekevän elämästä niin raskaan, että useammassa haastattelussa todettiin, ettei ammattikalastaja kestä viralliseen eläkeikään saakka.

3.2.7 Koulutuksen mielekkyys

Ammattikalastajat ovat sitä mieltä, että käytäntö opettaa ammatin parhaiten. Aloittava kalastaja voi kysellä neuvoja kokeneemmilta kalastajilta ja loput opitaan kantapään kautta.

Suurin osa haastatelluista ei usko kirjatiedon pätevyYTEEN kalastuksessa. Eräs haastatelluista sanoi, että nykyään koulutusta arvostetaan liikaa. Papereita pidetään tärkeämpänä kuin taitoa. Eräs nuorista kalastajista oli ollut yhden kesän mukana kalastusaluksessa ja opetellut siinä käytäntöä. Tärkeintä on kokeilla itse ja seurata muita.

"...Pätevin koulutus (on) se kantapään kautta saatu koulutus. Ku ei niitä oo sanotaan kalastukseen ei ole päteviä oppikirjoja. Siinä on niitä muuttuvia tekijöitä niin paljon, ainoastaan seurannalla siihen kehitty. Ei mitään niinko kaavaa oo."

Toisaalta eräs nuorimmista kalastajista oli käynyt sisävesikalastajakurssin ja oli sitä mieltä, että pitäisi käydä enemmänkin kouluja, kun vaan aika riittäisi.

3.2.8 Ammatin arvostus

Yleinen asenne

Epäluuloisuus troolikalastusta kohtaan on yhä voimakasta. Troolien väitetään hävittävän kaiken kalan järvistä, vaikka itse asiassa troolaajat säätelevät kalakantojen suuruutta:

"Niin. No tässäkin toissa talvena, jos ei ois me vejetty niitä muikkuja mitä on, niin se ois varmasti ollu niin tihhee se kanta, että. Että periaatteessa uus kanta, mikä ois ollu tuleva, niin tuota se ois ollu niin, pakosta jääny niin pieneks sitten, että sillä sitten periaatteessa ei jatkuvuuen kannalta niin ei oikein ois sitä jatkuvuutta ollu."

Toinen kalastajista vastasi seuraavasti kysyttäessä kalastuksen huonoista puolista:

"Huonot puolet tul justiinsa esille nuo aluveen pienuuvet, missä saa kalastaa. Muuta huonoja siellä nyt ei - tietysti tää yleinen asenne tätä roolin vetoa kohtaan. Täähän on - vaikka ois jostain tuolta salokorpiloilta mies ni se ei tiä ees roolista minkälainen se on eikä miten sillä kalastetaan ni sillä on jo valamiit asenteet vastaan, ei sitä ei saa vettee."

Kalastajat puolustautuvat sillä, että ei ole edes heidän oma etunsa, jos kala loppuu järvistä. Kalastaja ei milloinkaan vie viimeisiä kaloja, vaan kalastaja lähtee ennemmin kuin kalat.

Norpansuojelijoiden ja ammattikalastajien päämäärät ja pyrkimykset käyvät pahasti ristiin norppavesillä. Kalastajat valittivatkin norpansuojelijoiden vievän leivän kalastajaressukoiden suusta.

Ammattikalastus vastaan urheilukalastus

Vapaa-ajan kalastajien ja ammattikalastajien kesken on ollut kiistoja. Urheilukalastajia varten on haastatellun kalastajan mukaan jatkuvasti istutettu järviin taimenia, jotka sitten syövät ravinnon myös muikulta. 38-vuotiaan naiskalastajan mukaan nykyinen kalastushomma suosii enemmän urheilukalastajia kuin ammattikalastajia, koska taimenet eivät kuitenkaan käy ammattikalastajien verkkoihin. Nykyinen troolikalastus lepää kokonaan muikun varassa. Kalan

saaminen on haastattelun mukaan kuitenkin tärkeämpää ammatikseen kalastavalle ja kalastus ammattina on sellainen elinkeino, jota tulisi suojella.

Kateus

36-vuotiaan ansiotyökalastajan mukaan kalastuslupien saanti troolaajien osalta on mennyt jopa henkilökohtaisuuksiin. Kalastuskunnat eivät myönnä troolikalastajille lupia kateudesta, koska troolilla saadaan isompia saaliita kuin moni vesien omistajista saa rantanuotalla. Kadehtiminen johtaa siihen, että troolikalastajia vastaan ollaan joka asiassa.

Kadehtiminen näkyy myös yleisessä asenteessa. Kun ihmiset näkevät suuret kalamäärät, joita kalastajat kuljettavat, he kuvittelevat kalastajien rikastuvan helposti. Toisaalta he eivät ota huomioon välineisiin ja niiden kunnossapitoon kuluvaan rahamäärää.

Maatalous ja kalastus on yleisessä ajattelussa kytketty yhteen niin, ettei maatalouden harjoittamista pidetä varsinaisena ammattina. Maata omistavat ovat usein myös osakkaina kalastuskunnissa. Muualta ansionsa hankkivia sivutoimikalastajia kohtaan ovat asenteet haastateltavan mukaan vielä huomattavasti jyrkempiä kuin maanviljelijä-kalastajia kohtaan.

3.2.9 Kalastajien vaikutusmahdollisuudet

Kalastajien aktiivisuus pyrkii vaikuttamaan ammattiinsa liittyviin seikkoihin vaihtelee. Muutamat haastatelluista olivat erittäin aktiivisia ja ottivat selville asioista, kun taas jotkut olivat sitä mieltä, ettei kalastajan sana paina missään mitään. Ammattikalastajat olivat pitkään varsin heterogeeninen ja omillaan toimeentuleva ryhmä. Pikkuhiljaa järjestäytymistä on kuitenkin tapahtunut ja tietyillä paikoin järjestäytyneet alueelliset ammattikalastajaseurat ovat saaneet myös tuloksia aikaan (Vesa 1990).

Haastattelun perusteella kalastajat ovat kuitenkin vielä varsin organisoitumattomia ja jokainen tekee vain omaa hommaansa kuten parhaaksi näkee. Kalastajat saattavat kokea toisensa osittain myös kilpailijoina. Parhaita pyyntikikkoja ei paljasteta muille ja niinpä kalastajat

voivat vain arvuutella toistensa menetelmiä. Yhteistyötä tehdään lähinnä silloin, kun se on ammattikalastajan edun mukaista lyhyellä tähtäyksellä.

Esimerkiksi Paasivedellä pyritään ensimmäisen kerran kesällä 1991 rajoittamaan yhteistuumin kalastusta alkukesästä, jotta kala kasvaisi ja hinta nousisi. Kesällä 1990 puolestaan päätettiin kalastajien kesken, ettei heinäkuun puolenvälin jälkeen enää pyydetty. Näistä rajoituksista päätti valtuuskunta, jossa oli myös kalastajia mukana. Toisaalta tällainen kalastuksen rajoittaminen on ammatin turvaamista, mutta kalastajille, joiden elanto on kokonaan kalan varassa, rajoitukset ovat huomattavasti raskaampia kantaa kuin sivuansiokalastajille.

3.2.10 Johtopäätöksiä

Pää- ja sivutoimikalastajien välille ei voida vetää tarkkaa rajaa, sillä kalastuksesta saadut tulot vaihtelevat runsaastikin eri aikoina. Katokausien aikana osa kalastajista on siirtynyt muihin ammatteihin, mutta ne jotka ovat pysyneet kalastajina viimeisen kadonkin ajan näyttävät muodostavan melko suppean mutta pysyvän kalastajakunnan Suur-Saimaan alueelle. Haastatelluista vain yksi oli täysin pettynyt ammattiinsa. Muutamista haastatteluista kuului läpi turhautuminen jo monta vuotta kestäneeseen kalattomuuteen, mutta lopettamisesta puhuttiin kuitenkin vain puolitosissaan. Haastatelluista kaikki olivat yrittäneet kalastella myös katojen aikana, vaikka varsinainen elanto saatettiin saada muualta.

Alle 30-vuotiaita kalastajia oli haastateltujen joukossa vain yksi ja alle 35-vuotiaitakin vain seitsemän henkilöä. Näistä muutamassa haastattelussa tuli selkeästi esille se, että koko elämää ei olla valmiita uhraamaan kalastukselle. 30-vuotias naiskalastaja ilmaisi sen näin:

"Kun tarviis muutenki elää eikä vaan kalastaa."

Hän suhtautui hyvin epäilevästi suuriin investointeihin, eikä ollut myöskään valmis tekemään pitempiä työpäiviä kalastuksen parissa, vaikka se sitten kannattaisikin paremmin. Ehkä suhtautumistavassa on nähtävissä pientä eroa vanhemman polven kalastajiin, joiden tulevaisuus saattaa näyttää jopa siltä, että virallisen eläkeiän saavutettuaan he ovat valmiita arkkuun.

Toisaalta nuorissa kalastajissa oli yksi, joka oli kalastellut vasta muutaman vuoden, mutta joka tuntui olevan varsin innostunut ammattinsa kehittamisestä. Vaikka kalastus onkin varsin pienen ammattikunnan harteilla, näyttää joukkoon eksyvän aina myös joitain nuoria ja innokkaita tulijoita. Tärkeimpänä kannustimena varmasti olisi kalastuslupien riittävä määrä pidemmäksi ajaksi eteenpäin, jotta ammatin suunnitelmallinen kehittäminen olisi mahdollista.

Kalastajien koulutustaso on alhainen ja lisäksi he asuvat työttömyysalueella. Tämä ja kalastushankinnoista johtuvat suuret velat ovat varmasti työn vapauden rinnalla yhtä tärkeitä seikkoja ammatissa pysymisessä. Suur-Saimaan ympäristössä on erityisesti vanhemmille kalastajille varsin rajoitetusti työmahdollisuuksia. Kalastajien lapsista varmasti suurin osa muuttaa pois alueelta ja hankkii ammattinsa muualta, mutta osa jatkaa varmasti isiensä ammattia kuten tänäkin päivänä. Osa kalastajista ei halunnut missään nimessä lastensa jatkavan ammattinsa harjoittamista, kun taas muutamalla vanhemmalla kalastajalla oma poika oli jo mukana auttamassa työssä.

Kalastaminen koettiin ylipäänsä haastateltujen osalta varsin mielekkääksi ammatiksi, johon suurin osa tunsu jonkinlaista henkistä sitoutumista. Ammatin kehittymisen tiellä on kuitenkin muutama varsin dominoiva seikka. Näistä erityisesti lupien saantiin, markkinoiden järjestäytymiseen ja kalavesien kuntoon voidaan vaikuttaa myös asennekasvatuksella ja kalastajan ammatista sekä erityisesti kalasta tiedottamalla.

3.3 Kalastusluvat ammatinharjoittamisen ongelmakohtana

Katja Uusihakala

3.3.1 Yleistä

Eräs pahimmista troolikalastukseen liittyvistä ongelmista on kalastuslupien saanti. Troolikalastus edellyttää melko laajaa pyyntialuetta. Tasaisen saaliin taatakseen kalastajan olisi voitava liikkua alueelta toiselle muikkukantojen liikkeiden mukaan. Lupaongelmien vuoksi tämä ei useinkaan ole mahdollista. Lupien saannin vaikeus hankaloittaa kalastajan ammatinharjoitta-

mista; se lisää epävarmuutta toimeentulosta ja estää ammatillisen toiminnan pitkäaikaisen suunnittelun (Kaijonmaa ym. 1989).

Tässä artikkelissa käsittelen lupien saannin ongelmallisuutta kalastajien näkökulmasta. Haastatteluaineiston pohjalta olen pyrkinyt selvittämään miten kalastajat suhtautuvat lupakäytäntöihin; minkälaisena he kokevat troolilupien hintatason, miten he suhtautuvat troolilupien kiintiöintiin kalastusalueittain, sekä miten lupien saannin ongelmallisuus vaikuttaa kalastajien ajatuksiin henkilökohtaisen ammatinharjoittamisen jatkuvuudesta ja mielekkyydestä. Artikkelin loppuosassa käsittelen kalastajien omaa analyysiä lupaongelmista; mistä he näkevät lupien saannin vaikeuden johtuvan.

3.3.2 Ammattikalastajien näkemyksiä kalastusluvista

Lähes poikkeuksetta lupaongelmat koetaan suurimpana ammatinharjoittamiseen liittyvänä vaikeutena ja rajoituksena. Lupien saamisen ongelmallisuutta pidetään epävarmuutta ja turhautumista aiheuttavana tekijänä - ammatin jatkuvuuden esteenä.

Lupien hinnat

Yleensä kalastuslupien hintoja pidetään varsin kohtuullisina, toisinaan jopa vaatimattomina kustannuksina. Suurempana taloudellisena uhkana saatetaan kokea esimerkiksi polttoaineiden hinnannousu.

Lupien hintakysymys ei ole kuitenkaan yksiselitteinen. Se on luonnollisesti kytkettävä kalakannan vahvuuteen. Jos vesialueella ei ole kalaa, mikä tahansa maksu kalastusluvasta voi tuntua kohtuuttomalta. Normaalitilanteissa lupamaksua pidetään kuitenkin yleensä järkevän suuruisena. Tietyissä paikoissa, eri kalastuskuntien risteyskohdissa, kalastaja joutuu hakemaan lupia useilta eri kalastuskunnilta saadakseen riittävän kokoisen pyyntialueen. Tällöin lupiin käytettävä rahamäärä saattaa nousta varsin suureksi suhteellisen pieneltä alueelta.

Lupakäytäntöjen epämääräisyyteen liittyy myös kalastuslupien hintojen suuri vaihtelu. Troolilupien hinnat määräytyvät kalastuskuntaakohtaisesti. Useat kalastajat toivovat lupiasioiden selkeyttämisen vuoksi yhtenäistä troolilupia koskevaa hintapolitiikkaa.

Troolauksen kiintiöinti

Kalastusalueiden rajoittamista ja aluekohtaista trooliyksiköiden kiintiöimistä pidetään yleisesti ottaen välttämättömänä. Suhtautuminen aluerajoituksiin vaihtelee kuitenkin kunkin kalastajan henkilökohtaisen tilanteen mukaan. Jos kalastajalla on mielestään riittävä alue kalastettavanaan, kiintiöintiä pidetään hyvinkin tarpeellisena.

Toisaalta kalastajat, joilla on ollut vaikeuksia alueiden hankinnassa, ovat jossain määrin halukkaita muuttamaan rajoituksia. Saatetaan ehdottaa esimerkiksi trooliyksikkökohtaisesta kiintiöinnistä luopumista ja siirtymistä kalastusaikojen rajoittamiseen. Näin kaikilla troolipyytäjillä olisi samanlaiset kalastusmahdollisuudet.

Jotkut kalastajista korostavat, että kauimmin kalastaneille on taattava elinkeinon harjoittamisen jatkuvuus, ennen kuin alueelle aletaan päästää uusia yrittäjiä. On pyrittävä varmistamaan, että vesistö kestää kalastuksen; ketä tahansa halukasta ei pidä päästää troolaamaan.

Lupien saatavuus

Kun troolauslupa kerran on saatu, ollaan lupien hintoihin ja jonkinlaiseen kiintiöintiin verrattain tyytyväisiä. Hintoja pidettiin yleensä kohtuullisina ja kiintiöintiä tarpeellisena. Ongelmana on itse lupien saanti.

Suurimmalle osalle kalastajista lupien saanti omasta kalastuskunnasta ei ollut kovin ongelmallista. Sen sijaan trooliluvat muiden kalastuskuntien alueille osoittautuivat usein lähes mahdottomiksi hankkia.

Koska joillain alueilla troolilupia ei myönnetä lainkaan, saattavat luvalliset alueet ylikuormittua. Tämä saattaa johtaa kalastuksen eräänlaiseen noidankehään; pienet luvalliset alueet

ruuhkautuvat ja kalastetaan tyhjiin, troolauksen vastustus kalakantojen tuhoajana lisääntyy, kalastuslupia on entistä vaikeampi saada.

Toisaalta, kun luvan kerran on saanut, voi olla melko varma luvan saamisesta jatkossakin. Kalastajat ovat suurelta osin tietoisia nykyisen kalastuslain takaamista oikeuksista - kerran saadun kalastusluvan epäämisen vaikeudesta. Kuitenkin kalastajat joutuvat hakemaan luvan joka vuosi uudelleen. Vaikka vanhojen lupien uusimisesta voikin siis olla kohtalaisen varma, on silti vuosittain käytävä läpi aina jollain lailla epävarma hakuprosessi.

Lupien saannin vaikeus saattaa johtaa myös niillä keinotteluun. Kun luvat alueelle on kerran saatu, ei niistä enää uskalleta luopua. Lupamaksut maksetaan, vaikka alueella ei kalastettaisikaan, koska pelätään että luovutettuja alueita ei enää saataisi takaisin. Eräs kalastaja, joka itse kalastaa muualla kertoo:

"Täällä on (vesivuokra) suhteessa paljon korkeampi. Täällä on hirmu pienet alueet. Mie vissin maksan tänne noin 3000-4000 markan hujakoilla vuokran. Nyt niitä olen maksanut kesäisin ja maksaa monta vuotta ihan turhaan. Eikä niitä voi antaa pois-kaan, sitten jos jättää maksamati, ja jos kallaa tulloo, niin niitä ei saa takasin. Se on niinku pakko maksaa."

Kalastamattomien alueiden lupien maksaminen johtaa ensinnäkin tarpeettomiin taloudellisiin kustannuksiin ja toisaalta aiheuttaa katkeruutta muiden kalastajien keskuudessa. Joidenkin järvien troolauskiintiö näyttää täydeltä, vaikka siellä ei käytännössä kalastettaisikaan. Uusia lupia alueelle on lähes mahdotonta saada.

Epävarmuus

Troolilupia hakiessaan ammattikalastajat joutuvat asettamaan ammatinharjoittamisensa jatkuvuuden kyseenalaiseksi kerran vuodessa. Jos käy niin, että lupia ei myönnetäkään, kalastusalue pienenee, ja ammatinharjoittaminen saattaa käydä mahdottomaksi.

Kalastajat toteavat itse rakentavansa tyhjän päälle - lupiin ei voi luottaa. Troolikalastus vaatii suuria investointeja, ja siten myös pitkäjänteistä suunnittelua. Suuremmat alueet mahdollistaisivat tasaisemman saaliin. Pidempiaikaiset luvat puolestaan loisivat ammattikalastukselle vanhemman pohjan.

3.3.3 Mistä lupaongelmat johtuvat?

Ryöstökalastus

Kalastajat näkevät lupaongelmien syynä olevan troolipyynnin vastustuksen. Trooli on suhteellisen uusi pyyntiväline, johon suhtaudutaan tunnepitoisesti. Urheilukalastajat ja kesämökkiläiset koetaan yleensä troolauksen vastustajiksi. He syyttävät troolin tuhoavan vesistä pienet taimenet ja muikut. Kalastajat kokevat kunnan virkamiesten ja kalavesien omistajien asettuvan kalastuskiistoissa usein urheilukalastajien puolelle.

"Mut niinku mitä siinä nyt ne taimenenki poikaset tai sellaset ottaa kyytiin niin kyllä ne on niin virkeitä, että. ...Ne ei muuta kuin ottanu kyytiä siellä muikkujen kanssa. Mut sellaset asiat kun ne oikein osataan puhua noille kalaveen omistajile tuolla, niin se mänöö ku häkä päähän. Ne kahtoo, että on se vihoviimene laitos, et tätä ei kyllä lasketa vesille missään tapauksessa."

Kalastajien kommenteista päätellen urheilukalastajat ovat varsin äänekkäitä troolauksen vastustajia. Molemmilla osapuolilla on oltava mahdollisuus nauttia kalavesien antimista. On kuitenkin otettava huomioon, että troolaajille kalastus on toimeentulon lähde, elinkeino.

"...täälläkin päin näitä kiistoja, nimenomaan urheilukalastajat painaa, että ammattikalastajia ei, suorastaan rannalle sais jättää. Kuiteski kalastus on yks elinmuoto, jota pitäis miun mielestä säilyttää, elinkeino. Ett tuntuu joskus, kun aattelee, että kumpi on niinku tärkeempi, urheilukalastus vai ammattikalastus? Toki urheilukalastajillekin pitää suuva se hupisa, mutta tuota myö tehhdän työksemme, myö ei sinne leikin takia lähetä..."

Toinen pelko, taimenten tuhoamisen ohella on se, että kalastajat kalastavat järvet tyhjiin. Tätä käsitystä kalastajat pitävät virheellisenä. Tutkimusten mukaan tehokas pyynti on hyväksi muikkukannoille (Kuikka 1990, Pihlaja 1991). Useimmat kalastajat ovat tietoisia näistä tutkimustuloksista. Sitä vastoin yleinen pelko troolin vesistöt tyhjentävästä vaikutuksesta tuntuu istuvan sitkeässä.

Kalastajat toteavat lähes yhdestä suusta, että kalat eivät pyytämällä lopu. Ensinnäkin troolaukseen sopivia, tarpeeksi syviä vesialueita on Suomen järvissä melko vähän. Toisaalta useimmat kalastajat sisällyttivät näihin arveluihinsa oletuksen, että troolaajien määrä on jollakin tavalla kontrolloitu.

Monet troolikalastajat kokevat, että heistä tehdään helposti syyllisiä kalojen häviämiseen, oli todellinen syy mikä tahansa. Ehkä uusi kalastusmuoto on selkeämpi syyllinen kuin esimerkiksi muikkujen kausivaihtelut tai mahdolliset näkymättömät ympäristötuhot.

"...hävis mikä kala järvistä hyvää, ni ainahan se on troolimiehen vika."

Kateus ja kilpailu

Pelko järvien kalastamisesta tyhjiin liittyy yhtäältä henkilökohtaisempaan kateuteen ja toisaalta yleisempään huoleen järvien tilasta. Kalastajien oma analyysi lupien saannin vaikeudesta kytkeytyy troolauksen vastustamiseen. Eräänä troolikalastuksen vastustuksen painavimmista syistä mainitaan kateus. Kateus ei ole niinkään ammattikalastajien välistä kuin kesämökkiläisten tai paikallisten virkistyskalastajien tuntemaa katkeruutta vesien tyhjiin kalastamisesta.

Kalastuskunnissa kateelliset osakkaat estävät troolilupien myöntämisen. Kateus perustuu kalastajien mukaan tietämättömyyteen troolikalastuksesta pyyntimuotona, sekä harhaluuloihin kalastajien saaliista. Kalastajat kokevat, että satunnaisista huippusaaliista tehdään yleistyksiä. Kuva valtavasta kalansaaliista voi kuitenkin hämätä. Joillain vesillä esimerkiksi kuore on suuri ongelma. Jättimäiseltä näyttävä muikkusaalis voikin olla suurelta osin roskakalaa.

Toisaalta suuret muikkumäärät saatetaan muuttaa suoraan rahaksi. Naapurit pelkäävät kalastajan rikastuvan periaatteessa kaikille yhteisellä luonnon antimella, kalalla. Kuitenkin troolikalastus vaatii suuria investointeja, joita arvostelijat eivät tule ottaneeksi huomioon.

"...luullaan, että siitä kaikki lähtöö, mitä siinä sattuu vaan olemaan. (Niin ja sit siitä saa vielä rahhaa) Niin, sehän saattaa hyvin vielä rikastua. Sitäkään meillä niin ei oo päässy rikastumaan, kun kaikki laitehankinnat. Ei niitä lasketa koskaan. Jos joku kuulee saalismäärän, niin se muuttaa sen markoiks, vaan ei se sitä ajattele paljonko on ollu menoja siitä tai muuta."

Vieraisiin kalastuskuntiin lupia on lähes mahdoton saada. Troolauksen vastustajat pitävät kalastajien mukaan kovaa ääntä. Kalastuskunnissa halutaan ennemmin säilyttää naapurisopu kuin myöntää troolilupia alueen ulkopuolisille kalastajille.

"...seurakunnan vesialueet, niin niissä on hyvin kielteinen asenne tällaiseen uuteen kalastusmuotoon. ... metsäyhtiöt, mitkä omistaa paljon yksiköitä joissain kalastuskunnissa, niin ne on kyllä hyvin myönteisiä ollu kalastuksen kehitykseen ja kalastamiseen. Nää paljon lojaalisemmin katsoo sitä asiaa, kun joku semmonen pien kesämökkiläinen, joka hyvin voimakkaasti tirisee siellä, vaikka sillä ei oo valtuuksiakaan paljon, mutta nää aina sen rähinän siellä kokouksessa."

Kalastajien välisestä keskinäisestä kateudesta ja kilpailusta ollaan monta mieltä. Useampien troolikalastajien mielestä ammattikalastajat kuitenkin ymmärtävät toistensa tilanteet ja vetävät pikemminkin yhtä köyttä ulkopuolisia vastustajia vastaan kuin kilpailevat keskenään.

Joissain paikoissa taas troolaus on mennyt kilpapeliksi. Jos yhdeltä ei troolaus onnistu, ei toistenkaan suotaisi saavan saalista. *"Kalastaja on metsästäjän jälkeen toiseksi kateellisin"*, todetaan. Suurin osa kilpailusta ja kateudesta on kuitenkin ammattikalastajien ja erilaisten harrastelijoiden - kesämökkiläisten, maanviljelijöiden ja eläkeukkojen - välistä.

Yleinen mielipide

Kalastajat kokevat yleisen mielipiteen olevan voimakkaasti troolikalastuksen vastainen. Tietämättömyys troolauksesta kalastusmuotona aiheuttaa ennakkoluuloja. Kalastajat hämmäs-

televät, että sellaiset ihmiset, joilla ei ole mitään tekemistä kalastuksen kanssa, tai mitään tietoa kalastuksesta, asettuvat voimakkaasti troolausta vastaan. Näiden ihmisten motiivit saattavat nousta yleisestä halusta suojella kalakantoja ja vesistöjä, ei niinkään henkilökohtaisesta kateudesta tai kilpailusta ammattikalastajien kanssa.

"... hyvin moni on jyrkästi tuomittamassa sitä troolikalastusta, vaikka se on varma, että hää ei tule ikinä menemään sinne kallaan. ... Hyvin moni saattaa kerran tai kahesti kesässä käyä soutelemassa, ei kertaakaan verkkoja laske, mutta on hirveen voimakkaasti sotimassa, että siellä ei saa kalastoo sitten."

Kalastajat ovat todenneet, että vastustajat eivät yleensä tiedä, minkälainen pyyntiväline trooli on. Jotkut troolikalastajat ovat tarjoutuneet ottamaan ulkopuolisia mukaan katsomaan, jotta turhista ennakkoluuloista päästäisiin. Joskus toivottua tulosta on saavutettukin, mutta toisinaan vastustajilla ei ole riittänyt mielenkiintoa tutustua troolaukseen käytännössä. Valmiit asenteet säilyvät.

Kalastajat kokevat tiedotusvälineiden levittävän troolauksen vastaisia mielipiteitä. TV-ohjelmien ja lehtiartikkeleiden välittämä tieto nähdään ammattikalastajan kannalta kielteisenä. Lehtien yleisönosastot ovat myös omalta osaltaan vaikuttamassa yleisiin asenteisiin ja sitä kautta kalastuskuntien mielipiteisiin, halukkuuteen tukea troolikalastusta.

"... Sellasetki ihmiset ne on innokkaimpia kirjoittelijoita, mille se ei luulis kuuna päivänä mittään vaikuttavan. Kansakoulun opettajat ja tämmöset, mitkä ei järvellä käy kuin uimassa, niin niille tuntuu se kaikista suurin, hirmusin huoli olevan, että kalat häviää. Kyllä minä yhellekin sanoin, jotta se ei kyllä opettajan kuukauspalkkaan vaikuta millään tavalla ol siinä tuossa järvessä muikkuu tai ei, että ennemmin se meiän kinttuun kalahtaa jos siitä kalat häviää."

3.3.4 Kalastajien troolilupia koskevia ehdotuksia ja toiveita - yhteenveto

Troolilupien suhteen kalastajien toiveet keskittyvät kahden asian ympärille. Tasaisemman tuloksen turvaamiseksi kalastajat toivovat laajempia pyyntialueita. Pitkäjänteinen suunnittelu sekä mielekäs ja turvattu ammatinharjoittaminen puolestaan edellyttävät pidempiaikaisia lupia.

Monet kalastajat peräänkuuluttavat ammattikalastajille suunniteltua lisenssijärjestelmää, jolla ongelmia voisi ratkaista.

Kalastuslupien pidempiaikaisuus ja laajemmat alueet edellyttävät kalastuskuntien asenteiden muutosta suopeammaksi ammattikalastusta kohtaan. Pelokkuus ja ennakkoluulot troolia kohtaan tuntuvat kuitenkin niin voimakkailta, että vie varmasti aikansa ennen kuin asenteet muuttuvat. Kuten eräs kalastaja toteaa, tiedonvälittämisellä voi olla merkittävä rooli troolikalastukselle myönteisemmän ilmapiirin luomisessa.

"... pitäis sitä lisenssijärjestelmää kehittää ja muuta, mutta kun noita julkaisuja seuraa ni kylä se tulee olemaan jumissa tästä eteenpäinkin. Se ois vaan tommosella myönteisellä tiedottamisella kalastuskunnille ja kalastuskunnan päättäjiä kouluttamalla saatava niinku suopeempi asenne siihen troolaukseen..."

3.4 Kalastajan ammatin rahoituksesta

Pirjo Takalo

3.4.1 Yleistä

Ammattikalastajat voivat saada rahoitusapua useista eri lähteistä. Tärkeimpiä ovat olleet valtion myöntämät korkotukilainat ja Kehitysaluerahaston sekä kauppa- ja teollisuusministeriön erilaiset tukimuodot. Laina- ja avustusviidakko voi tuntua ulkopuolisesta melkoisen sekavalta, mutta ainakin Suur-Saimaan kalastajat tuntuivat tietävän olemassa olevista rahoitusmahdollisuuksista. Jos asioissa oli epäselvyyttä, mainittiin mm. paikalliset maatalouskeskukset ja maanviljelysseurojen neuvontatoimistot paikoiksi, joista saa tietoa.

Haastattelutilanteessa rahoituslähteen nimi ja se, että avustusta oli saatu tahtoi unohtua joiltakin haastateltavilta. Joissakin tapauksissa alkuinvestoinneista oli jo niin kauan aikaa, ettei muistissa ollut enää kuin se, että jotain helpotusta lainan korkojen maksuun oli saatu. Kaikki eivät myöskään mieltäneet korkotukilainoja avustusmuodoiksi, koska laina on kuitenkin maksettava takaisin.

Lähes kaikki kalastajat olivat saaneet jotain rahoitusapua ammattinsa harjoittamiseen. Useimmiten haastatteluissa tulivat esille korkotukilainat (13 kertaa) ja investointiavustukset (4 kertaa). Kaikki eivät olleet ehkä kovin halukkaita keskustelemaan täsmällisistä rahasummista, eivätkä siitä, mitä olivat itse anoneet ja saaneet, vaan puhuivat asioista mieluummin hieman yleisemmällä tasolla.

Muutamit kalastajat eivät olleet saaneet avustuksia ollenkaan. Useimmiten kyseessä oli se, ettei kalastus ollut pääelinkeino, vaan sitä harjoitettiin esim. maatalouden ohella. Tällöin ainakaan valtion halpakorkoisia lainoja ei ole mahdollista saada. Yhdessä tapauksessa kalastus oli aloitettu niin kauan aikaa sitten, ettei nykyisiä avustusmuotoja ollut tai niistä ei tuolloin tiedetty.

"...ei myö olla avustuksii saatukaa, ei myö olla haettukaan, ku ei siihen aikaan ollukaa, kun myö oltiin vissiin ensimmäisiä yrittäjiä täällä päin."

Lokakuussa 1990 tapahtuneiden haastattelujen jälkeen kalatalouden investointien rahoitusta on uudistettu joiltakin osin. Vuonna 1991 on astunut voimaan uusi maaseutuelinkeinolaki. Lisäksi kalatalouden korkotukilainoista ns. kalastajalainaa voivat saada enää lähinnä merialueiden kalastajat. Kalastajalainat ovat olleet osin päällekkäisiä maaseudun pienyritystuen kautta myönnettyjen kanssa. Sisävesikalastusta on nyt tarkoitus tukea lähinnä maaseutuelinkeinolain puitteissa.

3.4.2 Kalastajien kokemuksia rahoitustuesta

Kalastajien suhtautuminen erilaisiin tukimuotoihin oli periaatteessa positiivista. Oltiin sitä mieltä, että taloudellinen avustus alkuvaiheessa on hyvä ja että tuen määrä on tarpeeksi suuri, mikäli kalaa vain riittää. Pari haastattelijaa sai kuulla moitteita siitä, että tukea saa vain alkuvaiheessa. Jos taloudellinen tilanne vaatisi avustusta myöhemmässä vaiheessa, sitä on vaikea saada, ellei kyseessä ole esim. merkittävä kehittämishanke.

Kukaan ei moittinut avustusjärjestelmää monimutkaiseksi tai sekavaksi, eikä kukaan maininnut huomanneensa, että tukea olisi jäänyt saamatta tiedonpuutteen vuoksi. Vuosikymmeniä

kalastaneet eivät tosin enää tieneet nykyisistä tukimuodoista kuin sen, että muutoksia järjestelmässä on tapahtunut. Eräs kalastaja mainitsi jääneensä avustusprosentissa häviölle, koska investoinnin lopulliset kustannukset olivatkin nousseet arvioitua korkeammiksi. Kustannusarvio avustusta varten vaadittiin etukäteen. Kalastaja ei ollut osannut huomioida kaikkia menoja ja sai avustusta vähemmän ja joutui ottamaan suuremman lainan.

Jotkut haastateltavat pitivät vääränä sitä, että eri kunnissa asuvat saavat tukea erilaisia määriä. Tähänhän vaikuttaa aluepoliittinen jako kehitysaluevyöhykkeisiin ja niin KTM:ltä saattaa naapurikuntalainen saada suuremman avustuksen kuin mitä itse on saanut.

Runsaasti arvostelua herätti vanhoissa kalastajissa se, että heidän mielestään laina- ja avustumahdollisuuksien houkuttelemana on vedetty liikaa uusia yrittäjiä kilpailemaan Saimaan alueen kalansaaliista ja kalastusluvista.

"...nyt on näitä investointiavustuksia annettu hirveesti uusille kalastajille... toki se on hyvä, mutta pitäis aina ylleensä valtion taholta, kutaki ku ruvetaan avustammaa, niinsitte sitä lyyään rahhaa kymmenille eri yrittäjille, että kaikilla mennee, ei kenelläkään oo mitään mahdollisuuksia. Kalat loppuu järvistä, mistään ei saa, niin vehkeet jää seisomaan. Ett pitäis niinku tarkistaa aina, että mikä kannattaa ja mikä ei."

"...kuka omillaan on vehkeet hommannu ja yrittänyt sieltä järvestä sen kaluston vetää kuitiks, ni ni ne on ihan eri lähtöviivalla ku semmonen, kuka on saanu muutama satatuhatta valtion rahhoo tähän troolikalustoon, niin se on niinkun joku puolustus. Jotta niille pittää antaa vettä, ku niille on valtio hommannu kaluston..."

Rahoitustuen antamista uusille kalastajille vastustettiin myös muikkukantojen romahtamisen ja epävarman tulevaisuuden vuoksi.

"Ei siihen mittään yhteiskunnan apuja oo mittään järkee tänäpäivänä uhrata siihen ... se etenee tavallaan omalla painollaan ja niitä syntyy ja niitä kuoloo niitä yksiköjä sitä mukkaa, kun kallo on järvessä. Kallustoo on riittävästi tänäpäivänä kyllä ottamaan tul minkä verran kalloo hyvänsä, niitä kyllä on yksiköitä tuolla rannoilla."

"Että en mitenkään näkis millään perusteella, että siinä tarvis enemmän tukee. Ylipäänsä mie jättäsin kokonaan tuon homman, jos olisin päättämässä valtion rahoja siinä, kaiken tukemistoiminnan kalastuksen osalta, koska ei tiedä tulooko järveen kaloja, on turhaa kannustaa mittään yrittäjiä perustamaan yksiköitä."

Ylipäättään kalastajien suhtautuminen rahoitukseen oli melkolailla ristiriitaista. Toisaalta se on hyvä, toisaalta huono. Tosin kukaan ei moittinut saamaansa tukea. Eniten arvosteltiin juuri sitä, että helpon rahan vetämänä alalle tulee liikaa yrittäjiä, jotka muutaman vuoden jälkeen ovat maksuvaikeuksissa kun velan lyhennykset alkavat ja niin troolien on kuulemma nähty vaihtavan omistajaa hyvinkin nopeaan tahtiin.

Joidenkin kalastajien mielestä tuen vähentäminen veisi ammattikalastusta terveemmälle pohjalle. Näin alalla pysyisivät pystyssä vain ne, joilla on todella edellytyksiä tulla toimeen omillaan, eikä vain avustusten varassa.

3.4.3 Työttömyyskorvaukset

Työttömyyskorvauksista syntyi keskustelua kuuden haastateltavan kanssa. Myös muutamat muut kertoivat elannon hankkimismahdollisuuksista sellaisina aikoina, kun kalaa ei ole tullut. Tavallisin selviytymiskeino tuntui olevan siirtyminen muihin töihin, lähinnä maa- ja metsätalouteen tai palkkatyöhön. Monet eivät olleet edes hakeneet työttömyyskorvausta.

Eräs kalastaja kertoi saaneensa työttömyyskorvausta lokakuusta 1989 toukokuuhun 1990. Savonlinnan kunta ei olisi millään korvausta antanut, vaan kyseinen kalastaja sai sen vasta monien valitusten jälkeen. Yksityisyrittäjän olisi tullut kantaa ammatin riskit itse. Määräaikaisen työttömyyskorvauksen loputtua kalastaja ei ole jaksanut anoa lisää, vaikkei saalista edelleenkään tule.

Toinenkin kalastaja kertoi tapelleensa kaksi vuotta ennenkuin sai työttömyyskorvauksen. Työvoimatoimiston perusteena myös tässä tapauksessa oli yksityisyritteliäisyys. Asia oli haastateltavan mukaan mennyt vakuutusoikeuteen saakka ja sieltä lopulta tuli myönteinen päätös. Monet kalastajat olivat saaneet tietää työvoimatoimiston kielteisistä päätöksistä, eivätkä sen vuoksi anoneet työttömyyskorvausta ollenkaan.

Epäoikeudenmukaisena yksi haastateltava piti sitä, että maanviljelijät saavat korvauksen, jos sato epäonnistuu. Kalastajilla puolestaan ei ole mitään mikä turvaisi talouden, kun järvestä loppuu kala.

3.5 Troolikalastajien saaliskalat ja kalansaaliit

Kari Huittinen

3.5.1 Yleistä

Kalastajan ammatin kannalta keskeisin epäkohta on elinkeinon harjoittamiseen liittyvä epävarmuus. Kalastaja ei useinkaan pysty arvioimaan tulevaisuuttaan pidemmälle kuin muutaman vuoden eteenpäin. Epävarmuus syntyy kalastajan pääasiallisen tulonlähteen - kalan - määrän vaihteluista vesistöissä. Kalakannat pysyvät vain harvoin pitkään määrällisesti tasaisina.

Kalakantojen vaihtelu voi olla voimakastakin, mutta kalan katoaminen - väheneminen on harvoin totaalista. Eri kalalajien kannanvaihtelut ovat harvoin samanlaisia ja samanaikaisia. Jonkun kalalajin voimakas väheneminen vesistössä saattaa samalla tarjota enemmän elintilaa toiselle lajille.

Kalastuksessa sitoutuminen liiaksi tiettyyn saaliskalaan johtaa suuriin kausittaisiin vaihteluihin itse työnteossa. Näin on käynyt Suur-Saimaan alueella troolikalastuksessa, jossa on jouduttu keskittymään yksinomaan muikun pyyntiin. Troolikalastuksessa saaliille muodostuu muihin pyyntitapoihin verrattuna korkeat lähtökustannukset, johtuen troolikaluston suhteellisen korkeista käyttö- ja ylläpitokustannuksista.

Vuoksen vesistön tärkeä talouskala, muikku, on ollut Suur-Saimaalla tähän saakka ainoa saaliskala, jonka hinta ja markkinat ovat olleet riittävän suuret kannattavalle troolikalastukselle. Myös kaluston vaatiman sijoituspääoman vuoksi troolikalastajat ovat muita kalastajia tiukemmin sitoutuneet kalastukseen ja kalastuksessa tuloksellisuuteen. Troolikalastajat ovat näin ajautuneet tilanteeseen, jossa kalusto määrittelee pyydyksen ja pyydys tavoiteltavan

saaliin, eikä toisin päin. Suur-Saimaan troolikalastaja on siten ollut työllisyyden ja kalastuksesta saatavien tulojen osalta voimakkaasti riippuvainen yhdestä ainoasta tekijästä, ajoittain heittelehtivästä muikkukannasta.

Troolikalastusammatin harjoittamiseen liittyvän epävarmuuden ainoana syypäänä ei voida kuitenkaan pitää kalakantojen vaihtelua. Kalakannan vaihtelut toimivat syy-yhteysketjun pohjalla, mutta ovat parhaimmillaan vain tekijä, joka voidaan tasoittaa muilla tekijöillä. Kalastajan ammatin kannalta tärkeitä ovat myös ne kalastuksen sisäiset ja ulkoiset tekijät, jotka ohjaavat kalastajaa riippuvaiseksi yhden kalalajin kausivaihteluista.

Luonnonoloiltaan marginaalisissa ja epävarmoissa ympäristöissä elinkeinot ovat perinteisesti rakentuneet ympäristön monipuoliseen käyttöön ja laajoihin resursseihin. Suomalaiseen nyky-yhteiskuntaan ja troolikalastajiin sovellettuna tämä voisi tarkoittaa - ei niinkään käpyjen keräilyä - vaan erilaisten mielekkäiden vaihtoehtoisten strategioiden ja mahdollisuuksien rakentamista kalastajan ammatin ympärille. Se voisi myös tarkoittaa esimerkiksi kalastajakoh- taisen kalastusalueen laajentamista tai muikun lisäksi muiden kalalajien kulutuksen tukemista ja/tai parempaa markkinointia.

Myös nykypäivänä kalastajat joutuvat hankkimaan usein tuloja myös muualta kuin kalastuksesta. Muiden tulonlähteiden (muu työ, avustukset, mahdolliset korvaukset, ym.) merkitys kasvaa erityisesti kalakadon aikana. Kalastajan kannalta katsottuna olisi tietenkin toivottavaa, että tämä työ olisi ammattia vastaavaa, kalastamista, tai siihen jollakin tavalla liittyvää.

Kalastajan tulot muodostuvat siis kalastustuloista ja muista tuloista. Kalastustulot taas määräytyvät lähinnä saaliin määrän ja hinnan (käyttö ja jalostusaste) mukaan. Koska muut tulot, saaliin hintakysymykset ja jalostuskysymykset on käsitelty muissa artikkeleissa, kiinnitän päähuomioni tässä artikkelissa kalastajan tulojen osalta saaliiden määrään ja käyttöön.

Opiskelijoiden tekemissä teemoittain jäsenytyneissä haastatteluissa ei kerätty kovinkaan järjestelmällisesti yksityiskohtaista tietoa saalismäärästä ja kalastustulon muodostumisesta. Tutkimuksen ja haastattelujen tarkoituksena oli kartoittaa troolikalastusta työnä ja ammattina

kalastajan näkökulmasta. Tarkkoihin määrällisiin saaliskartoituksiin ei siten haastatteluissa edes pyritty. Vertailuaineistoon olen tukeutunut lähinnä kokonaiskuvan luomiseksi, aukkojen paikkailemiseksi. Tämän osan tarkoituksena on kiinnittää huomio enemmänkin kalastajien mielipiteisiin, kokemuksiin ja niihin erilaisiin kalastajan näkökulmasta varteenotettaviin seikkoihin, jotka tulivat haastatteluissa esiin keskusteltaessa kaloista ja kalansaaliista. Samalla olen pyrkinyt tarkastelemaan muikkukatoa ja erilaisia siihen liittyviä tekijöitä.

3.5.2 Saaliit

Troolikalastus on kausiluonteista ja tapahtuu avoveden aikaan. Tärkein kalastusaika on kesällä. Alkukeväästä ja loppusyksystä, kun vesi on kylmää, muikku pysyttelee syvemmissä vesissä, josta sitä on troolilla vaikeampi pyytää. Varsinainen troolauksen saalis koostuu pyydetävästä saaliskalasta, eli muikusta, mukana tulevista vähempiarvoisista kaloista ja muista, myyntiin kelpaamattomista tai merkityksettömistä kaloista (roskakalat). Vähempiarvoiset kalat tuovat lähinnä särvintä omaan pöytään tai ne myydään muun saaliin mukana kauppaan. Roskakalat koituvat pääasiassa kalastajan mieliharmiksi ja vaivaksi troolin peräpussin pohjalle.

Haastatelluista kalastajista lähes kaikki olivat harjoittaneet tutkimusta edeltäneenä tai edeltäneinä vuosina pääasiallisesti troolikalastusta. Tosin ainakin kaksi kalastajaa oli siirtynyt muikkukannan vähyyden vuoksi harvan verkon kalastukseen. Vain kolme kalastajaa haastatelluista harjoitti toimeentulon kannalta merkityksellistä talvikalastusta. Kalastajat pyysivät troolikalastuksen ohella vähemmässä määrin muilla pyydyksillä. Merkityksellistä oli lähinnä muikun verkkopyynti ja kalastus harvasilmäisillä verkoilla.

Muikku

Muikku on koko Vuoksen vesistön alueella tärkeä talouskala. Suur-Saimaalla se on ainoa saaliskala, jonka troolaaminen on ollut taloudellisesti kannattavaa. Muikkukannat ovat kuitenkin olleet heikkoja 80-luvun loppupuolella ja 90-luvun alussa lähes koko Suur-Saimaan alueella. Muikku on harventunut ja kanta kasvanut ikärakenteeltaan vanhaksi ja suurikokoiseksi. Hyviä muikkusaaliita oli Suur-Saimaan alueella saatu tutkimusta edeltävänä kesänä vain

Joensuun Pyhäselältä ja kaksi haastatelluista oli ollut kalastamassa Pielisellä, jossa muikkukannat olivat myös vahvat.

Muikkukannan paranemisen merkkejä oli havaittavissa Puumalan seudulla, jossa muikun ikärakenne oli nuorentunut, eli keskimääräisesti muikun koko oli pienentynyt edellisiin vuosiin verrattuna. Parhaat muikkusaaliit saatiin Pyhäselältä, noin 400 kg/vrk, mutta yleensä saaliit jäivät 100 kg/vrk tai sen alle. Useilla vesialueilla muikkua tuli lähinnä "syöntikalaksi".

Muut arvokalot

Trooliin jäi myös pienemmässä määrin järvilohtha, kirjolohta, haukea, kuhaa, ahventa, siikaa ja taimenta. Yleensä sivusaaliista osa joutui omaan käyttöön ja loput joko myytiin tai laskettiin takaisin järveen.

Taimenta oli istutettu runsaasti Savonlinnan ja Puumalan välille, mutta trooliin niitä jäi kalastajien ilmoituksen mukaan vain "lukukappaleita". Järvilohtha oli runsaammin pohjoisempaa, siikaa esiintyi erityisesti Orivedellä ja Pyhäselällä. Siialla oli jonkun verran taloudellista merkitystä, mutta yksistään ei sitäkään kannata kalastaa. Paikoin siikaan pesiytynyt mato laski sen menekkiä.

Kuore ja muut roskakalat

Samalla kun muikku on vähentynyt Suur-Saimaan alueelta, on kuore lisääntynyt. Kalastajat näkivät usein nämä kaksi tapahtumaa toisiinsa liittyvänä. Paikoitellen jopa puolet saalista koostui kuoreesta. Puumalan seutu oli ainoa, jossa kuoretta ei ollut kovin runsaasti. Kalastajat kokivat kuoreen ylimääräiseksi rasitteeksi. Turkistarhauksen lamakauden johdosta kuorelle ei löytynyt yleensä mitään käyttöä. Ainoastaan Liperin lähistöltä löytyi turkistarhaaja, joka kävi hakemassa kuoret pois kalastajalta. Tulojen kannalta ei tällä ollut mitään merkitystä.

Pyhäselän alueella eräs kalastuskunta oli tehnyt sellaisen päätöksen, että ylös nostettua kuoretta ei saanut laskea takaisin järveen. Muutamat kalastajat katsoivat kuorekannan harventamisen olevan vesialueiden hoitoa; siitä vain ei saanut minkäänlaista työtä vastaavaa

korvausta. Yleensä kuore kannettiin rantaan, kaatopaikalle tai haudattiin peltoon. Siellä missä kuoretta oli vähemmän, se viskattiin lokeille - eli pökertyneenä takaisin järveen. Roskakalana kalastajat pitivät myös pientä särkeä ja ahventa, joita paikoittain tuli suhteellisen runsaasti.

Kalastettaessa harvoilla verkoilla merkittävämpiä saaliskaloja olivat kuha, hauki, lahna, siika, lohi ja särki. Muikkua pyydettiin troolin lisäksi myös muikkuverkoilla. Verkkokalastusta haittasi useilla alueilla vesistöjen saastuminen, joka aiheutti verkkojen nopeaa limoittumista. Limoittuneen verkon peseminen oli lisärasite kalastajille ja limoittuminen vähensi verkolla saatavia saaliita. Toisilla alueilla, kuten Oriveden - Puhoksen seudulla, oli muikun verkko-pyynnistä kesäisin lähes kokonaan luovuttu. Talvikalastuksessa tärkeimmän saaliin muodostivat made ja kuha.

3.5.3 Kalanistutukset

Petokalaistutukset koettiin usein kielteisinä. Ne olivat kalastajien mielestä suunnattu lähinnä urheilukalastajille, eivätkä tuottaneet suurempaa hyötyä ammattikalastajille. Toiset epäilivät istutusten myös saastuttavan vesistöjä tai kaventavan muikun elintilaa. Muikkujen istuttamiseen suhtauduttiin yleensä varauksellisesti.

3.5.4 Muikkukannan kausivaihtelut

Käsitteenä muikkukadosta puhuminen voi olla hieman harhaanjohtavaa. Kysymys ei ole ollut muikun täydellisestä katoamisesta. Kadosta puhuminen kertoo kuitenkin jotain muikun merkityksestä kalastajille.

Olen seuraavassa koonnut kalastajien selityksiä tutkimuksen aikaiselle muikkukadolle. Olen luokitellut selitykset luonnosta johtuviin ja ihmisen aiheuttamiin syihin. Tämä kuvaa samalla mielestäni jotakin kalastajien suhtautumisesta kalakatoon. Voitaisiin ehkä ajatella, että mitä luonnollisempaa kalakato kalastajille näyttäytyy, sitä vähemmän hänellä on epävarmuutta kalakannan - ja hänen itsensä - paremmasta tulevaisuudesta.

Kalastajat esittivät omia selityksiään hyvin varovaiseen sävyyn. Pääsääntöisesti kalakadon ajateltiin johtuvan usean tekijän yhteisvaikutuksesta. Samoilla vesialueilla kalastavien haastatteluissa esiintyi usein samanlaisia selityksiä - jopa sanalliseen muotoon asti, mikä varmasti johtui kalastajien keskinäisestä kanssakäynnistä. Samalla täytyy ottaa huomioon se, että kalastajien näkemykset eivät luultavasti pohjaudu vankkaan henkilökohtaiseen kokemukseen, vaan myös tiedotusvälineiden antamaan kuvaan ja sitä kautta ulkoisiin auktoriteetteihin.

Puhoksen ympäristö oli ainoa vesistöalue, jossa kalakadon syistä oltiin verraten yksimielisiä ja varmoja. Veden likaantuminen - leväkasvuston voimakas lisääntyminen - nähtiin pääsyyllisenä muikun kudun epäonnistumiseen. Muilla alueilla ei näin yhtenäistä kantaa ollut muodostunut, vaikkakin samanlaiset teemat, kuten vesistön saastuminen, esiintyivät haastatteluissa alueittain. Monet epäilivät tutkimusajankohdan kalakadon olevan luonteeltaan poikkeuksellisen. Kuten eräs kalastaja asian ilmaisi:

"Yhtään muikkua ei ole tämän 40 vuoden aikana tullut lappu kaulassa, että olen viimeinen, mutta nyt kyllä saa oottoa millon se tuloo."

Selitykset pohjautuivat kolmeen erilaiseen muikkukadon mekanismiin. Muikun kutu epäonnistuu, muikku kuoriutuu poikaseksi, mutta tuhoutuu ensimmäisten viikkojen aikana tai muikku-parvi vaelttaa toiselle alueelle esim. ravinnon vähäisyyden vuoksi.

Useimmilla alueilla selitys oli kudun epäonnistuminen. Paikoitellen hottamuikkua, pöllyä, oli kuitenkin tullut runsaasti, mutta se oli hävinnyt ensimmäisten elinviikkojen aikana. Näin oli käynyt ainakin osin Pihlaja-, Hauki-, Puru- ja Orivedellä. Vaeltamisen katsottiin johtaneen osaltaan muikkukatoon mm. Savonlinnan ympäristössä ja Orivedellä.

Luonnonvoimat

Luonnosta johtuvista syistä useimmiten tukeuduttiin ns. orava-selitykseen. Analogisena muikkukantojen vaihtelulle nähtiin oravakannan vaihtelu; hyvinä käpyvuosina oravakanta vahvistui voimakkaasti metsissä ja aina hyvän oravakannan - hyvien käpyvuosien jälkeen - kantaa harvensi taas kato. Samalla tavalla nähtiin, että muikku vain katoaa aina välillä ja kanta heikkenee, kunnes uudella sukupolvella on jälleen riittävästi elintilaa ja -mahdollisuuksia. Kutua häiritsevinä luonnonvoimina nähtiin poikkeukselliset sääolosuhteet; myrsky ja poikkeukselliset lämpötilat. Kuoreen ja muiden roskakalojen sekä petokalojen lisääntymisellä epäiltiin olevan jonkinlainen yhteys muikun vähenemiseen. Muiden kalojen katsottiin vievän elintilaa muikulta joko jyrsimällä yhteistä leipää, planktonia tai hotkimalla vastikään kuoriutunutta hottamuikkua.

Ihmisen toiminta

Monilla alueilla saasteet koettiin uhkaksi kalan kutemiselle. Pahimpina saastuttajina pidettiin ilmansaasteita ja lähistön asutus- ja teollisuuskeskusten jätevesipäästöjä. Saastumiseen laskettiin mukaan yleensä vesistöjen rehevöityminen, joka oli hyvin yleistä alueella. Voimakas leväkasvusto - veden likaantuminen - katsottiin esim. Puhoksen seuduilla lähes yksinomaiseksi muikkukadon syyksi. Joku epäili myös veden korkeuden vaihteluilla olevan osuutta kudun epäonnistumiseen.

Kalanistutukset joutuivat myös syyniin. Runsaita petokalaistutuksia epäiltiin syylliseksi hottamuikun katoamiseen ja runsaiden siikakantojen katsottiin syövän hotalta eväät. Kudun onnistumista häiritsivät myös monet "muikunmätirosvot"- ihmiset ja kalat.

Ryöstökalastusta?

Kalastajat olivat sitä mieltä, että troolikalastus ei voinut olla kalakatojen syynä. Kalastajat kokivat syytösten nousevan lähinnä aiheettomasta kateudesta. Kun kalastuskuntien muiden osakkaiden omilla vehkeillä ei kala noussut, ei sitä sopinut toistenkaan kalastaa. Ympäröivän

yhteisön esittämiltä syytöksiltä puolustauduttiin harvinaisen yhtenäisenä rintamana. Rauhallisimmatkin suhtautuivat selkeästi torjuen syytöksiin:

"...kalastajana tietysti aina kattoo ommaa nennää, mutta sen mie sanon, että kalastaja ei varsin ikinä vie viimesii kaloja järvestä. Ensiks lähtöö kalastaja kun kalat. Koska saaliit jos männöö pienemmäks, niitä ei kannata vettää. Aina jää kalastajien jäliltä sen verran että kutemiseen asti."

tai toisella tavalla:

"Sen mie pystyn vannomaan. Kalastamalla ei kaloja pois saaha näin isolta alueelta. ...sivulle jääp satoja hehtaareja...jotka, muikut nauraat siellä sivussa, että tuolla se pussi mennee."

Hottamuikun tuhoamista troolilla kalastajat pitivät mahdottomana. Siinä tapauksessa muikku olisi hävinnyt useilta alueilta jo monta vuotta aikaisemmin kuin se hävisi. Useasti troolaaminen nähtiin jopa muikkukantoja vahvistavana ja ikärakennetta nuorentavana - tervehdyttävänä toimenpiteenä. Täysin rajoittamatonta kalastusta he eivät yleensä kuitenkaan toivoneet.

3.5.5 Lopuksi

Kalastajien sopeutuminen kannanvaihteluihin on tietysti yksilöllistä ja ikään sidottua. Vanha kettu ei opi uusia konsteja sanotaan. Nuoret hakeutuvat muihin töihin ja katsovat toisenlaiseen tulevaisuuteen. Osa kalastajista siirtyy kalastamaan kauemmaksi, jos pääsee paikallisen kalastusporukan jäseneksi, osa yrittää kituutella laihoilla antimilla muikun paluuseen asti.

Olen artikkelin kuluessa yrittänyt syöttää muutamia perusarvoja tarkastelujeni lähtökohdiksi. Ne eivät toki välttämättä vastaa niitä arvoja, joita paikallisella, kalastajan uraa harkitsevalla savolaisella on. Tällaisina perusarvoina olen pitänyt:

- mahdollisuutta koulutusta - ammattitaitoa vastaavaan työhön
- mahdollisuutta tasaisempaan vuosittaiseen (kalastus)tuloon
- mahdollisuutta asua paikallaan (perheensä kanssa)
- mahdollisuutta työhön, jossa työn määrä on järkevässä suhteessa ansaittuun palkkaan

Listaa voisi jatkaa muillakin, esimerkiksi terveyttä ja ammatillista arvostusta koskevilla ehdotuksilla. Tärkeintä tietysti olisi, että nuoret savolaiset, tai nuoret kalastajat, saisivat itse määritellä omat tarpeensa ja perusarvonsa.

Lopuksi on vielä todettava, että näkökulma tässä artikkelissa on kirjoittajan. Näkemyksistä kaikki eivät saaneet tukea haastatteluaineistosta - niistä ei keskusteltu kalastajien kanssa. Oma näkökulmani on tietysti nuoren akateemisen opiskelijan näkökulma. Elämän toisenlaisista realiteeteista vastatkoon kalastaja itse. Tarkoitukseni oli tehdä ehdotuksia, asettaa kysymyksiä ja esittää erilainen näkökulma. Nämä olkoot minun.

3.6 Kalastuksen kannattavuus

Minna Aro

3.6.1 Kalastajien toimeentulo

Haastattelemistamme 29 Vuoksen vesistön kalastajasta noin kaksi kolmannesta oli päätoimisia kalastajia ja noin kolmannes maatalo- tai ansiotyökalastajia. Viime vuosien muikkukadot Vuoksen vesistössä eivät ole koskeneet samalla tavalla kaikkia kalastajia, ja monien kalastajien mielestä pelkästä kalastamisestakin saa vielä toimeentulon. Kovin leveästi sillä ei tosin tällä hetkellä pysty kukaan elämään.

Monet kalastajat olivat sitä mieltä, että kalastamisella saa kyllä hankittua elannon itselleen ja perheelleen, vaikkakaan ei sellaista elintasoja, mikä suomalaisella pitäisi olla. Muikkukato-

jen vuoksi elintaso on viime vuosina laskenut. Huonoina vuosina kaikki kalastamisesta saatu tulo menee elämiseen, eikä esimerkiksi kaluston kohentamiseen tarvittavaa pääomaa pääse kertymään.

Sivutoimiset kalastajat olivat usein sellaisia kalastajia, joiden kalastusvedet ovat viime vuosina kärsineet muikkukadosta, eikä heidän mielestään pelkällä kalastamisella pysty elämään. Kalastus on heille tärkeä elinkeino vain muiden toimeentulolähteiden rinnalla. Yksin sen varaan ei uskaltaisi nykytilanteessa jättäytyä. Varsinkin kalastajat, joilla oli pieniä lapsia, pitivät pelkästään kalastuksen tuomaa toimeentuloa liian epävarmana. Muutamilla sivutoimisilla kalastajilla oli ollut toimeentulo-ongelmia. Konkurssin saatettiin pelätä olevan tulossa minä hetkenä hyvänsä tai pankista oli jo jouduttu ottamaan lainaa laskujen maksamiseen.

Kalastajat suhtautuivat yleensä hyvin kielteisesti valtion avustuksiin. Muutamien kalastajien mielestä pitäisi kuitenkin myös kalastajille olla olemassa kunnollinen toimeentuloturva. Katojen sattuessa pitäisi valtiolta saada jonkinlaisia korvauksia, jos kalastajien toimeentuloa ei voida parantaa muilla keinoilla, esim. kalastusalueita laajentamalla.

Kannattaako kalastaminen?

"No se kannattaa silloin helevetin hyvin ku on sitä kalaa, kyl sillä elää, mut sitte ku tosiaan sattuu kaloja ni sit on täysin se on sanotaan sataprosenttia viedään taikka siinä menettää siitä palkastaan koko palkan. Sit on vähän niinkun orvon osa, koska ei oo turvaa ei oo korvauksia eikä muita ni se on. Sillon se on vähän ni huonompaa."

Emme pyytäneet, emmekä myös saaneet kalastajilta vastaukseksi numerotietoa kysyessämme heiltä kalastamisen kannattavuudesta. Kannattavuuteen liittyviä seikkoja tuli esiin monen eri asian yhteydessä, koska kannattavuus oli paljon puntaroitu asia. Arviot kalastamisen kannattavuudesta vaihtelivat jonkin verran kalastajakohtaisesti, mutta useimmat kalastajat mainitsivat samoja siihen vaikuttavia tekijöitä. Kaikki tuntuivat olevan jokseenkin samaa mieltä siitä, että ainoa kannattava kalastustapa tänä päivänä on troolikalastus ja että silloin kun muikkukannat ovat hyvät, kalastaminen on kannattavaa työtä. Siitä voi saada yhtä hyvän toimeentulon kuin mistä tahansa muustakin työstä, jopa paremmankin.

Monet kalastajat näkevät kuitenkin kalastamisen nykytilanteen ja tulevaisuuden synkkänä. Ongelmia on paljon, eikä kalastajalla ole aina mahdollisuuksia vaikuttaa niiden ratkaisemiseen. Luonto säätelee muikkukantoja, kalastuskunnat päättävät troolilupien myöntämisestä, ja markkinat määräävät kalan hinnan. Muutama kalastaja povasi kalastamisen olevan kuoleva ammatti, jota ei voi suositella kenellekään. Vain hullu ryhtyy kalastajaksi tänä päivänä, kommentoi eräs kalastaja.

Haastatelluista kalastajista kaksi oli lopettanut troolikalastuksen ja muutama puhui enemmän tai vähemmän vakavissaan kalastamisen lopettamisesta. Moni ammattiinsa pessimistisesti suhtautuva kalastaja ei kuitenkaan aio itse lopettaa kalastamista. Syitä on monia. Kalastaminen on useille kuin toinen luonto; se on isältä peritty ammatti, johon on osallistuttu polvenkorkuisista lähtien. Se on mennyt veriin, ja sen lopettaminen tuntuu mahdottomalta.

Vaikka venettä ei olisi koko kesänä kannattanut laskea vesille, kalastaja ei sano lopettaneensa, vaan pitää tilannetta väliaikaisena. Kotitarpeisiin kalastetaan kuitenkin aina. Eräskin kalastamisen synkästä kohtalosta puhunut kalastaja kertoi heti seuraavassa hengenvedossa ostaneensa juuri lisää verkkoja. Ristiriitaa ei voi selittää muulla kuin sillä, että kalastaminen merkitsee kalastajille muutakin kuin pelkkää leipää. Vastahakoisuuteen lopettaa kalastaminen, vaikka ammatti ei tunnu kannattavalta ja sen aloittamista katuisi, on myös proosallisempi syy; kalustoon on sidottu suuret summat rahaa, eikä sitä näillä näkymin saa millään myytyä. Veneen ostoon otettua pankkilainaakin saattaa olla vielä jäljellä. Kalastamisen lopettaminen on monelle käytännössä vaikeaa muuten kuin eläkkeelle jäämisen kautta.

3.6.2 Kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä

Troolikalastus on suhteellisen uusi kalastusmuoto Vuoksen vesistössä ja herättää vielä paljon ennakkoluuloja kalastuskuntien ja muiden kalastajien keskuudessa. Troolareiden pelätään vetävän vedet tyhjiksi, niin ettei nuottakalastajille jää mitään kalastettavaa. Kalastuskuntien nihkeys myöntää troolilupia tuottaa troolikalastajille ongelmia, varsinkin jos muikkukato sattuu sille ainoalle alueelle, jolle he ovat saaneet luvan vetää troolia.

Muikkukatojen esiintyminen tekee kalastamisesta kannattamatonta. Vesille ei kannata lähteä, jos saaliit ovat liian pieniä, koska niistä saatavilla hinnoilla ei aina edes pysty peittämään vesillelähdöstä aiheutuneita kuluja, vaan kalastaminen jää tappion puolelle. Kulut tulevat mm. poltto- ja voiteluaineista, verkkojen pesusta ja muusta kaluston huollosta. Monilla kalastajilla kalastaminen oli tästä syystä muutamana edellisenä kesänä jäänyt hyvin vähiin.

Haastattelemamme kalastajat kalastivat mm. Pyhäselällä, Haukivedellä, Pihlajärvellä, Paasivedellä ja Pielisellä. Näistä moni vesialue kärsii enemmän tai vähemmän muikkukadoista. Muikun kannanvaihtelut ovat Suomessa luonnollisia, mutta tutkimusten mukaan niihin voi jonkin verran vaikuttaa kalastuksella. Muikulla pieni kannan koko tuottaa hyvän vuosiluokan, ja kalastuksen pitäisi sen vuoksi olla sopivan tehokasta. Troolikalastuksen avulla hoidetaan muikkukantoja, autetaan pitämään niitä vakaina. Tutkimustulokset eivät vielä ole onnistuneet vakuuttamaan kalastuskuntia troolauksen hyödyllisyydestä, ja asenteet troolareita kohtaan ovat yhä enimmäkseen negatiivisia.

Troolilupien määrä halutaan pitää mahdollisimman pienenä, eikä uusia lupia enää hevillä saa. Troolikalastajan kannalta olisi erittäin tärkeää, että hänellä olisi tarpeeksi suuri vesialue käytettävissään. Jos yhdellä järvellä jonakin vuonna olisi muikkukato, hän voisi siirtyä toiselle ja taata näin ammattinsa jatkuvuuden. Tällainen tilanne on suurimmalle osalle kalastajia vielä kuitenkin utopiaa. Troolikalastuslupia myönnetään vain oman kunnan kalastajille ja heillekin vain vuodeksi kerrallaan.

Monien kalastajien mielestä juuri lupajärjestelyt aiheuttivat sen, ettei pelkällä kalastuksella pysty elämään. Epävarmuus tulevaisuudesta vaikuttaa varsinkin investointeihin. Erään kalastajan kommentin mukaan kalastaminen kannattaisi kyllä, jos olisi isompi ja parempi kalusto, mutta kalastuksen jatkuvuuden ollessa epävarmaa kaluston uusimiseen tarvittavaa pankkilainaa ei uskalla ottaa.

Kaikki vedestä ylös nostettu kala ei mene yhtä hyvin kaupaksi. Kuoreen runsas osuus kalasaaliissa on ongelmallisinta. Kuore ei kelpaa ihmisravinnoksi, vaan se on lajiteltava pois vähittäismyyntiin menevästä kalasaaliista. Vielä muutama vuosi takaperin kuoretta myytiin tuhansia kiloja kesässä turkistarhoille minkkien ja supien ruoaksi, mutta koska monet tarhat

ovat lopettaneet kannattamattomina, mahdollisuudet markkinoida kuoretta ovat pienentyneet. Kuoreen hinta on lisäksi laskenut niin alhaiseksi, että sen myyminen on monen kalastajan mielestä tullut kannattamattomaksi.

Kuoretta ei saisi heittää takaisin järveen, vaan se pitäisi viedä kaatopaikalle, mutta monet kalastajat eivät halua lähteä kuljettelemaan roskakaloja kaatopaikalle omaksi tappiokseen. Joidenkin kalastajien mielestä valtion pitäisi järjestää kuoreen kalastaminen pois järvistä ja maksaa siitä korvauksia kalastajille. Kuore viihtyy samoissa vesissä kuin muikku, ja siitä on kalastajien mukaan haittaa muikulle, koska se vähentää muikun elinmahdollisuuksia.

Muutaman kalastajan mielestä norpansuojelu on turmiollista kalastukselle. Norpat syövät verkkoihin joutuneista muikuista puolet, eikä jäljelle jääneellä puolikkaallakaan tee mitään. Norpat tekevät myös reikiä verkkoihin, eikä mikään taho korvaa niiden tekemiä vahinkoja. Kalastajilla ei ole mitään keinoa estää suojeltujen norppien kiusantekoa. Ne kalastajat, joiden alueella tällaista sattui, pitivät norppia yhtenä merkittävänä kalastuksen kannattavuutta vähentävänä tekijänä.

Vain muutama kalastaja oli huolestunut saastumisesta ja happosateista ja piti niitä uhkana ammatilleen. Suurin osa kalastajista tuntui olevan sitä mieltä, että Vuoksen vesistö on vielä puhdas ja hyvä elinympäristö kaloille.

Kirjolohen viljelyn mainitsi vain yksi kalastaja olevan haitallista sisävesikalastukselle, "kuolinisku kalastukselle". Yleisesti ottaen muut kalastajat tuntuivat pitävän muikun asemaa vielä niin vahvana Itä-Suomessa, ettei kirjolohi ole sille merkittävä kilpailija.

Kalan markkinointitapa, kalasta saatava hinta ja sen mahdollinen jatkokäsittely, jalostaminen, ovat kaikki kannattavuuteen liittyviä tekijöitä. Myös verotukselliset seikat saattavat vaikuttaa ammatin kannattavuuteen. Näitä kysymyksiä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin seuraavissa alaluvuissa.

3.6.3 Kalan markkinointi

Haastattelemistamme Vuoksen vesistön kalastajista yli puolet käytti kalasaaliidensa markkinoinnissa välittäjää. Välittäjä oli yleensä tukkuostaja, joka haki kalan suoraan rannasta. Hän kiersi tietyllä alueella, osti kaiken kalastajien saaman kalan ja kuljetti sen kylmäautolla lähimpään kaupunkiin, jossa hän myi sen edelleen vähittäiskauppoihin. Vain yksi kalastaja ilmoitti myyvänsä kalan ympäri Suomea kiertävälle välittäjälle.

Kaikki kalastajat, jotka myivät kalansa rantaan tulevalle välittäjälle, olivat järjestelyyn hyvin tyytyväisiä. Kalastajalle on edullisinta, että sama ostaja ostaa kaiken saadun kalan, ja varma välittäjä takaa sen, että kalastaja saa kaiken pyytämänsä kalan myytyä. Välittäjän ansiosta kalastajan työpäivä lyhenee monella tunnilla. Kalastajalta säästyy aikaa, työtä ja kuluja. Hänen ei tarvitse pakata kalaa autoon ja lähteä kuljettamaan sitä Joensuuhun, Varkauteen tai johonkin muuhun kaupunkiin, jonne matkaa kertyisi useita kymmeniä kilometrejä, vaan hän pääsee muutamaksi tunniksi nukkumaan tai aloittamaan päivän muut työt. Kukaan haastateluista ei maininnut välittäjien kanssa olleen suuria ongelmia. Monilla oli ollut sama välittäjä useiden vuosien ajan, ja yhteistyö oli toiminut hyvin. Hinnastakin päästiin aina pienen asiaan kuuluvan jakkailun jälkeen yhteisymmärrykseen.

Jotkut kalastajat olivat muutama vuosi takaperin markkinoineet itse kalansa, mutta siirtyneet sitten välittäjän käyttämiseen samoihin aikoihin, kun saaliit olivat pienentyneet. Välittäjiä tuntui olevan hyvin tarjolla; ainoastaan yksi kalastaja sanoi joutuvansa ajamaan itse kalat tukkukauppaan, koska hän ei ole saanut välittäjää ja siirtyvänsä välittäjän käyttämiseen heti, kun sellaisen onnistuisi saamaan.

Valtion kalasatamista puhui vain yksi kalastaja. Hän kuljetti kalasaaliinsa kalasatamaan, jonne kalatukkukauppiat tulivat sen ostamaan. Kalasatamaan pääsi veneellä tai autolla, siellä oli lajitteluhalli, jäähdyttämö, pakastin ja kalastajille sosiaali-tiloja vaatteiden vaihtamista ja kahvin keittämistä varten. Kalasataman vieressä oli myös fileointia harjoittava kalanjalostusyritys.

Vajaa puolet haastattelemistamme kalastajista markkinoi kalansa itse. He olivat yleensä päätoimisia kalastajia, ja heillä oli siten enemmän aikaa käytettävissään markkinoimiseen kuin maatalo- ja ansiotyökalastajilla, joilla päätoimeentulo tuli jostakin muusta työstä. Kalat myytiin lähinnä joko tukkukauppaan tai ne jaettiin suoraan alueen vähittäiskauppoihin, joilla oli tapana tehdä etukäteistilauksia.

Markkinoimalla kalan itse kalastaja saa paremman kilohinnan kuin kalat rannasta hakevalta välittäjältä. Koko saamaansa summaa kalastaja ei kuitenkaan voi laskea pelkäksi voitoksi, koska hinnasta on laskettava pois kuljetuksen aiheuttamat kulut, styroksilaatikot, jäät, polttoaineet ja myös aika, joka on poissa kalastajan mahdollisista muista ansiotöistä. Osa kalastajista on sitä mieltä, että heidän ei kannata lähteä itse ajamaan kalaa, varsinkin nyt kun sitä on vähän; muutaman kalakilon kuljetuskustannukset nousevat liian suuriksi. Välittäjät sen sijaan hakevat mielellään pienehköjäkin kalaeriä, koska kalan ollessa vähissä kaikki kala menee hyvään hintaan kaupaksi kuluttajille. Ajomatkojen pituudet ja kalan vähyys tuntuivat olevan suurimmat syyt siihen, miksi kaikki kalastajat eivät itse markkinoi kalaansa, vaan käyttävät välittäjää.

Muutama kalastaja ilmoitti myyvänsä pyytämänsä kalan ilman välikäsiä suoraan kuluttajalle. Myynti tapahtuu torilla, kotipihassa tai rannassa suoraan veneestä. Torimyyntiä harjoittavat kalastajat pitivät sitä kannattavana toimintana varsinkin talvella, koska silloin on markkinoilla vähemmän kalaa. Ns. suoramyynti tai puntarikauppa kotipihalla tai rannassa oli ollut joillekin kalastajille parina edellisenä kesänä ainoa markkinointitapa; kalaa oli tullut niin vähän, että sitä ei ollut riittänyt enää välittäjälle.

Suoramyynnin kohderyhmänä ovat paikkakuntalaiset sekä kesämökkiläiset, turistit, jotka saattavat tehdä tilauksen puhelimitse jo etukäteen ennen paikkakunnalle tuloaan. Monille kesäasukkaille on tärkeää saada ostaa kalat suoraan kalastajalta, se on heille laadun ja tuoreuden takuu. Suoramyynnissä kala myydään hieman alle kaupan hintojen ja siten sekä kalastaja että ostaja pitävät toimintaa kannattavana. Kalastaja saa varmaankin suunnilleen saman hinnan, minkä hän saisi, jos kuljettaisi kalat tukku- tai vähittäiskauppaan, mutta koska kuluja ei tule, hänelle jää käteen enemmän rahaa. Kuluttaja taas saa taatusti tuoretta kalaa edulliseen hintaan ja pysyy uskollisena asiakkaana koko kesän. Kaikilla kalastajilla ei

varmaankaan ole mahdollisuutta suoramyyntiin, koska kalastajan asuin- tai kalastuspaikan sijainnilla on kaupankäynnin kannalta suuri merkitys.

Ne kalastajat, joilla vakituinen välittäjä hakee kalan, suhtautuvat yksityisten tekemiin tilauksiin yleensä melko nihkeästi, jos ne edellyttävät kalan toimittamista suoraan ostajalle. Pieniä eriä ei itse kannata lähteä ajamaan, ja siksi tilaajia kehoitetaan ostamaan kala välittäjältä. Kauppoihin sen sijaan etukäteistilauksia saatetaan lähteä toimittamaan, koska tilatut erät ovat jo suurempia.

3.6.4 Markkinatilanne

Kaikki kalastajat olivat sitä mieltä, että markkinointi ei tuota heille nyt minkäänlaisia ongelmia. Koska muikkua tulee vähän, sen markkinointi on helppoa sekä itse että välittäjän avulla. 1980-luvun alun päinvastainen tilanne oli kalastajilla vielä hyvin muistissa; silloin muikkua vedettiin niin paljon, ettei kaikkea saatu markkinoitua. Välittäjäkin saattoi käydä vuoroaamuin eri kalastajien luona hakemassa kalaa. Markkinatilanne on kalastajan kannalta muutamana edellisenä vuonna ollut hyvä, mutta jos troolauus lisääntyy kovasti, markkinointiongelmia saattaa tulla. Tällä hetkellä markkinointiin liittyvät ongelmat ovat pieniä. Välittäjien tilaamat määrät pitäisi pystyä toimittamaan, ja se on joskus hankalaa. Itse kalansa kauppoihin kuljettavan kalastajan mielestä suurin haitta on se, että päivisin lepohetken aikaan vähittäiskauppiat soittelevat ja tekevät tilauksiaan seuraavaksi aamuksi.

Ylivoimaisesti suurin osa troolikalastajien saaliista Vuoksen vesistössä on muikkua, jolla on parhaat markkinat. Puruveden muikulla on nimeä; erään kalastajan kertoman mukaan kaikki muikku myydään Helsingissä Puruveden muikkuna. Talvella suomukala tekee hyvin kauppansa torilla, sillä talvisin kalastetaan vähemmän kuin kesällä. Särki menee kohtalaisesti kaupaksi, samoin made. Haulle ei oikein ole kysyntää, eikä siikakaan kiinnosta kovasti kuluttajia.

Haastattelemillamme kalastajilla ei tuntunut olevan suurta kiinnostusta markkinoinnin kehittämiseen. Markkinat ovat kalastajan kannalta muutamana edellisenä vuonna olleet niin hyvät, ettei tarvetta tehostamiseen ole tunnettu. Osalla kalastajista tuntui olevan se käsitys,

että kalastajalle riittää kalastaminen. Heillä ei ollut aikaa, eikä aina edes halua muuhun toimintaan ja he pitivät kalojen myymistä välittäjälle ihanteellisimpana ratkaisuna.

3.6.5 Kalan hinta

Suurin osa haastatelluista kalastajista oli tyytyväisiä muikkukilosta saamaansa hintaan. Se oli koko viime kesän ollut erään kalastajan kertoman mukaan 15 markkaa kilolta isosta muikusta. Muikun hintaa luonnehdittiin joko hyväksi tai keskiverroksi. Hinta on ollut monen mielestä hyvä jo usean vuoden ajan. 1980-luvun puolivälin jälkeen monilla alueilla Vuoksen vesistössä on ollut heikkoja muikkukantoja ja muikun vähyys on nostanut sen hintaa.

Muutama kalastaja esitti kuitenkin, että muiden tuotteiden hinnat ovat nousseet viime vuosina suhteessa enemmän kuin muikun ja syöneet siten korotuksen. Hinnankorotuksen valitettiin myös jääneen liikaa väliportaisiin eikä saavuttaneen kalastajaa. Joidenkin kalastajien mielestä kauppiaat yrittävät polkea kalastajille maksettavia hintoja ja ottavat kalastaja- ja kuluttajahintojen välistä itselleen huomattavan voiton.

Muikkusaaliit olivat 1980-luvun alussa niin runsaat, että hinta putosi aivan olemattomiin. Osa saaliista jouduttiin heittämään takaisin järveen, koska sille ei ollut markkinoita. Tilanne ei kalastajien mielestä ollut mielekäs, koska korvaus työstä jäi liian pieneksi. Useat kalastajat sanoivat, että 1980-luvun alun tilanteesta on otettu opiksi, eikä sellaisia päästetä enää syntymään. He ovat sopineet keskenään, että jos ja kun muikkukannat elpyvät, kalaa ei vedetä niin paljon, että hinta alkaisi laskea liikaa.

Nykyinen tilanne ei silti ole hyvä; kalaa on liian vähän. Vaikka hinta on hyvä, aina ei saa edes sen verran saalista, että pystyisi peittämään kalastamisesta aiheutuneet kulut. Vaikka hinta onkin koko ajan korvannut kalan vähenemistä, se ei ole tehnyt sitä tarpeeksi. Kalastajan ansio jää pieneksi. Kalan hinnan ja määrän suhde havaittiin noidankehäksi; nyt kun hinta oli hyvä, kalaa olisi toivottu olevan hieman enemmän, niin että sitä kannattaisi lähteä vetämään, mutta jos kalansaaliit kovasti suurenevat, hinta rupeaa laskemaan.

Kalastajat ajattelivat myös ostajia. Kala ei saa olla ostajalle liian kallista. Muikun hinta alkaa olla nyt maksimissaan. Jos hinta kovasti vielä nousee, ostajat kaikkoavat. Kilpailijoiksi nousevat kirjolohi ja ulkomainen säilykekala, jotka jo ovat nuorten suosiossa. Muikkukilo maksoi kuluttajalle viime kesänä noin 24-25 markkaa ja menekki oli vielä hyvä; kaikki muiku, mikä vedestä nostettiin, meni kaupaksi.

Kalan hinta rakentuu monien eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Muikun koko on tärkein hintaan vaikuttava tekijä. Muikkukannat ovat erilaisia eri järvissä, ja siten kalan hintaan vaikuttaa myös se, mistä järvestä sen on kalastanut. Pienten kalastusalueiden aikaansaama tarjonnan epätasaisuus aiheuttaa kalan hintaan vaihtelua. Toisinaan kalastaja ei ehkä saa lainkaan saalista, eikä saaliita voi koskaan etukäteen ennustaa.

Välittäjällä on myös osuutensa kalastajan saamaan hintaan: kalan hintaan vaikuttaa se, kuinka pitkän matkan välittäjä joutuu ajamaan kalaa hakemaan ja se, kuinka suuria eriä hän noutaa kerralla. Välittäjän vaihtuminen saattaa pudottaa hintaa. Vuodenajallakin on merkitystä; syysnuotalla pyydetylle kalalle saa torilla määrätä itse hinnan. Syksyllä kirjolohiruhka laskee jonkin verran muikun hintaa.

Monet kalastajat korostivat, että on hyväksyttävää, että kysynnän ja tarjonnan laki määrää kalan kulloisenkin hinnan. Kalastajan kannalta olisi edullisinta, jos sekä kysyntä että tarjonta olisivat runsaita, mutta kysyntä aina hivenen tarjontaa suurempi. Maatalouteen verrattavia hintatukiaisia eivät haastattelemamme kalastajat toivoneet.

3.6.6 Kalan jalostaminen

Vain kolmasosaa haastatelluista kalastajista puhui jotakin kalan jalostamisesta, osin ehkä siksi, että siitä ei heiltä kysytty, osin siksi, että kalan jalostaminen Vuoksen vesistön kalastajien keskuudessa ei ole kovin yleistä. Vain muutama kalastaja oli jalostanut itse kalaansa, perannut, fileerannut, savustanut tai purkittanut. Toiminta oli ollut aika pientä ja suunnattu usein lähinnä Saimaan kesäasukkaille, jotka ostavat kaiken jalostetun kalan. Markkinointi- tai kuljetusongelmia ei siten ole ollut. Niitä kuitenkin pelättiin ilmestyvän, jos toimintaa laajennettaisiin.

Eräs kalastaja sanoi ryhtyneensä kalan jatkokäsittelyyn vain pakon edestä; siika kun ei mennyt kaupaksi kuin perattuna. Hän ei pitänyt puuhaa mielekkäänä ja oli lopettanut sen syksyllä jo ennen pyyntikauden loppumista. Muut jalostamista harjoittaneet kalastajat tuntuivat pitävän työstä. Eräs heistä oli harjoittanut toimintaa jo kymmenen vuoden ajan. Kalastajien harjoittama pienimuotoinen jalostustoiminta oli kohdistunut lähinnä sellaisiin kalalajeihin, jotka eivät menneet hyvin kaupaksi tuoreena, esim. juuri siikaan, jota oli sekä perattu että savustettu. Kalaa oli jalostettu myös pelkästään omiin tarpeisiin.

Muut kalastajat, jotka puhuivat markkinoille suuntautuvasta jalostamisesta, suhtautuivat siihen lähinnä epäluuloisesti. He myönsivät, että kalaa jalostamalla he saisivat kalastaan korkeamman hinnan, mutta heti perään he luettelivat joukon syitä, miksi jalostamista ei kuitenkaan harjoiteta. Suurin syy tuntuisi olevan ajan puute. Itse kalastaminen ja siihen liittyvät kaluston huoltotyöt vievät jo niin paljon aikaa, että sitä ei riitä enää jalostamistyöhön. Perheyriityksenä jalostamisen uskotaan vielä voivan onnistua, mutta laajamittaisen jalostamisen ei uskota menestyvän, ei ainakaan ilman yhteiskunnan tukea, eikä taas muunlaista kuin itse itseään pyörittävää toimintaa pidetä järkevänä.

Suomalainen kala on jo raaka-aineena kallista, ja jalostaminen lisää hintaa vielä niin paljon, että tuotteiden hyvä menekki ei ole todennäköistä. Ulkomailta tuodaan halpoja kalasäilykkeitä, eikä vastaavilla suomalaisilla tuotteilla ole mahdollisuuksia ryhtyä hintakilpailuun niiden kanssa. Laadun suhteen ne pystyisivät kyllä kilpailemaan, mutta ostajat katsovat lähinnä purkin hintaa. Eräs kalastaja oli pohtinut tätä asiaa paljon ja sanoi, että jos ihmiset tietäisivät millainen hygienia ulkomaisen kalasäilykkeen käsittelyssä ja pakkaamisessa saattaa olla, he eivät enää ostaisi halpoja tuontisäilykkeitä. Hinta on kuitenkin elintarvikkeissa niin merkittävä asia, että mieluummin ostetaan halpoja tuontipurkkeja kuin kotimaisia säilykkeitä, vaikka suomalaisen elintarvikehygienian korkea taso moniin muihin maihin verrattuna onkin hyvin tiedossa.

Perheyriityksenä jalostaminen voi pysyä kannattavana, menot tuloja pienempinä. Kalastajilla on kuitenkin varmasti sama kohtalo kuin muilla maaseudun asukkailla: poika ei enää itsestäänselvästi jää jatkamaan isänsä ammattia, vaan hän opiskelee itselleen muun ammatin

ja muuttaa kaupunkiin asumaan. Perheyriksen perustaminen ei näin ollen ole kaikille mahdollista.

Haastattelut antoivat esimerkin perheyriksestä. Haastateltujen joukossa oli entinen troolika-lastaja, joka oli siirtynyt ammattikalastuksesta kokonaan kalan markkinointiin ja jalostamiseen. Hän osti kalan tukusta ja jalosti sen omassa yrityksessään. Kalan perkuuta varten oli tehty autotalliin tilat, ja kalakukkoa paistettiin kahdessa savustusuunissa. Tilauksesta tehtiin myös muita kalavalmisteita, mm. kalapihvejä ja kalarullia tilaajan toivomuksen mukaan. Koko perhe osallistui toimintaan. Vaimo myi tuotteita torilla, ja lapset perkasivat kaloja. Suurin ongelma yritykselle tällä hetkellä oli kalan puute. Tilauksia oli joskus suhteiden ylläpitämiseksi toimitettava, vaikka ne olisivat menneetkin tappion puolelle. Parhaimmillaan jalostustoiminta oli kannattavaa puuhaa, eikä markkinointiongelmia ollut, koska ei ollut juuri kilpailuakaan.

Jalostustoiminnan aloittaminen vaatii ajan lisäksi organisointia ja investointeja. Riskejä voisi pienentää soveltamalla osuuskuntaperiaatetta kalanjalostukseen esim. siten, että ryhmä kalastajia tekisi yhteissopimuksen kalan toimittamiseksi jalostusyritykselle. Tällaisen toiminnan kalastajat eivät kuitenkaan usko olevan kannattavaa. Monen mielestä vain itse pyydettyä kalaa kannattaa lähteä jalostamaan. Kalastajien puheista ilmeni selvä halu itsenäiseen, muista riippumattomaan toimintaan. Liian sitovia sopimuksia haluttiin välttää, eikä uusia ideoita hyväksytä helposti. Edut ja haitat punnitaan tarkasti, ennenkuin ajatuksia ryhdytään toteuttamaan.

Suunnitelmia kalan jalostamiseksi pienessä mittakaavassa oli silti muutamalla kalastajalla olemassa. Perkauskoneilla kalan saisi kätevästi perattua, ja silloin sitä voisi markkinoida esim. sairaaloille, varuskunnille ja työpaikkaruokaloille, jotka käyttävät mielellään jalostettuja tuotteita. Oli myös suunniteltu kapakalan tekemistä, suolaamista ja kuivattamista tai kalan pakkaamista pakastefolioihin ja sen markkinoimista Manner-Eurooppaan. Kapakalaa olisi pakastekalaan verrattuna helpompi kuljettaa, koska sen ei tarvitse olla pakasteessa, ja sen maku vain paranee vanhetessaan. Erään kalastajan mukaan kapakalan vientinäkyviä oli tutkittu 1980-luvulla, ja ne oli havaittu hyväiksi.

Tuoreella kalalla on vielä vankka ostajakuntansa sekä maaseudulla että kaupungissa, mutta erään kalastajan mielestä tulevaisuudessa kuluttajien makutottumukset siirtyvät yhä enemmän kalajalosteisiin. Hän tunsu itse kiinnostusta kalaruokien kehittelyyn ja sanoi varsinkin lasten pitävän jalostetusta kalasta, esim. ruodottomista friteeratuista siikafileistä. Ajanpuutteen vuoksi kalastajalla itsellään ei kuitenkaan ollut aikomusta ryhtyä lähitulevaisuudessa toteuttamaan ideoitaan.

Joidenkin kalastajien suunnitelmat ovat olleet jäissä muikkukadon vuoksi muutaman vuoden, mutta kantojen elvyttyä niitä olisi tarkoitus ryhtyä toteuttamaan. Kalastajat eivät tahdo ryhtyä mihinkään ottamatta tarkkaan selvää toiminnan kannattavuudesta. Jalostaminen aloitetaan vain, jos ollaan varmoja siitä, että toiminta tulee omillaan toimeen. Avustuksia ei haluta, sillä sellaisella toiminnalla, joka tarvitsisi valtion tukea ei katsota olevan mitään mieltä. Suurin osa haastattelemistamme kalastajista oli sitä mieltä, että kysynnän ja tarjonnan lain on määrättävä kaikkea elinkeinotoimintaa.

Tuoreen kalan laatu torilla ei tyydytä kaikkia kalastajia ja siksi kalajalosteilla uskotaan voivan olla markkinoita. Tuore kala menee kuitenkin vielä hyvin kaupaksi, eikä monien kalastajien mielestä jalostamistoimintaa kannata aloittaa ennen kuin vasta sitten, kun kala ei enää muuten saavuta markkinoita.

3.6.7 Kalastajan verotus ja kirjanpito

Kalastajien on pidettävä verotusta varten yksinkertaista kirjanpitoa, johon menot ja tulot merkitään. Maatilakalastajilla kalastamisesta saadut tulot määritellään maatilatalouden muiksi rahatuloiksi, ja ne ilmoitetaan samalla verolomakkeella kuin maatalouden tulot. Verotettavan tulon osuus saattaa vaihdella vuosittain siten, että välillä on kalastuksesta, välillä taas maataloudesta suurempi verotettava tulo. Asia riippuu paljon kirjanpidollisista seikoista, esim. siitä kummalle puolelle kulloinkin on merkittävässä enemmän vähennyksiä.

Ansiotyökalastajilla kalastamisesta saadut tulot lasketaan sivutuloiksi. Rahat pyritään useimmiten sijoittamaan kalustoon, koska verotus muuten haukkaisi suurimman osan tuloista. Muutama kalastaja sanoi, ettei heidän tarvitse itse tehdä kalastustoiminnasta veroilmoitusta,

vaan yhtymä tekee sen. Yhtymä on kahden tai useamman kalastajan kalastustoiminnan harjoittamista varten perustama yhteenliittymä, joka toimii kaikkien osakkaiden yhteiseen lukuun.

Verotus- ja kirjanpitoasiat eivät yleensä ole tuottaneet suuria hankaluuksia kalastajille. Eräs kalastaja oli kuitenkin joutunut kolmena peräkkäisenä vuonna tekemään uudet selvitykset verottajalle, koska veroilmoitusta ei oltu heti uskottu. Asia oli ratkennut lopulta kalastajan edun mukaisesti. Muita verotukseen liittyviä ongelmia ei haastatteluissa tullut ilmi.

Veroilmoituksen tekemistä kalastuksen osalta pidettiin helpompana kuin maatalouden veroilmoitusta. Monille paperityöt ovat silti ammatin ikävin puoli, ja osa kalastajista onkin jättänyt veroilmoituksen ja kirjanpidon tilitoimiston huoleksi. Järjestelyä pidetään hyvänä, koska kirjanpitäjien uskotaan hallitsevan kalastajia itseään paremmin veroilmoituksen koukerot. Verottajankin arvellaan uskovan paremmin tilitoimiston tekemää ilmoitusta. Kun kaikki kulut, korot ja kalustokuoletukset on laskettu tuloista pois, kalastuksesta ei nykyisellään juuri jää verotettavaa tuloa, eikä verojakaan tarvitse siksi paljon maksaa. Verotuksella ei siten ollut suurta merkitystä kalastamisen kannattavuuteen.

Lähes kaikki kalastajat pitivät saaliskirjanpitoa. Se ei ole pakollista, mutta useiden kalastajien mukaan sellainen on hyvä olla olemassa oman edun kannalta, jos sattuu tulemaan ongelmia verottajan kanssa tai pitäisi hakea korvauksia. Saaliskirjanpitoon merkitään ylös saalismäärät ja työtunnit. Muutamilla kalastajilla muistiinmerkitseminen oli viime vuosina jäänyt tekemättä, koska muutaman kalakilon saaliita ei ole viitsitty kirjata. Seuranta oli kuitenkin heillä päässä, he vakuuttivat. Pari kalastajaa ilmoitti olevansa saaliskirjanpitokalastajia, he olivat sopineet luovuttavansa päivittäiset saalistietonsa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselle.

3.6.8 Tiivistelmä

Kalastaminen on vuoroin kannattavaa, vuoroin taas ei ole. Kannattavuuteen vaikuttavat myös vaikeudet saada troolilupia, kuoreen suuri osuus saaliista, investoinnit, kalan markkinointi, siitä saatava hinta, sen jalostaminen sekä vähäisemmässä määrin kirjolohen viljely, norpan-suojelu, saastuminen, happosateet ja verotus.

Kalastajien mielipiteet jakautuivat kahteen eri leiriin sen suhteen, voiko pelkästä kalastuksesta saada riittävän toimeentulon. Päätoimisten kalastajien mielestä se on mahdollista, mutta sivutoimisten kalastajien mielestä olisi liian epävarmaa jättäytyä pelkän kalastuksen varaan. Mielipiteeseen vaikutti eniten se, millaiset muikkukannat kalastajan omalla kalastusalueella viime vuosina oli ollut. Kalastuksen lopettamista harkitsi kuitenkin harva kalastaja.

Markkinointiongelmia ei kalastajilla ole viime vuosina ollut. Hieman suurempi osa kalastajista käytti kalan markkinoimiseen välittäjää kuin markkinoi pyytämänsä kalan itse. Kalastajat tuntuivat olevan tyytyväisiä valitsemaansa kalan markkinointitapaan ja korostivat sen etuja.

Miltei kaikki kalastajat olivat tyytyväisiä muikusta saamaansa hintaan, joka on viime vuosina noussut melko korkeaksi. Muiden kalojen hinta ei ole yhtä hyvä, mutta niillä ei ole kalastajille yhtä suurta merkitystä kuin muikulla. Kalan hinta muodostuu monesta eri tekijästä, mutta viime kädessä sen määrää kysynnän ja tarjonnan laki.

Kalastajat eivät olleet kovin kiinnostuneita kalan jalostamisesta. Vain muutama kalastaja oli harjoittanut jalostamista tai suunnitellut sitä. Jalostamisen kannattavuutta epäiltiin. Perheyri-tyksenä jalostamistoiminnan uskottiin vielä voivan onnistua, mutta ei suurempana yrityksenä.

Suuri osa kalastajista ei tehnyt itse verotukseen ja kirjanpitoon liittyviä paperitöitä, vaan ne oli annettu tilitoimiston tehtäväksi. Verotus ei ollut tuottanut kalastajille suuria ongelmia; verojen määrä oli useilla ollut viime vuosina pieni.

3.7 Ympäristökysymykset

Lalli Metsola

3.7.1 Ympäristötilanne ja sen syyt

Lähes kaikki haastatellut kalastajat mainitsivat saastumisesta ympäristössään. Näistä noin puolet piti saasteongelmaa huomattavana. Saastuminen näkyi enimmäkseen rehevöitymisenä - leväkasvustojen lisääntymisenä, verkkojen limoittumisena, veden sameutena jne. - mutta

myös esim. roskakalan, kuoreen, lisääntymisestä ja muikkukannan vähenemisestä pääteltiin saasteiden lisääntyneen. On vaikea sanoa, miten paljon vesistöjen rehevöityminen johtuu saastumisesta ja miten paljon se on osa vesistöjen luonnollista biologisen toiminnan vaihtelua. Joka tapauksessa kalastajat yleensä kokivat rehevöitymisen saastumisena. Toimenpiteet joihin olisi mahdollista ryhtyä kuitenkin vaihtelevat rehevöitymisen syiden mukaan.

Kauppi ym. (1985) huomauttavat, ettei veden laadun muutos ole aina ulospäin havaittava, vaan että esim. metsäteollisuuden päästöt vaikuttavat laajemmin kuin on ulospäin nähtävissä. Riippuneekin saastelähteistä, miten paljon rehevöitymiseen kulloinkin liittyy muita ympäristövaikutuksia, kuten ympäristömyrkköjen vaikutuksia. Saastuminen saattaa myös vaikuttaa sellaisillakin alueilla, joilla kalastajat eivät ole sitä havainneet. Erityyppiset järvet lienevät myös eri lailla alttiita eri saastumisriskeille.

Saastumisesta valittivat erityisesti alueen pohjoisosassa - Liperissä ja Oriveden alueella - sekä Savonlinnan ympäristössä haastatellut kalastajat. Haukivedellä, Puruvedellä ja Saimaalla haastatellut kalastajat eivät pitäneet saastumista yhtä suurena ongelmana, mutta näilläkin alueilla useimmat mainitsivat asiasta. Selkeitä alueellisia päätelmiä ei kuitenkaan voida tehdä, sillä mielipiteet saastumisesta menivät ainakin jonkin verran ristiin samoilla vesialueilla. Saattaa olla, että saastetilanne vaihtelee pienalueittain, kalastajat saattavat myös antaa erilaisia tulkintoja ympäristöstään, esim. sen mukaan, miten he kokevat menestyvänsä ammatissaan.

Saastumisen syynä kalastajat pitivät yleisimmin jonkin suuren teollisuuslaitoksen päästöjä. Nimeltä mainittiin Varkauden, Uimaharjun, Kaukopään ja Puhoksen tehtaat. Myös ilmansaasteet mainittiin usein. Muita mainittuja syitä olivat paikallisten teollisuuslaitosten päästöt tai muu toiminta, taajamien yhdyskuntajätteet, maatalouden päästöt, kalanviljely, väylätyöt ja suo-ojitukset. Kauppi ym. (1985) Lindström-Seppä ym. (1985) ja Turunen (1985) mainitsevat pitkälle samanlaisia vesistönmuutoksiin vaikuttavia tekijöitä (taajamien ja teollisuuslaitosten jätevedet - erityisesti Joensuun, Lappeenrannan ja Varkauden ympäristössä, hakkuut, peltojen lannoitukset, kalanviljely, uitot ja väylien ruoppaukset).

Haastatteluista huomaa selvästi, että ainakin osa kalastajista selvästi seuraa alansa keskustelua ja on tietysti myös yhteydessä keskenään. Heidän mielipiteensä eivät siis synny neitseellisessä

tyhjiössä. Yleisen ympäristötietoisuuden lisääntyminen ja kalastajien saastumishuolien välillä on varmasti yhteyksiä. Kuitenkin kalastajien havainnot valtaosin perustunevat ensikäden havaintoihin.

3.7.2 Saastumisen vaikutukset kalastukseen

Ammattikalastus sisävesillä nojautuu muikkuun (Kaijomaa ja Hyytinen 1990, Lahti 1989). Tämä piti paikkansa myös Suur-Saimaalla haastateltujen troolikalastajien kohdalla. Muikkukantojen tila heijastuu suoraan kalastuksen kannattavuuteen (Kaijomaa ja Hyytinen 1990). Lisäksi troolipyynnin vaatimat suuret investoinnit lisäävät riippuvuutta kannattavuuskynnyksen noustessa ja sitovat kalastajan ammattiinsa (Kaijomaa ja Hyytinen 1990, Salmi ym. 1991).

Muikkukatoja esiintyy jatkuvasti eri alueilla (Kaijomaa ja Hyytinen 1990). 1980-luvun puolivälistä lähtien lähes koko Suur-Saimaan alueella vallinnut muikkukato on kuitenkin poikkeuksellisen pitkä ja laaja (Kansallinen muikkutyöryhmä 1989, Salmi ym. 1991). Muikun kannanvaihteluiden syistä on esitetty lukuisia selityksiä. Salojärvi (1988) katsoo kannanvaihtelun johtuvan ennen kaikkea lajin sisäisistä tekijöistä. Tämänhetkisen kadon syyt eivät kuitenkaan Kansallisen muikkutyöryhmän (1988) mukaan löytyne normaalin runsaudenvaihtelun mekanismeista.

Haastatellut kalastajat valittivat lähes poikkeuksetta muikkukadosta. Pääasiassa katoon katsottiin vaikuttavan sekä luonnollisten tekijöiden, kuten säätekijöiden, että saastumisen.

"Siis tämä kato nyt johtuu, tässä on ollu poikkeuksellisia säitäkin, ja tietysti nyt osaltaan vedet likaantuu kanssa että."

Useat kalastajat olivat sitä mieltä, että eri tekijöiden vaikutuksia oli vaikea erottaa toisistaan. Myös voimakkaasti saastumisen merkitystä korostaneita kalastajia oli useita.

"... tällä puolen ainakkii nii se on nuista saasteista kiinni ku se ei piäse se muikku lissääntymää...eihän se kun likovvaa sen vein ja männöö että ne ei onnistu ne kuvut..."

"myrkky tuloo ylhäältä ja maatalouesta ja kaikki tekijät on yhdessä, mut siinä semmonen koktail on kehittyny, että siinä ei tässä vaiheessa tunnu et siinä kala lissääntyy."

Vain yksi kalastaja piti katoa puhtaasti luonnonilmiönä. Monet eivät esittäneet arvioita kadon syistä.

"En tiä mikä se on, Etelä-Suomen järvissä niin melkeen joka paikassa se on sama syy, kalastettiin tai ei kalastettu ja oli paskanen järvi tai puhas järvi se on sama vaikutus."

On oletettavaa, että nämä pitivät katoa enemmän normaalina, luonnollisena ilmiönä kuin epätavallisena, saastumisesta johtuvana ilmiönä. Vain harvat katsoivat kalastuksella olevan merkitystä muikkukannan koolle.

Näyttää siltä, että pääasiassa vanhemmat kalastajat korostivat saastumisen merkitystä muikkukadon syynä. Saattaa olla, että nämä pitkään kannanvaihteluita seuranneina kiinnittävät erityistä huomiota poikkeuksellisen pitkään ja laajaan katoon. Kyseessä voi kuitenkin olla pelkkä sattuma, koska aineisto on pieni samoin kuin ikäerot eri syitä painottaneiden kalastajaryhmien välillä.

Jotkut kalastajista olivat joutuneet lopettamaan troolauksen tai vähentämään kalastusta muikkukadon myötä. Eräs kalastaja kertoi myös kalanjalostussuunnitelmien kariutuneen muikkukatoon. Salmi ym. (1991) mainitsevat, että vuonna 1988 yli puolet heidän tutkimuksessaan haastatelluista kalastajista oli joutunut keskeyttämään kalastuksen kadon vuoksi.

3.7.3 Saastumisen vaikutukset muikkukantoihin

Saastumisen katsottiin vaikuttavan muikkuun useilla eri tavoilla. Yleisin selitys oli, että veden likaantuminen ja rehevöityminen, jota aiheuttavat jätevedet teollisuuslaitoksista ja taajamista,

mutta myös kalanviljely ja väylätyöt, estävät muikun kudun onnistumisen. Muikku kutee syksyllä ja poikaset kuoriutuvat keväällä. Mädin ajateltiin kuolevan talven aikana pohjaan laskeutuvan lian alle tai poikasten kuolevan pian kuoriutumisen jälkeen.

"...muikkuhan kutee syksyllä ja keväällä kuoriintuu, niin sinne kun laskeutuu se lima ja lökä päälle niin siinä on tietysti se vaara et se ei sieltä enää kuoriudu sitten."

"Sanottiin, et kun tuo liete laskeutuu pohjaan sen hedelmöityneen mätin päälle, niin ei sieltä voi tulla eläviä poikasia eikä tullukka."

Kalastajat arvelivat myös ilmansaasteiden myrkyttävän kaloja ja tappavan planktonia, jota muikut käyttävät ravinnokseen.

"Tietysti teollisuudesta tulee sellaista, mikä saattaakin olla hyvinkin vaarallista planktonin kehitykselle ja sen kudun onnistumiselle."

"...kun kevättalvella kun toi paska mikä on ihan paskaa kun se painuu vuorokaudessa jään läpi siis mönjä oikeen mustaa mönjää kirnuuntuu joka rakosesta niin se tappaa sen eläinplanktonin justiin sillä hetkellä."

Eräs kalastaja arveli, että kalanviljelylaitoksista saattaa levitä tauteja muikkujen keskuuteen.

Paikoin valitettiin roskakalan, ennen kaikkea kuoreen, lisääntymisestä ja katsottiin tämän olevan yhteydessä saastumiseen. Kuoreen ajateltiin kestävän saastumista paremmin kuin muikun ja vievän elintilaa muikulta. Voidaankin ajatella, että saastuminen voi aiheuttaa muikkukatoa sekä suoranaisesti (muikkujen kudun epäonnistumisena yms.) että välillisesti vaikuttamalla järven eliölajien väliseen tasapainoon. Saattaa tietysti myös olla, että ne luonnolliset tekijät, jotka vähentävät muikkukantaa, eivät vaikuta samalla lailla esim. kuorekantoihin.

3.7.4 Rehevöitymisen vaikutukset kalastukseen

Monet kalastajat katsoivat muikkusaaliidensa vähenemisen syyksi saasteet, mutta saastumisella katsottiin olevan muunkinlaisia vaikutuksia. Monet kalastajista valittivat verkkopyynnin

vaikeutuneen huomattavasti vesien likaantumisen vuoksi. Verkot limoittuvat hyvin nopeasti ja niitä on vaikea saada enää puhtaiksi.

"...verkkopyytö nii se on tuota suunnilleen kaks tuntii ku on silimät ummessa..."

"...ennenaikaa sai pittee verkkoja viikonni järvessä, eikä ne limmoutunu, mutta kyllä ne nyt limmautuu että.. Varmasti tuota ovat kahe kolomen yön jäläkee mittää ol tyyn tai tuuline ilima että."

Jotkut olivat kokonaan lopettaneet verkkokalastuksen tästä syystä ja katsoivat troolauksen olevan ainoa pyyntimahdollisuus. Toiset pelkäsivät verkkopyynnin loppuvan, jos vesi vielä likaantuu. Troolauksen pitäisi tietenkin olla kalastajan harkitsema vapaaehtoinen päätös, mutta verkkojen limoittuminen vähentää vaihtoehtoja. Jotkut valittivat myös nuotan ja troolin limoutuneen.

3.7.5 Tulevaisuus

Useat kalastajat katsoivat tulevaisuuden riippuvan saastumisesta. Jotkut olivat perin synkkiä ja ennustivat loppua kalastukselle. Tulevaisuudennäkymät vaihtelivat lähinnä sen mukaan, katsottiinko kadon johtuvan luonnollisista tekijöistä vai saastumisesta. Mitä enemmän kato nähtiin normaalina osana luonnonkiertoa, sitä luottavammin katsottiin tulevaisuuteen. Ainakin osalla kalastajista tuntui olevan myös tarve selittää muikkukato luonnollisilla syillä, jolloin kannan voisi odottaa jälleen kasvavan. Suurin osa asiaa haastattelussa pohtineista katsoi molempien tekijöiden vaikuttavan. Jotkut näkivät saastumisen kuitenkin vaa'ankielenä, uutena tekijänä, josta ammatinharjoittamisen jatkuminen riippui.

On huomattava, että muikkukato on yleinen ilmiö Suur-Saimaalla, siitä eivät valittaneet ainoastaan mielestään saastumista havainneet kalastajat. Vaikka saastuminen ei olekaan välttämättä silmin nähtävissä, on kadolla varmasti myös muita syitä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei saastuminen voisi olla joillakin alueilla merkittävä kalakantoihin vaikuttava tekijä. Saastumisen vaikutukset saattavat olla kriittisiä juuri silloin, kun muikkukanta on muutoinkin heikko.

3.7.6 Kalastajan vaikutus ympäristöönsä

Vuorovaikutus luonnon ja ihmisen, kuten kalastajan, välillä on aina molemminpuolista. Onkin syytä tarkastella myös joitakin vaikutuksia, joita kalastajilla on ympäristöönsä. Troolikalastusta, mm. luvansaantia, on vaikeuttanut se ilmeisesti yleinen käsitys, että troolikalastus on ryöstökalastusta, joka tuhoaa muikkukannat ja hävittää myös isompia arvokaloja, kuten lohia (mm. Kuikka 1990, Lahti 1989). Monet kalastajat valittivat tätä tilannetta. He olivat sitä mieltä, että kalastamalla ei kaloja saada järvestä loppumaan. Myös Kansallinen muikkutyöryhmä (1989) on todennut muikkukadon tuskin liittyvän kalastuksen tehokkuuteen.

Eräs kalastaja esitti ajatuksen kalavesien hoidosta roskakalakantoja tasaamalla. Hän katsoi, että troolikalastajien olisi saatava korvausta liiaksi lisääntyneen kuoreen poisvetämisestä, jolloin kalastajien ei tarvitsisi vältellä kuoretta.

Muuten kalastajan suoranaiset vaikutukset ympäristöönsä lienevät vähäiset. Troolauksella on tietenkin huomattavasti energiaa vaativa pyyntimuoto. Lisäksi kalastajat, kuten muutkin vaikuttavat ympäristöön kuluttajina ja yhteiskunnan jäseninä, jotka pyrkivät vaikuttamaan sen toimintaan, mutta näihin puoliin en tässä puutu. Mainittakoon kuitenkin esimerkkinä jälkimmäisestä, että pari kalastajaa mainitsi kalastajien käyneen oikeutta saastuttajaksi epäiltyä paikallista tehdasta vastaan.

3.7.7 Luonnonsuojelu

Kalastajien kanssa keskusteltiin myös luonnonsuojelusta ja sen vaikutuksista heihin. Muuten kalastajilla ei ollut aiheesta juurikaan kerrottavaa, mutta saimaanhylyt eli saimaannorppa kirvoitti monilta kärkeviäkin mielipiteitä. Kalastajat tarkastelevat ympäristökysymyksiä luonnollisesti omasta näkökulmastaan, elinkeinonharjoituksen edellytysten valossa. Saastumista pitää vastustaa, mutta liiallinen "vouhotus" luonnonsuojeluasiassa norpan suhteen on tuomittavaa.

Osa kalastajista, ilmeisesti varsinkin troolauksen ohella verkkopyyntiä harjoittaneet kalastajat, valitti norpan ja sen suojelun aiheuttamista haitoista kalastukselle. Norpat vievät kalastajien

mukaan saaliit verkoista ja rikkovat niitä. Erityisesti keväällä, jolloin norpalla on poikasia norpan suojelun aiheuttamat rajoitukset hankaloittavat kalastusta. Tämä aiheutti eräiden kalastajien mukaan ongelmia myös troolipyynnille.

Monet norppa-asiasta puhuneet kalastajat katsoivat norpan suojelutarvetta suurennellun. Luonnonsuojelijat nähtiin tässä yhteydessä haihattelijoina. Joidenkin mielestä kalastaja ja norppa tulisivat kyllä muuten keskenään toimeen, mutta suojelu herättää kalastajissa katke-
ruutta.

"...kalastajat on tosi niin aggressiivisia, että ne sanovat, että...ammutaan joka norppa pois ni sitten ei oo rauhotuksia. Ja se on katkeramielisyyttä...Se on niinku armopaloja pittää, että saa verkon heittää järveen. Kyllä miun mielestä tähän astikki on vielä norppa ja immeinen vielä pärjänny, mutta nää saatanan koheltajat sotkeevat koko homman."

Pari kalastajaa totesi ympäristömyrkkysten ja yleensä saastumisen olevan kalastusta paljon suurempi uhka norpalle. Esitettiin myös ajatus norpan suojelusta keinona saada kalastusvesiä virkistyskäyttöön.

"...nää virkistysalueet niin näillähän sitä yritetään tietysti rajata kalastajan mahdollisuuksia koska vesialueet rajataan ja pienennetään. Päättäjille vain kylmästi jäitä hattuun ja eiku tänne ongelle ja kahtelemaan miten se homma täällä tulisi hoitaa."

Kuitenkin jotkut myönsivät, että joskus norppia voi tarttua verkkoihin. Pari kalastajaa totesi erityisesti sen harmittavan, että norpan aiheuttamista vahingoista ja pyyntirajoitusten aiheuttamista menetyksistä ei saada mitään korvauksia. Korvaukset voisivatkin olla yksi keino lieventää joidenkin kalastajien negatiivista suhtautumista norppaan. Lisäksi norpan suojelup-
rusteista olisi hyvä tiedottaa ja keskustella kalastajien kanssa.

3.7.8 Lopuksi

Epävarmuus on kalastajan ammatin keskeinen piirre. Kalastaja on riippuvainen monista eri tahoista kalan jalostuksessa ja markkinoinnissa, lupien saannissa jne. Toisaalta kalastaja on alkutuottajana viime kädessä riippuvainen luonnosta ja sen biologisista prosesseista, kuten muikun kannanvaihteluista (Kuikka 1990, Salmi ym. 1991). Kannanvaihtelun merkitystä lieventää se, että kannan heikentyessä kalasta saatava hinta nousee (Kaijomaa ja Hyytinen 1990, Salmi ym. 1991), mutta tämän jouston ei voida ajatella jatkuvan loputtomiin. Vaikutus, joka ihmisen toiminnalla on ympäristöön voi monimutkaistaa em. vaikutusketjua entisestään ja lisätä kalastajan ammatin epävarmuutta. Jos esim. saastuminen alkaa merkittävästi vaikuttaa paitsi kalan määrään myös sen laatuun, saattavat seuraukset kalastukselle olla vakavat.

Kalastusmahdollisuuksien kehittämisessä olisi hyvä kiinnittää huomiota paitsi lupajärjestelmien kehittämiseen ja kalastuksen rahoituksen, markkinoinnin ja jalostuksen kehittämiseen myös suotuisien ympäristöolosuhteiden ylläpitämiseen. Jos saastetilanne kehittyy jossakin liian pahaksi, on vaikea kuvitella kalastusta edistävistä toimenpiteistäkään olevan hyötyä. Kalastajille olisi ainakin pyrittävä takaamaan korvauksia saastumisesta tai muusta kalastusmahdollisuuksia heikentävästä toiminnasta. Kuitenkin eräskin kalastaja tiesi tämän olevan vaikeaa ammattikunnan pienuuden vuoksi - asiasta ei välitetä tarpeeksi. Myös kunkin alueen erityispiirteet ja -ongelmat olisi huomioitava kalastusta suunniteltaessa (esim. lajistolliset tekijät, muikkukannan vuosiluokkakierron luontainen vaihtelu, saastetilanne, prioriteetit luonnonsuojelussa jne.), sillä kalastukseen vaikuttavia tekijöitä ja kalastajien elämäntilanteita on niin monenlaisia, että pakettiratkaisujen menestyksekkäs soveltaminen tuntuu kovin vaikealta.

3.8 Kalastajien näkemykset ammattinsa tulevaisuudesta

Timo Karvinen

3.8.1 Yleistä

Tässä jaksossa tarkastellaan sitä, minkälaisena lähinnä muikkua troolikalastavat haastatellut näkevät tulevaisuuden. Muutamaa poikkeusta lukuunottamatta kaikki vastanneet suhtautuivat kalastuksen tulevaisuuteen sivuelinkeinona, aivan kuten maatalouden tulevaisuuteen Suomessa noin laajemmalla tasolla, yleensä ottaen, enemmän tai vähemmän pessimistisesti.

3.8.2 Muikkukantojen pienentyminen

Suur-Saimaalla ovat muikkukannat pienentyneet miltei koko 80-luvun ajan, ja täten on paikallisten kalastajien yleensä sivu- tai pääelinkeinonaan harjoittama kalastus suuresti vaikeutunut. Kalastajille se, onko järvessä kalaa, on tietysti kohtalonkysymys ja täten kalakantojen pienentyessä huoli tulevaisuudesta on kouriintuntuva. Kalastajat suhtautuvat tähän ilmiöön lähinnä kahdella tavalla. Heidän mielestään kato johtuu joko luonnollisesta kannanvaihtelusta tai saasteista.

Kalastajat, jotka näkevät kalakantojen vaihtelun luonnonkiertokulkuun kuuluvana asiana, ovat optimistisempia. He vetoavat siihen, että kannanvaihteluita esiintyy aina, ja muistavatkin koska tällaista on tapahtunut.

"...että kyllä tuossa 70-luvun puolivälis oli kans semmosia vuosia, et meni kolme vuotta, ettei laskettu toista paattia vesille ollenkaan."

"Kyllä muikkua tulee. On se ennenkin ollu vähällä ja määkin muistan yks tai kaks kertaa myön elläissä, että ei ole mitään lähtenyt, mutta..."

Tätä voi pitää agraarikulttuuriin kuuluvana yleisenä fatalismina. Asia ei ole maanviljelijän käsissä. Herra yksin tietää tuleeko halla, ja kuinka sato onnistuu. Huono kalavuosi on kuin kylmä kesä. Se ei ole mukavaa, mutta minkäs teet? Ensi vuonna voi tulla taas kalaa.

"Se vaan pittää uottoo parempaa, kyllä se kala joskus tulloo järveen"

Huoli kuultaa silti näidenkin kalastajien toiveiden läpi, vaikka uskotaan kantojen elpyvänkin. Aktiivisiin toimiin tilanteen selvittämiseksi tai korjaamiseksi ei juuri olla valmiita toimimaan, eikä voitaisikaan, sillä kantojen vaihtelu on luonnollinen asia. Niinkuin alikersantti Mäkelä Tuntemattomassa sotilaassa sanoo rauhoittellessaan hevosta kranaattisateessa. "Ei soo meirän käres. Soon korkeemman käres."

Vain harvalle saastuminen on konkreettinen asia. Ainoastaan Pohjois-Saimaalla tehtaajat laskevat "paskaa" niin paljon veteen, että verkot likaantuvat muutamassa tunnissa niin paljon, että "kala näkkee eikä oo niin tyhmä että menis siihen". Saastuminen on jollain lailla abstrakti "tutkijoiden ja herrojen" asia, josta kyllä ollaan jossain määrin huolestuneita. Vaikkakin saasteiden ja muiden muuttujien yhteisvaikutusta osataankin epäillä kalakantojen laskusta, ei yleensä saastuttamisesta juuri olla kovin huolestuneita minään arvona sinänsä.

Saastuminen on huono asia, jos se vähentää kalaa, voisi sanoa kärjistetysti. Suur-Saimaan kalastajien kanssa samoista kala-apajista kilpailevat myös uhanalaiseksi lajiksi julistetut norpat. Norppa oli aihe, joka on näemmä kalastajakulttuurissa tabu. Norppien menehtyessä kalastajien verkkoihin kalastajat todennäköisesti pyrkivät, ainakin jossain määrin, salaamaan tapahtuneen, sillä kalastusvesiä pyritään rauhoittamaan nimenomaan norppien verkkokuolemien vuoksi.

Tämä on pitkälti niinsanottua "musta tuntuu" tietoa, sillä varmaa tietoa tästä asiasta emme haastatteluissa saaneet. Yleensä asiasta vaiettiin. Epävirallisissa keskusteluissa ja lauseissa, joita kuulumme siellä täällä ollessamme kentällä, tuntui olevan se henki, että myös norppa on uhka kalastuksen tulevaisuudelle, ja juuri rajoitusyistä. Vain harva ilmaisi kantansa yhtä suoraan kuin seuraava:

"No ei tässä kohtaa pysty tekemään mitään, ku norppaveiltä kieltävät kalastuksen. Ei saa kalastoo, vaikka mullakin on, mullakin on viidenkymmenentonnin eestä verkkoja tuolla lahessa ja mitä helvetin hyötyy niistä verkkoloista on, jos ne kieltää. Se kun on norppa niin tärkeä. Ei saa kalastaa! Mitä helvettiä niillä verkkoloilla tekkee? Pitää viiä Joensuun yliopistoon norppia..."

Suhtautuminen vesien saastumiseen on kuitenkin pitkälti samanlaista, kuin suhtautuminen varsinaisiin luonnonilmiöihin, vaikka saasteet tiedetään ihmisen tekemiksi. Tietyillä seuduilla tiedetään, kuka kaataa "paskaa veteen", mutta silti siihen suhtaudutaan melko alistuneesti.

"Se on tällä menolla, jos tuo vesistö paskaantuu sammaa vauhtia, niin viiden vuoden kuluttua on vehkeet naulassa. Ei tarvita".

Suhtautuminen kalakantojen elpymiseen on siis yleensä ottaen alistuneen odottava; olivat kalastajat sitten mitä mieltä tahansa sen aiheuttajasta. Oli kuitenkin monia, jotka osasivat epäillä eri muuttujien yhteisvaikutusta ilmiön selittämiseksi. Ne jotka uskoivat kantojen vielä elpyvän, korostivat luonnon kiertokulkua. He olivat yleensä vanhempia. Eli kärjistetysti voi sanoa, että mitä enemmän haastateltu uskoi ilmiön olevan ihmisen aiheuttama, ja mitä nuorempi hän oli, sitä pessimistisemmin tämä suhtautui kalastuksen tulevaisuuteen.

3.8.3 Uusien kalastajien alalle tulo

Kalastajien jälkikasvua ala ei paljon kiinnosta. Isää autetaan silloin tällöin, mutta muut ammatit kiinnostavat enemmän. Isien synkät tulevaisuuden näkymät varmastikaan eivät houkuttele jatkamaan muikkukantojen kasvamisen odottelua. Vanhemmat selittävät poikiensa haluttomuutta yleensä samoilla syillä, jotka laajemmassa mittakaavassa liittyvät maaseudun vaikeuksiin. Työ on kovaa ja toimeentulo epävarmaa; näin ollessa nuoret mieluummin hakeutuvat taajamiin ja kaupunkeihin. Nuorten suhtautuminen kalastukseen on hyvin maaseudun suurempien kehityssuuntien mukaista, eikä siten milläänlailla yllättävää.

"Ja tietysti vaikeutuu nykypäivänä vieraan saantikin että...ihan omalla porukalla, että jos sopiva porukka on. Niin tietysti poikakin lähtee muihin ammatteihin, nii siinä tulee taas tenkkapoo, että mistä löytää sen vieruskaverin aina siihen kolmanneksi sitten"

Haastattelija: "Löytyykö perheestä jatkajaa?"

"No ei tiä sitä jatkajaa kyllä. Noistahan ei tiä mihin ne hakeutuu. Kyllähän kalastajan ammattiin taitaa olla nyt aika vaikeaa saada nuorisoa kiinnostumaan. Se on nähtävästi niin riitanen ammatti ja tuota vähän arvostettukin, että isot on investoinnit, mutta pienet on tulot..."

Kalastajien yhteistyö on melko pientä. Mitä nyt naapurin kanssa vedetään troolia; jos vedetään. Mitään rekrytointia alalle perheen tai tuttavapiirin ulkopuolelta ei juuri harjoiteta. Vierastyövoimaa onkin vaikea saada lähtemään pimeälle järvelle aamuyöstä. Troolin vetämiseen tarvitaan kaksi venettä, joten yksi ei voi edes yrittää, eikä suomalainen talonpoika individualistina mielellään perustele kalastusosuuskuntia tai tee sen suurempaa yhteistyötä. Homma pidettäisiin mielellään melko pienimuotoisena.

3.8.4 Jos kalaa tulisi

Haastateltujen keskuudessa oltiin varsin yksimielisiä siitä, että jos kala- ja lähinnä muikkukannat elpyisivät, niin kalan menekki olisi varma, aina siinä määrin, että kalastajat eivät välttämättä pystyisi turvaamaan tarjontaa. Mikäli kalaa olisi järvessä, isännillä tarpeeksi hyvät luvat ja kalastusvälineistö, olisi kalastus heistä varsin kannattava elinkeino.

Haastattelija: "Miten se kannattaa tämä kalastaminen?"

"No se kannattaa silloin helvetin hyvin kun on sitä kalaa, kyl sillä elää, mut sitte kutosiaa sattuu katoja, niin sit on täysin se on sanotaan sataprosenttia viedään taikka siinä menettää siitä palkastaan koko palkan..."

Muikku on Saimaan alueella jokapäiväistä ruokaa ja kesäisin tulevat lomailijat lisäävät kysyntää. Ja jos kalaa olisi järvessä, se kyllä nostettaisiin vaikka nuottaa vetämällä.

"Kyllä kalastajia riittää varmasti, jos vain kallo on"

Kalastajat tuntuvat luottavan kysynnän ja tarjonnan lakeihin. Ei tule kuitenkaan selväksi keitä nämä kalastajat sitten olisivat, jos suuri osa kalastajista ehtii lopettaa, ennen kun kalaa alkaa taas tulla. Muutama piti tärkeänä lupa-asioiden vapauttamista sillä perusteella, että kalaa kyllä

löytyisi, jos saisi liikkua kalan perässä sinne, missä se kulkee. Muikkuparvi saattaa olla milloin missäkin järven osassa ja muiden vesille ei saa mennä. Jotta saisi kalastaa täytyy kalojen olla omilla vesillä. Samaten kannanvaihtelu on varsin erilainen eri vesissä; ja näin ollessa ajanjaksoista riippuvia kalasaaliin vaihteluja voisi tasoittaa kalastamalla eri vesialueilla, eikä niin että kullakin on vain tietyt rajatut vedet, jossa tämä saa kalastaa. Tietysti tämä olisi vain hätäratkaisu, mikäli kannat eivät elvy.

3.8.5 Vaihtoehdot kalastamiselle

Tilanteessa, jossa kalakannan lama on jatkunut huolestuttavan kauan ja on epävarmuus siitä, että kalaa ei tulisikaan, on selvää että kalastajien on silti elettävä toivossa. Monella vanhemmalla kalastajalla ei juuri muita vaihtoehtoja olekaan, sillä eläkkeelle pääsyyn on vielä aikaa ja kalustoon on yleensä sijoitettu suuria summia. Kalustoa ei ole helppo myydä, ja näin pääomaa seisoo pihalla vanhenemassa.

Jotkut vanhemmat kalastajat voivat yrittää työkyvyttömyyseläkkeelle, tai sitten heidän on yksinkertaisesti ruvettava "yhteiskunnan elätettäväksi". Vain harva on valmiiksi miettinyt, tai saati sitten suunnitellut mitä hän tekisi, jos kalastuksesta täytyisi kokonaan luopua. Tässäkin ollaan odottavalla kannalla. Katsotaan mitä tulee kalakannoista. Vain harva haastatelluista on päätoiminen kalastaja, eikä heidän taloutensa täysin romahtaisi, vaikka kalastuksesta jouduttaisiin luopumaan, ja täten heidän ei vielä tässä vaiheessa ole ollut aivan pakko miettiä millä korvata kalastuksesta tulevat lisäansionsa. Kalastajat ovat yleensä kouluttamattomia ja pääammatiltaan maanviljelijöitä, joten muiden töiden löytyminen olisikin varmasti melko hankalaa.

3.8.6 Lopuksi: yhteistyö?

Suomalainen talonpoika on individualisti. Hän mieluiten hoitaa omat asiansa. Kalastusyhteistyö on sitä kokoluokkaa, että naapurin kanssa vedetään troolia. Haastatellut eivät tulevaisuuden uhkien edessä ilmaisseet minkäänlaista aikomusta järjestäytyä keskenään, eikä kukaan vastanneista maininnut odottavansa olemassa olevilta järjestöiltä. Jonkinlainen kalastajien

etujärjestötoiminta olisi monelle lähinnä kai kirosana. Valtiovallallekaan ei juuri toivomuksia esitetty.

Kalastaja Savonlinnasta kiteyttää seuraavasti:

"Kyllä minun mielestä tää kalastushomma on aina ollut, että jokainen ite pitää itsestään huolta. Saako kalan kaupaksi vai eikö saa. Se on jokaisen oma asia, ei siihen kukkaan sivullinen kuule eikä auttele."

Suomalainen talonpoika odottaa kalakantojen elpymistä, jotta hän voisi jälleen palata pienimuotoiseen sivuelinkeinokalastukseen. Markkinoinnin ja jalostuksen ja muun "sen sellaisen" hän mielellään jättäisi myös tulevaisuudessa muille.

3.9 Yhteenveto

Pekka Salmi

Ammattikalastuksen taito ja välineistö ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle. Troolipyyntiä kalastajat ryhtyivät harjoittamaan yleensä 1980-luvulla. Muikkukantojen heikentyessä vuosikymmenen loppupuolella muut perinteisemmät pyyntimuodot jäivät sivuun. Kalastajat katsoivat, että troolipyynti oli haastattelun ajankohtana ainoa kannattavan kalastuselinkeinoon mahdollistava pyyntitapa.

Kalastajat arvostavat ammattinsa vapautta ja vaihtelevuutta. Taloudellista tuottoa ei yleensä mainittu tärkeäksi kalastuksen motiiviksi. Työn kausiluontoisuus ja epävarmuus tekevät työstä henkisesti raskaan, jolloin myös perhesuhteet saattavat kärsiä. Vain pieni osa kalastajista harjoitti talvella ammattimaista pyyntiä. Kalastukseen liittyvät työt tehdään mahdollisimman pitkälle perheen parissa. Yhteistyö muiden kalastajien kanssa rajoittuu useimmiten yhteiskalastukseen paritroolauksessa.

Lähes kaikki kalastajat olivat kutakuinkin tyytyväisiä ammatinvalintaansa. He katsoivat, että ammattikalastuksella saa yleensä hankittua riittävän elannon itselleen ja perheelleen, vaikka elintaso ei yleensä ylläkään - varsinkaan muikkukantojen ollessa heikkoja - suomalaiselle keskivertotasolle.

Paineita troolikalastajalle aiheuttaa kielteinen asenne pyyntitapaa kohtaan. Yleinen mielipide muokkaa kalavesien omistajien näkemyksiä ja vaikeuttaa kalastuslupien saantia. Kalastajat kokivat luvansaannin ongelmat elinkeinonsa harjoittamisen suurimpana esteenä ja epävarmuuden aiheuttajana. Heidän mielestään kielteiset asenteet johtuvat tietämättömyydestä ja kateudesta.

Troolaajat ihmettelevät lehdissäkin paljon esitettyjä väitteitä pyyntitavan haitallisesta vaikutuksesta mm. muikkukantaan, koska kalastajan edun mukaista ei ole pyytää viimeisiä kaloja järvistä. Mikäli troolipyynnillä olisi ollut osuutta muikun häviämiseen, muikun olisi pitänyt hävitä jo monta vuotta aikaisemmin kuin kantojen alamäki todellisuudessa alkoi. Troolia vedetään useimmiten vain hyvin pienellä osalla järven pinta-alasta, joten sivuille jää laajoja koskemattomia vesialueita.

Kalastajien mielestä vastustuksen todellinen syy on kateus. Satunnaisista huippusaaliista saatetaan tehdä yleistyksiä eikä osata ottaa lukuun troolipyynnin verrattain suuria kalastuskustannuksia. Kalastajan saadessa normaalia paremmat ansiot hän sijoittaa liikenevät varat kaluston ajanmukaistamiseen. Heikkojen kalastusmahdollisuuksien aikana elintaso laskee ja kaikki tulot joudutaan käyttämään elämiseen. Sivuammattikalastajat voivat turvautua muihin tulolähteisiin, mutta pääammattikalastajalla tilanne on vaikeampi.

Koska kalastus on perinteinen elämäntapa eikä kalastajalla usein ole koulutusta muihin ammatteihin, hän on vahvasti sitoutunut elinkeinoonsa. Heikkojen toimintamahdollisuuksien aikana kalastajat ovat hakeneet työttömyyskorvausta, mutta osalla heistä on ollut vaikeuksia korvausten saamisessa. Kalastajat katsovat, että heille tulisi antaa mahdollisuus harjoittaa elinkeinoaan siirtymällä pyytämään paremmille vajaakalastetuille muikkuvesille aikana, jolloin kato vaivaa kalastajan lähivesiä. Kalastajat eivät halunneet täysin rajoittamatonta ammattika-

lastusta. Elinkeinon tueksi tarkoitetut avustukset ja lainat ovat lisänneet kalastajien määrää siinä määrin, että monet pitivät ajallisia tai alueellisia rajoituksia tarpeellisina.

Kalan markkinointi ei tuottanut haastatelluille kalastajille ongelmia. Yli puolet kalastajista myi kalansa välittäjälle, joka yleensä haki kalat kalastajan rannasta. Kalastajat olivat järjestelyyn hyvin tyytyväisiä, koska näin kalastajalla on kiireisenä aikana mahdollisuus nukkua muutaman tunnin ajan. Vain harva kalastaja harjoitti pienimuotoista kalan jalostusta.

Puolet kalastajista koki vesien saastumisen huomattavana ongelmana. Näkemykset saastehaitoista vaihtelivat alueittain. Useat kalastajat korostivat saastumisen merkitystä muikun kannanvaihteluihin. Sekä vesien että ilman saasteen vaikeuttavat muikun lisääntymistä. Osa kalastajista katsoi muikkukantojen vaihteluiden kuuluvan lajin normaaliin kiertokulkuun. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat kalastajat suhtautuivat tulevaisuuteen valoisammin uskoen muikun palaavan kun taas saasteita syyttävät eivät uskoneet kantojen palautumiseen.

Kalastajat ovat huolissaan pyynnin tulevaisuudesta, koska heidän jälkikasvuun ei ala paljon kiinnosta. Isää autetaan silloin tällöin, mutta muut ammatit vetävät enemmän puoleensa. Yleinen troolausta vastustava asenne ja pyyntilupien saantivaikeudet synkensivät myös tulevaisuuden näkymiä. Kalastajien mielestä elinkeinon harjoittajien toimintaedellytyksiä tulisi edistää kalastuskunnille ja muille päättäjille kohdistetulla tiedotuksella.

4 MERIKARVIAN RANNIKKOKALASTAJAT

4.1 Taustaa

Juhani Salmi

Pohjois-Satakunnan rannikko on tunnettua silakankalastusalueetta, jossa vuosisadan alkupuoliskolla verkkokalastuksella on ollut vankka asema. Vuoden 1950 tienoilta lähtien kalastus on ollut monilajikalastusta. Kalastaja on vuoden mittaan harjoittanut monipuolista useaan eri kalalajiin kohdistunutta kalastusta. 1960-luvun lopulla alueelle levisi uusi pyyntitekninen innovaatio, lohen rysäpyynti, josta on 1970-luvun puolivälistä lähtien muodostunut tärkein rannikkokalastusmuoto (Salmi ja Salmi 1991).

Silakan markkinoinnin heikkeneminen ja lohen istutustoiminnan käynnistyminen paikallisiin jokiin 1980-luvun alussa lisäsivät kalastajien kiinnostusta lohenpyyntiin. Enimmillään istutukset olivat vuonna 1987, jolloin Kokemäen- ja Karvianjokeen istutettiin 330 000 vaelluskokoista lohenpoikasta. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen 1980-luvun alussa tekemät tutkimukset osoittivat alkukesän rysäpyynnin kohdistuneen kutuvaelluksella oleviin lohikantoihin (Ikonen ja Pruuki 1990), minkä seurauksena lohen rannikon rysäkalastusta alettiin säädellä, ankarimmin vuodesta 1986 lähtien. Perinteisesti rysäkalastus aloitettiin yleensä toukokuun alussa, mutta asetuksin se säädettiin alkavaksi vasta 5. tai 10. kesäkuuta. Vuonna 1990 rysäkalastajat pääsivät poikkeuksellisesti pyyntiin jo kesäkuun alussa.

Lohenkalastuksen säätelyn ohella kalastajat ovat viime vuosina kohdanneet monenlaisia muita ongelmia. Lohen hinta on laskenut ja rehusilakan menekki on turkisalan laman seurauksena ratkaisevasti heikentynyt.

Kalastajahaastattelut tehtiin 50 km Porista pohjoiseen Merikarvialla, joka on vähän yli 4000:n asukkaan kunta. Vuonna 1990 kunnassa oli 40-45 päätoimista kalastajaa, joista 21 oli opiskelijoiden haastateltavana. Vuosina 1980 - 1989 merikarvialaisten lohen rysäkalastajien vuotuiset saaliit vaihtelivat epäsäännöllisesti 15 000 - 32 000 kg:n välillä, mutta vuonna 1990 saalis oli poikkeuksellisen suuri, yli 80 000 kg. Porin ja Merikarvian rannikon silakkasaalis

vaihteli vuosina 1980 - 1988 1,1 - 1,8 miljoonan kilon välillä. Vuosina 1989 ja 1990 saalismäärät olivat vain puolet siitä, mikä johtui nimenomaan silakan rysäpyynnin vähenemisestä (RKTL:n saalistilastot).

4.2 Kalastus - perinteiden jatkamista vai vapaa valinta?

Jarmo Aarnio

Haastatteluissa ilmeni laaja kalastusperinteiden siirtyminen sukupolvelta toiselle. Kalastus oli ollut miltei kaikkien haastateltujen isän ammatti ja lapset olivat jatkaneet sitä. Vain yksi haastateltava sanoi tulleen kalastukseen muulta ammattisaralta. Teemahaastattelussa tuli esiin, oliko kalastus vain pakon sanelema ammatinvalinta vai vapaaehtoinen rakkaus ja mielenkiinto tätä vanhaa ja uljasta ammattia kohtaan.

4.2.1 Tradition merkitys

"Se lähti siitä, kun mä olen kalastajaperheestä syntyisin, isä oli kalastaja. Siit sit vaan lähdettiin pikkuhiljaa tähän ammattiin."

"Isän kanssa juu, tämä on ihan perintöä."

"Mää oon kolmannes polves kalastaja että tällä paikkaa."

Nämä edellämainitut lainaukset osoittivat, että sukujuurten merkitys oli suuri haastateltujen ammatinvalinnassa. Miltei jokainen oli tullut kalastukseen suvun oppien ja elämäntavan myötä.

"No kyllä mulla oli pikkupoikana sellanen järki, että ku mä kattelin semmosia, jotka ei kalastannu, nii millä ne ellää. Mä en voinu kuvitella, että joku elää ilman kalastusta. En mä oo koskaan voinnu muuta järkeillä, ku että kalastus on pääammatti."

Ympäristöllä on myös ollut suuri merkitys, koska suurin osa oli kasvanut rannikon läheisyydessä. Kalastukseen oli helppo siirtyä, sillä Merikarvialla ei heille juuri ollut tarjolla muuta elinkeinoa. Koska kalastusta on harjoitettu suvussa oli toisaalta myös luonnollista siirtyä sen pariin.

"Ja se on ko tääl luodois asuu, niin se on eduks. Ku on jo puoliks pyyntipaikalla."

"Ku sitä näki joka päivä ni siihen oli helppo tulla mukaan ja jotenki veri veti siihen."

Haastatteluissa ilmeni myös, erityisesti nuorempien kalastajien keskuudessa, että isältä tai veljeltä saadut kalastusvälineet olivat kipinä, joka saattoi heidät ammattimaisen kalastuksen pariin.

"Täs oli hyvät lähtökohdat alottaa, kaikki välineet oli ja tollai, ja isän kanssa oltii. Ei tullu muuta mieleen et olis kouluja jatkanu."

"Hyvä on ollu lähtee, ku isällä ja veljellä vehkeet. Ei kaikkia tarvi laittaa alusta saakka."

Valtaosa kalastajista oli perinyt tai ostanut isältään kalastusveneet, rysät ja verkot, jotka sittemmin vaihdettiin tai uusittiin, mutta työsarka oli selvä, eikä tarvinnut aloittaa tyhjästä.

Haastattelija: "Silloinku alotit niin jouduitko tekemään isoja sijoituksia?"

Kalastaja: "- En, meillä oli vanhoja omia rysä. Tänäpäivänä kaikki maksaa."

Kalastustraditio on siis antanut niin taloudellista kuin koulutuksellista etua kalastamiseen. Nuoret kalastajat oppivat isiltään ammatin käymällä heidän kanssaan kalastusmatkoilla ja isien vetäydyttyä pois aktiivisesta ammattikalastuksesta nuorempi polvi sai heiltä kalastusveneet ja pyydykset.

4.2.2 Valinnan vapaus vai pakkorako

Pyrin myös valottamaan näkökulmaa, halusivatko he ryhtyä kalastajiksi. Onko mahdollista, ettei heillä ollut muuta toimeentulomahdollisuutta kuin kalastus?

Haastatelluista yli puolet vastasi, että heillä oli halua ryhtyä kalastajiksi, sillä suvun välineet ja jo pienestä opittu ammatti tekivät heille selvän linjan ammatinvalinnassa.

Haastattelija: "Kävikö mitään muita ammatteja mielessä?"

Kalastaja: "Ei oo käyny mitään muuta, kyllä se on ollu ihan. Aikanas se koulunkäyntiki oli välttämätön paha, että piti suorittaa."

Kalastaja: "Tua ei ehkä ainoo vaihtoehto ollu, mutta tua, se oli ehkä semmonen luonnollinen ratkasu."

Mutta haastatteluissa ilmeni myös, että yhteiskunnan heikon työllisyystilanteen takia he ovat pakostakin ajautuneet kalastuksen pariin.

"Ei ollu paljon vaihtoehtoja"

"No juu ei täällä ollu sitte muuta vaihtoehtoa taikka sitte täytyny lähteä maailmalle."

Myös ammatin itsenäisyys ja mielenkiintoisuus ovat vetäneet haastateltuja kalastuksen pariin.

"En osaa tarkkaa sanoa, mut yks oli tietysti se, että mä olin aikaisemmin metsurina ja siinä hommassa lähti menee alamäkee se homma ja palkat huononi. Mielenkiintoisen homma."

Haastatteluissa tuli selvästi esille, että kalastus Merikarvialla on periytynyt isältä tai muulta sukulaiselta toiselle. Suvun antama kasvatus ja koulutus kalastukseen ovat johtaneet siihen, että valtaosa ei tuntenut ammatinvalintaansa epämiellyttäväksi tai pakon sanelemaksi, vaan näki siinä mahdollisuuden, sekä edullisten asuinolosuhteiden että myös perittyjen pyydysten

ja kalastusveneiden ansiosta. Tosin osa vastaajista näki myös Merikarvian heikon työllisyyslanteen vaikuttaneen ammatinvalintaan. Yleisenä käsityksenä voidaan haastatteluista johtaa, että kalastus on lähinnä vapaata perinteiden jatkamista.

4.3 Kalastajien työnkuvasta

Teemu Matinpuro

4.3.1 Työnkuvaan vaikuttavat tekijät

Merikarvialaisten kalastajien työnkuva vaihtelee kalastukseen käytettyjen pyyntimenetelmien mukaan. Useimmiten pyyntimenetelmät ovat periytyneet sukupolvelta toiselle. Nykyisin kuitenkin eri kalalajien muuttuvat markkinatilanteet sekä pyyntimenetelmien kehittyminen ohjaavat kalastajien työn muuttumista. Kalan hinnan aleneminen ja menekkivaikeudet ovat pakottaneet kalastajan siirtymään yhä tehokkaampiin pyyntikeinoihin ja investointeihin. Lyhyemmässä ajassa ja vähemmällä työvoimalla on saatava suurempia saaliita.

Merkittäviä kalastustapoja ohjaavia tekijöitä ovat olleet myös valtiovallan rauhoituspäätökset, joilla on säädelty sekä lohen rysä- että siimakalastusta. Keväinen rauhoitus esti rysäkalastuksen aloittamisen heti jäiden lähdettyä ja kalastajat korvasivat sen muilla kalastusmuodoilla. Kaksi haastatelluista aloitti kirjolohenkasvatuksen samasta syystä.

Talvikalastusta laajemmassa mitassa harjoittaa enää ainoastaan muutama kalastaja, omien kommenttiansa mukaan harrastusmielessä. Taloudellista merkitystä talvikalastuksella ei juuri ole. Pääosin kalastajan talvikausi kuluu välineiden huoltoon ja uusien pyydysten rakentamiseen. Kalastajat, joille sivuansiot ovat mahdollisia hankkivat sitä esim. metsätoissa.

"Mulla on ny ollu ihan sillai, ihan sillai että ajankulu. Kahtena talvena. Mitä mä viime talvena laskin, että mä sain, no hiukka alle kymmenen tuhannen se oli kokonaistulo. Ja sitte ko laskee bensat ja moottorikelkalla ajanu ja kaikki muut, niin ei siitä yhtään sitte niinkö, niinkö markkaa jääny."

Merkittävänä syynä kalastusmuodon valintaan on myös työvoiman saatavuus. Yksinäisen kalastajan on hankalampi aloittaa laajamittaista pyyntiä, ellei työvoiman saanti ole varmaa. Toisaalta kalastustyö on kuitenkin raskasta ja vaativaa, eikä kovinkaan houkuttelevaa. Suuria investointeja ei voi tehdä, jos työvoiman saaminen on epävarmaa. Useimmiten kalastetaan joko yksin tai sukulaisten kanssa yhdessä. Ns. osamiehiä ei juurikaan enää ole, sillä haastatelluista ainoastaan yhdellä oli vakituinen osamies. Samoin kirjolohenkasvatus vaatii paljon työvoimaa, eikä täten ole houkutteleva lisäansiomahdollisuus.

Kaksi kolmannelta kalastajista harjoitti lohen rysäkalastusta, joka on varsin uusi kalastusmuoto Merikarvialla. Rysäpyynnin säätelyn myötä pyyntitavan merkitys on kuitenkin vähentynyt, eikä muilla kalastajilla ole enää ollut mahdollista saada lupaa rysäkalastuksen harjoittamiseen. Korvaukset menetetyistä ansioista koettiin useimmiten riittämättömiksi ja rajoitukset epäoikeudenmukaisiksi. Varsinkin ne kalastajat, jotka eivät ehtineet aloittaa rysäkalastusta ennen rajoituksia olivat tyytymättömiä. Nyt heillä ei ole mahdollisuutta aloittaa sitä edes rauhoitusajan ulkopuolella eikä myöskään saada korvausta.

Vain muutamalle kalastajalle merkittäviä kalastusmuotoja olivat silakan ja siian rysä- ja verkkokalastus, lohen verkko- ja siimakalastus sekä turskan kalastus. Kalastuksen painopiste on rajoitusten ja muiden syiden takia siirtynyt jonkin verran rannikkokalastuksesta avomerialuepyyntiin. Useimmat kalastajat harjoittavat useita eri kalastusmuotoja vuodenaikojen, saaliiden ja rajoitusten mukaan.

Kauempana rannikosta tapahtuva verkkokalastus on mahdollista ainoastaan niille, jotka ovat investoineet sekä veneisiin että muihin laitteisiin, ja jotka harjoittavat kalastusta yhdessä jonkun muun kanssa. Tämä kalastusmuoto vaatii myös pitempiä poissaoloja merellä ja on säiden armoilla.

" No ku me kevväällä mentiin, nii oli pitempi reisu, et oltii reisuus neljä vuorokautta. Kolme laskuu me teimme ja mutta oli meillä sitte yhden laskun reisuja, mutta ne on sitte vähä kannattamattomia reissuja. Siin jää se saalis niin pieneks. Ja siin on viel niin, et ei sitä parvee oikee meinaa löytää vuorokaudes ja ei pääse jyvälle, jos täytyy lähtee pois."

Huviveneilyn ja vapaa-ajankalastuksen voimakas lisääntyminen häiritsee kalastajien ammatinharjoittamista yhä enemmän. Erityisesti viikonloppuisin etenkin siian pyynnissä haitta on ollut merkittävä. Häirinnän lisäksi ammattimaisiin pyydyksin kalastavat "turistit" koetaan epäreiluinä kilpailijoina, joiden kalastusta tulisi rajoittaa.

"Juu ei tarte koittaakaa lähtee sinne ei saa vehkeitä suoraks, ja jos saa niin ne on ajettu poikki monesta kohdasta..."

4.3.2 Raskas työ ilman aikatauluja

Kalastajan ammatti on raskasta puurtamista ilman tarkkoja aikatauluja. On kalastettava silloin kun se on sallittua ja säiden puolesta mahdollista. Useimmilla vanhemmilla kalastajilla on ammatin mukanaan tuomia vaivoja, erityisesti erilaisia selkäsairauksia. Monikaan kalastaja ei uskonut jatkavansa eläkeikään asti. Toisaalta koneet ovat helpottaneet kalastajan työtä ja esimerkiksi eräs talvisin metsätöitä tekevä kalastaja piti kalastusta metsätöitä kevyempänä ammattina.

"No kyllä kalastus on joskus rankempaa, mut kyl se enemmäksee köykäsempää on. Laskujen ja nostojen aikana se on raskaampaa. Se riippuu ja kuinka pitkän päivän joutuu tekee. Jos kova tuuli on, nii vene keikkuu aikalailla ja rysät on löystyny, nii niitä joutuu sitte kiristää ja remonteeraa. Ja silloin ne on kyllä rankempia. Ja tahti on kyllä ja ratkaseva tekijä."

Merisairaus on tuttu usealle kalastajalle vaikka tottumus useimmiten lieventääkin oireita. Monelle alalle aikovalle se saattaa koitua ylitsekäymättömäksi esteeksi. Merisairaus saattaa ruveta vaivaamaan usean vuoden tauonkin jälkeen. Merelle on kuitenkin mentävä huonommallakin säällä, jos aikoo leipänsä kalastuksella tienata.

"Juu ja ko mää oon tullu merikippeeks monta kertaa tänä vuonna. Täs oli muutama vuas ko mä en tullu, mut nyt mä oon taas tullu. Ajaa ylös oikee. Se on paha, jos joutus oleee vuorokauden, nii joutus kantaa paareil pois, maihi. Sen takii mä en mee troolipaattii, siäl käy meri syksyl aina."

Ammattimainen kalastus vaatii täysipäiväistä paneutumista kalastukseen, joten kalan jalostaminen koettiin mahdottomaksi pyyntikauden aikana, jos aikoi kalastuksella elää. Saastuminen on selvästi lisännyt pyyntivälineiden pesuntarvetta ja kasvattanut työtaakkaa. Useimmilla kalastajilla talvikausi kuluu kalastusvälineiden kunnostukseen ja rakenteluun sekä pienimuotoisen talvikalastuksen harjoittamiseen.

Työn raskaus ja sitovuus sekä epävarma ansio ovatkin tärkeimpiä syitä siihen, miksi useimpien kalastajien lapset eivät ole kiinnostuneita isiensä ammatista. Kalastajien itsensäkin mielestä on lasten järkevämpää hankkia jokin muu tulonlähde kuin kalastus.

Kalastajat kokevat oman työnsä varsin turvalliseksi ammatiksi. Onnettomuudet vesillä tapahtuvat lähinnä harrastelijoille, ammattilaiset tietävät rajansa ja tuntevat vedet. Toisaalta navigointilaitteet ja radiopuhelimet ovat lisänneet turvallisuutta. Harvat kalastajat käyttävät pelastusliivejä vakituisesti. Kylmemmillä säillä useilla kalastajilla on kuitenkin kelluntatakki päällä suojaamassa viimalta ja kylmyydeltä. Kalastajat eivät kuitenkaan pidä pelastusliivejä välttämättömänä merellä.

"Se on aika lämmin jakku viälä, mutta ei se viäl mitää tarvi todistaa, että henkis selviit. Ei se jakku henkee korvaa. Jos vähän ulompana oo ja putoot meree ja paatti menee eteenpäin, jakku päällä putoot, nii kyllä siäl saat aika kauan räikäillä, et joku tulee."

Vaarallisinta on jään pettäminen talvikalastuksessa, mikä on koitunut usean ammattikalastajankin kohtaloksi.

4.3.3 Pyyntitekniikka tehostuu

Veneiden ja pyyntivälineiden kehitys on taannut kalastuksen jatkumisen tehostamalla toimintaa ja vähentämällä työvoiman tarvetta. Erityisesti viime vuosien kalan hinnan huono kehitys on pakottanut tehostamaan kalastusta huomattavasti. Toisaalta se on myöskin rajoittanut taloudellisia mahdollisuuksia välineiden uusimiseen. Rajoitukset ovat myös välillisesti aiheuttaneet lisäinvestointeja kalastajille. Rajoitusaikoina on pyritty siirtymään muihin pyyntimuotoihin, jotka vaativat omat välineensä.

Vain muutama kalastaja käyttää enää perinteisiä hitaita, usein puurakenteisia kalastusveneitä. Silti he myöntävät että nopeilla ja helppohoitoisilla muoviveneillä on tiettyjä etuja. Välineiden ajanmukaisuus onkin usein suhteessa harjoitettuun kalastusmuotoon ja sen monipuolisuuteen.

"Ei kyllä tommonen tavallinen kone niin kyllä se on mun mielestä ainaki, millä mäki oon kalastanu, sillä pääsee kyllä ja on se mulle se sama, jos mä yhden 15-10 minuuttii kauemmin tuola merellä... En mä tiedä minkä tähden ne kauheet koneet pitää olla."

Kalastusvälineiden kalleus ja ammatin huono kannattavuus ovat estäneet kilpavarustelun kalastajien kesken. Välineiden uusimista ohjaa lähinnä niiden kuluminen ja rikkoutuminen. Varsinainen kilpavarustelu tapahtuukin lähinnä muiden vesillä liikkujien keskuudessa, joiden veneet ja laitteet ovat usein kalliimmat kuin rannikon kalastajien vastaavat. Kalastajalle vene on kuitenkin ensisijaisesti työväline.

"Ei oikeastas tämmösen kalastajan parane, joka ammatikses tekee ni ei se voi vedota tähän hienouteen yksin eikä mihkään komeuteenkaa vaan sen täytyy kattoo siinä että se vene palvelis tätä kalastajan tätä ammattii ja tietysti se puoli siinä katotaan, että tämä vene, että saatas tällä veneellä jollaki lailla parempi aika, nopeuden kannalta säästetty jotenki aikaa taikka tälle. Homma pelais hyvin ja luotettavasti ja olis vähän ihminenki ni ettei sitä olis aina ulkoilma rasittamas, että sillä olis suoja jonkinlainen."

Erilaiset välineet, kuten nostolaitteet ja verkkojen ravistelukoneet ovat keventäneet melkoisesti kalastajien työtä, vaikkei läheskään kaikilla ole niihin varaa. Painepesuri alkaa olla välttämättömyys pyyntivälineiden pesussa. Talvikalastuksessa moottorikelkan kustannukset ovat tehneet sen lähes kannattamattomaksi nykyisillä kalan hinnoilla.

Kohoavat polttoaine- ja välinekustannukset muodostavat yhdessä kalan hintakehityksen ja menekkivaikeuksien kanssa noidankehän, jossa kalastajien olisi pystyttävä jatkuvasti lisäämään työpanostaan ja kasvattamaan saaliitaan.

4.3.4 Byrokratia ja paperityöt ovat osalle kalastajista vaikeita

Kalastajat jakautuvat selvästi kahteen ryhmään paperitöistä selviytymisen osalta. Niihin tottuneille erilaisten saalistilastojen, lupahakemusten ja veroilmoitusten täyttäminen ei tuota ongelmia. Kuitenkin näistä kalastajista osa käyttää ulkopuolista tilitoimistoa veroilmoituksen laatimiseen, lähinnä hyötyäkseen verotuksessa ja vakuuttaakseen verottajan kirjanpidon luotettavuudesta.

"Siihen asti sai aina viedä kaiken näköisi lisäselvityksiä ja verotoimistossa tuntuu niinko paremmin uskottavan jos sen tekkee joku vieras saatikka sen on itte tehny. Sillonki se oli ihan samalla lailla tehty, ettei mittään virheitä eikä erroo niinku."

Noin kolmasosalle kalastajista paperitöistä selviytyminen ja niiden ymmärtäminen tuottaa selviä vaikeuksia ja niitä pidetään liian monimutkaisina. Useat kalastajat valittivat eri viranomaisten vaativan samoja tietoja ja he joutuvat tekemään tiliä samoista saaliista usealle eri taholle. Viranomaisten tiedotus ei myöskään ole ollut riittävän selkeää ja joillekin kalastajille erilaisten korvausten määräytyminen ja haku sekä erilaiset rajoitukset ovat jääneet epäselviksi. Osalta korvausten haku on jopa jäänyt tekemättä hakumenettelyn hankaluuden ja epäselvyyden takia.

"Juu on aika vaikeaa. Kun ei joskus oikee aina ymmärrä, mitä ne on neliön ruutuja tehdä ja lyät x:ä sinne ja kysymykset on sillai, ettei niit oikeen sillai. Lyödäänkö ne tietokoneeseen vai tietokoneko ne tekee ja tietokone ne vissii ymmärtää, ettei niitä tavallinen ihminen edes ymmärrä."

"Joo paljon turhaaki tullu, kysellää ihan samoja asioita. Luulis sitte kun ei näitä kala-alan niin montaa ole, niin joka niitä tarttis niin sais ne sieltä yhdestä paikasta, ettei tarttis moneen kertaan kirjetella samoja asioita."

"Joo, sieltä tuli joskus kyllä Kemirasta semmosta. Lappuja lähetti. ... Nii kai se on vähän sitä virattomuuttaki, kyllä toiset sitä on vissiin anonu. ... On ne saanutkin kyllä, että. Kuitenki ne aika pieniä on."

4.4 Sivuansiot: välttämättömyys vai työnarkomania

Jarmo Aarnio

4.4.1 Lisätuloja merestä vai maalta?

Sivuansiot muodostuivat haastateltujen osalta miltei välttämättömyydeksi. Koska rysäkalastus jää melko lyhyeksi tapahtumaksi yhden vuoden aikana, ovat kalastajat hankkiutuneet muille aloille. Suurin osa mainitsi olevansa muissa töissä, josta he ansaitsivat lisätuloja.

Suosituimmat sivuansion kohteet olivat: tyrnimarjojen keräys, metsä- ja rakennustyöt.

Tulonlähteenä mainittiin myös työttömyysavustus.

"Kalastustulo on ollu niinpaljo pieni ainaki mun kohdallani, että sitte täytyy jotain muuta koettaa."

Haastatelluista myös huomattava osa hankki toimeentulonsa monen tyyppisestä kalastuksesta. Peruspyyntitavan lisäksi kalastajat siirtyivät tarpeentullen harjoittamaan myös muita kalastustapoja.

"Ee tuo silakanpyynti on tuo ainoa sitte, mutta se on semmosta suolarahan pyyntiä ollu kyllä."

Kalastuksen ohella kalastaja saattoi saada lisäansiota kalankasvatuksesta tai kalastusasiamiehenä toimimisesta.

4.4.2 Tyrnimarja

Ulkosaaristossa kasvavien tyrnimarjojen puristaminen osoittautui melko yleiseksi lisäansiolähteeksi. Tyrnistä saa melko helposti hyvän ansion, koska sen hinta on markkinoilla korkea ja tyrniä kasvoi hyvin näillä alueilla.

"Tullee nuille aika hyvä, jotka käy markkinoilla, Helsingin markkinoilla ja Turun markkinoilla. Kyllä tästä takavuosina kuulin, että 40 000 mk:aa sai tyrnimarjan poimimisesta. - No ei siinä paljoa tarvi ku on 100 mk litra."

"Tyrnii mä oon puserdannu kyllä ihan, mutta koskaan noilla markkinoilla käyny tai mitään tommosta."

Tyrnimarjoista puhuttaessa kävi ilmi, että tälläkin alalla oli ongelmia, koska niitä alettiin kerätä jo liian varhaisessa vaiheessa, jolloin pensaat tuhoutuivat ja saatiin vain vähän satoa raaista marjoista.

"No mitä mä olen käynny kattelemassa, niin ne on heinäkuussa lehdet jo puristeltu. Ne täytyy rauhoittaa ampumisen uhalla, että ei niitä mennä puristelemaan keskellä kesää."

4.4.3 Metsä- ja rakennustyöt

Metsä- ja rakennustyöt olivat kalastajien keskuudessa myös yleinen sivutulon lähde. Metsätyöt ajoittuivat juuri siihen aikaan, jolloin kalastuksessa oli rauhallisinta aikaa, mutta heti kalastusajan alettua kalastajat jättivät metsätyöt ja asettivat kalastuksen etusijalle.

"Se on nyt ainoa kalastajille, että jos likimailla oli mettätöitä, niin siellä sitte vähä käytiin."

"Nii ja ku ne sopi hyvi yhtee, että alotetaa mettätyöt ja lopetetaa kalastus ja sitte ko alkaa kalastus nii lopetetaa mettätyöt."

Nykyisin metsätyöt ovat vähenemässä, sillä metsäalalla monitoimikoneet ovat vähentäneet perinteistä metsurin työtä. Kalastajat tekivät rakennustöitä pääasiassa vain syksyn ja talven, mutta joskus myös kalastuksen yhteydessä. Merikarvian saha on myös tarjonnut työtä kalastajille.

"Joo ei mitää vakituisena ollenkaa et se on tää kalan hintaki aika paljon vaikuttanu."

"No mää oon käynny talvisin tos sahalla töis. Että ei mulla oo talvikalastusta varsinaisesti."

4.4.4 Talvikalastusta ja kalankasvatusta

Kalastajat, jotka eivät olleet menneet muille aloille talvikuukausien ajaksi, korjasivat talven pyydyksiään tai muuttivat kalastusmuotoa. Rysäpyynnin rajoitusten johdosta osa kalastajista siirtyi suomukalan pyyntiin ja osa harjoitti myös kalankasvatusta. Suomukalastuksen ongelmana kalastajat pitivät mateen ja hauen alhaista hintaa sekä niiden heikkoa menekkiä.

"Ne näkkee se homman, ku rutukallaa, haukee ja tommosta nii ei sitä osta kukaa. Se ei kelpaa kelle. Talviaikana siitä saa vitosen ja sillee."

"Se on ku toista ei saa tehdä, kun ei saa kalastaa nii täytyy jotain keinotekosta harrastaa." (kirjolohen puolesta)

Pieni jäljellejäävä kalastajajoukko valmistautui talvikuukausina kesäkauteen korjailemalla ja paikkailemalla pyyntivälineitään tai olivat työttömyyskortistossa.

"Talvella se menee niihin pyydyksien tekemisiin ja vanhojen korjauksiin."

"Olen mä sit tos kassalinjal ollu sitte talvisin."

Sivutulojen merkitys kalastajille on olennaista. Pelkästään kalastus ei riitä pitämään kalastajaa ja hänen perhettään hengissä. Kalastajat hankkivat sivutuloja joko kalastuskauden aikana tai heti sen jälkeen keräämällä tyrnimarjoja.

Talvikautena kalastajat joko vaihtoivat pyyntitapaa tai hakeutuivat muille työaloille, joista metsä- ja rakennusala olivat suosituimmat, koska niiltä on helppo palata takaisin kalastuksen pariin. Kalastajat eivät ottaneet vakituista työsuhdetta.

4.5 Valtiointerventio - lohenkalastajan painajainen

Johanna Lammi

4.5.1 Lohen rysäkalastuksen säätely

Lohen rysäkalastusta rajoittava asetus annettiin ensimmäistä kertaa vuonna 1986 ja haastatteluja tehtäessä kalastuksen oli neljänä keväänä saanut aloittaa totuttua myöhemmin. Aikaisemmin kalastajat pääsivät laskemaan lohiryysiä heti, kun jäät lähtivät, joskus jo huhtikuun puolella. Säätelyn takia paras pyyntiaika oli rauhoitettu ja rysät sai laskea vasta kesäkuun puolella. Lisäkiusana rajoituksissa oli, että tarkat rajoituspäivämäärät sai tietää vasta keväällä, koska niistä oli päätetty juuri kalastuskauden alussa. Kalastaja ei pystynyt suunnittelemaan työntekoaan eikä talouttaan etukäteen, mikä lisäsi ammatin epävarmuutta.

"Ne on tullu luvattoman myöhään ... tänä päivänä täytyy semmosen päätöksen tehdä usseemmaks vuodeks ja sitte tosiaan ainakin vähintään vuotta aikasempaan. Se kaiken semmosen järkevä suunnittelu, esimerkiksi mittään talousarvioo ei voi laatii etukäteen kun ei tiedä mitä saa tehdä."

Vuonna 1990 rysäkalastajat pääsivät lohenpyyntiin jo kesäkuun ensimmäisenä päivänä, 10 päivää edellisvuotta aikaisemmin. Syynä oli ministerin epähuomiossa antama lupaus.

4.5.2 Suojeleeko rajoitus kalakantaa?

Syyksi rajoituksen säätämiselle on ilmoitettu luonnon lohikannan suojelu. Luonnonlohia ei enää nouse kutujokiin riittävästi, ja siksi kannan säilyminen on vaarassa. Jokiin istutetut lohenpoikasetkaan eivät ole saaneet kantaa vahvistumaan. Kalastajien mielestä lohikantaa heikentää pikemmin jokien saastuminen ja patoaminen kuin liiallinen pyydystäminen. Pohjoisen lohijokien suilla on myös paljon sekä ammatti- että virkistyskalastajia, jotka kalastavat loheta, ennen kuin ne ehtivät kudulle.

"Se on ku ei sitä luonnon kalaa me tonne jokiin, mut ei sitä nyt (kun on rajoitus) noihi jokiin mene. Ne on likasia ja padottu ja ei niihi nyt paljo ole menemää ... sielä se sitte pyydetää jokisuus pois, niin ei se sinne pääs."

Lohen kalastusta on rajoitettu vain valtion vesillä, neljään mailiin asti rannikosta. Tällä alueella kalastavat rysäkalastajat. Avomerellä käytetään verkkoja, ja siellä lohta saa edelleen kalastaa. Niinpä lohen verkkokalastus on lisääntynyt niin paljon, että lohisaaliit ovat rajoituksesta huolimatta pysyneet keväisin suurina. Nyt saaliit vain menevät rysien sijasta verkkoihin.

"Se on vähän semmonen hupaisa juttu, että samaan aikaan rajotetaan pyyntiä tällä alueella niin kuitenkin kalan hinta laskee sen takia, että sitä tulee paljon. Se on vähän semmonen, että ku rajotetaan, niin silti tulee kalaa niin paljon, että sen on pakko kohdistua vaan tiettyyn osaan kalastajista niinku se onki, että verkkokalastus on lisääntynyt huomattavasti. Verkkokalastajia on tos 1978 vuonna niit on ollu kuus kappaletta Selkämerellä kaikenkaikkiaan ja nyt niitä on lähempänä 300, keväällä enempi. Se on tietysti ku rysäkalastus on otettu pois niin aina tulee joku tilalle, joka sen kalan sitte."

4.5.3 Aluepolitiikkaa

Merikarvialla ollaan sitä mieltä, että lohen kalastuksen rajoittaminen haittaa kaikkein eniten juuri heidän asuinseutujansa. Perämeri on jäässä vielä toukokuussa, jolloin siellä ei kuitenkaan päästäisi kalastamaan juuri ennen rajoituksen loppumista. Selkämeren kalastajat joutuvat odottelemaan jäiden lähdön jälkeen kalaan pääsyä useita viikkojakin.

"Ei se rajotus paljo vaikuta pohjoses mittää, ku siel lähtee jäät vasta ku tääl saa heittää. Täällä kattellaa monta kuukautta rannalla ku on sulat vedet."

Etelän ja pohjoisen kalastajien välillä tuntuu olevan keskinäistä kaunaa kilpailuasetelman takia. Pohjoisen kalastajat eivät toivo rajoitusten poistamista, koska niiden ansiosta enemmän lohta pääsee uimaan heidän pyydyksiinsä. Merikarvialla vallitsee se katkera näkemys, että rajoitus on itse asiassa säädetty hyödyttämään Pohjois-Suomen kalastajia enemmän kuin suojelemaan lohia.

"Ja sitteki ku täälä ny saa montako päivää se on ennen heittää rysät ku tuala pohjoses, sitteki ne siäl kirjottaa etelän miähet pyytää jo täälä kaikki pois, ettei ne saa ennä mittää."

Selkämeren kalastajilla on oma ammattiliittonsa, mutta Merikarvian kalastajat ovat melko pessimistisiä liiton vaikutusvallan suhteen. Alueella ei ole myöskään poliittisia voimahahmoja, joihin voisi turvautua. Pohjanmaalta lähteneet poliitikot ovat hoitaneet pohjoisen kalastajien asiat paremmin.

"Siitähän koko ajan kysymys on ollu, eli siellä aktiivisempaa väestöä ollu tuolla pohjosissa ja siellä on poliitikkoja ollu, tiettyjä poliitikkoja tekemässä rajoituksia Selkämerelle, että lohi pääsee Perämerelle. Se saadaan siellä kalastaa pois."

4.5.4 Maatalouspolitiikka vertailukohteena

Kalastajien mielestä kukaan ei valtionhallinnossa hoida heidän etujaan. Erityisesti ongelmat korostuvat, jos kalastus- ja maatalouspolitiikkaa verrataan keskenään. On vaikea ymmärtää, miksi kalastaja ei saa kalastaa parhaimpaan kalastusaikaan, mutta maanviljelijä saa kyllä korjata satonsa silloin, kun on sadonkorjuun aika.

"Se on maataloudeski, se olis aika hyvä ko siellä tulis säätely sillai, että kauraa saa kylvää vaikka heinäkuun lopussa. Ei olis ylituotantoa, ei olis vuoria. Lehmät sais lypsää joka neljäs päivä, ei olis voivuoria, ei olis lehmiäkään."

Kalastusasioista päättävät virkamiehetkään eivät saa kalastajilta kovin hyvää arvosanaa. Kalastusasioita siirrellään ministeriöstä toiseen hallitusvaihdosten yhteydessä, eivätkä virkamiehet tunne kalastajan arkea ja toimeentulon ehtoja.

"Ne on semmosia nuoria poikia ku tekkee siellä pöydän vieressä, ne ei tiedä kalastuksesta mitään. Ne on sitte asiantuntijoita, tuntee paikalliset olot, ja lausunnon antajia..."

Niin kalastus kuin maatalouskin ovat osa kotimaista omavaraisuutta ylläpitävää alkutuotantoa. Samaan aikaan kun maataloutta on Suomessa tuettu vuosikymmeniä, kalastajien toimeentulo

on kiristynyt yhä enemmän. Ei ole ihme, että kalastajat kokevat voimattomina olevansa merkityksettömiä nappuloita poliittisella pelilaudalla.

"Se ei kuulu oikee kelle, se on sellanen välttämätön paha että se täytyy josakin olla ... sitä on tahallas yritetty niiku polkee, pittää siellä sivulla."

4.5.5 Valtion maksamat korvaukset ja työmoraali

Kun kalastusta rajoitetaan, aiheutetaan samalla taloudellisia tappioita ammattikalastajille. Näitä tappioita valtio on pyrkinyt lievittämään maksamalla korvauksia. Korvausten perustana ovat ennen rajoituksen voimaantuloa kolmen vuoden tilastoitu ansiotaso. Ne, jotka eivät niinä kolmena vuotena kalastaneet lohta rysällä, eivät myöskään saa mitään korvausta, vaikka olisivatkin alkaneet sittemmin harjoittaa myös rajoitettua rysäkalastusta.

"Kyllä ko se on ollu niitten aikaisempien vuosien tulos, nii ne jotka on aktiivisemmin kalastannu, nii ne korvaukset on sen palkinto."

Jotkut Merikarvian kalastajista ovat tyytyväisiä saadessaan kohtuullisia korvauksia menetetyistä työpäivistä. Rahaa tulee ponnistelematta:

"... toiset on kumminki sanonu, että se on hyväki, koska ne jotka saa tos ny 30 000 rahaa, nii koko ajan, ettei tarttis heittää ollenkaa. Kyllä sellasiaki juttuja on kuullu, että ...jotta saa sellasen summan rahaa, nii jättää vallan rysät pois."

Suurin osa haastatelluista oli kuitenkin tyytymättömiä korvausmenettelyyn, sillä ansionmenetystä ei ole korvattu täysimääräisenä. Lohenkalastajan leipä on kaventunut huomattavasti ennen rajoitusta vallinneista päivistä.

"Kyllä se on korvannu, mutta ei se niin hirveesti ole. Semmosia määriä, ku mitä ny normaalilla kalastamisella, jos sais vapaasti kalastaa, ei se semmosia määriä korvaa."

"Että korvaukset tulis niiku täysmääräsinä, eikä 75% tai sillai. Saisi maksaa kun kerran menetyksenkin on aiheuttanu."

Lisäksi uumoillaan, että korvausten maksaminen lopetettaisiin kokonaan. Tämä ajatus herättää kapinamieltä. Ainoa keino saada kalastajat tyytymään rajoituksiin on raha. Lohikannan suojele ei ole kalastajille uskottava peruste rajoittaa rysäkalastusta. Jos korvaukset pienenevät liikaa tai niiden maksaminen lopetetaan kokonaan, rajoituksista ei enää piitata.

"... ne muuttuu vielä pienemmiksi, että ei niillä ole nyt enää mitään käytännön merkitystä. Ja 1992 niitä ei makseta enää lainkaan, että ilmeisesti ne loppuu, mutta ilmeisesti sillon tällä alueella, Selkämeren alueella, jos korvaukset loppuu, niin sillon kalastajat automaattisesti rupee kalastaa heti kevästä, ettei siinä ole sitte mitään muuta vaihtoehtoa."

Mielekkäämpää, kuin korvausten nostaminen valtiolta olisi ammatin harjoittaminen ja "rehellinen työnteko", jolloin saatu raha tuntuisi ansaitulta. Kalastajan kunniaa kalvaa tunne siitä, että hän on muiden elätettävänä.

"Mä olen periaatteessa kaiken maailman korvauksia vastaan. Antas vaan kalastaa, se ois paras. Kyllä mä mieluummin ne rahat otan tuolta mereltä ku että käyn ne kuittaamas tuolla. Se on vähän mielekkäämpäkin."

"Nii et sais valmista rahaa käteen tosta? Kyl se olis vähä semmost niiku, ei se oikee, tuntis et elää yhteiskunnan siivel vallan."

4.5.6 Haaveena valtiollinen jalostuslaitos

Vaikka valtio onkin kohdellut Selkämeren kalastajia melko kaltoin, eivät ainakaan Merikarvian haastateltavat halua elinkeinonsa täydellistä vapauttamista valtiollisesta säätelystä. He haluavat valtion auttavan kalan markkinoinnissa ja jalostuksessa. Kalan kysyntää lisäämällä voitaisiin turvata kalastajien elanto.

Kalastajat harmittelevat kuluttajien laiskuutta käsitellä tuoretta kalaa, mieluummin ostetaan valmiita eineksiä, jotka ovat ulkomaisia valmisteita. Kotimaisen kalan kysyntää voitaisiin kasvattaa jalostusta lisäämällä.

Kalastajat olivat haluttomia perustamaan yhteistä jalostuslaitosta, koska heiltä puuttuu aikaa, yhteistyökykyä ja pääomaa, jota suuren laitoksen perustaminen edellyttäisi.

"Jos rahaa käytettäisiin enämpi teollisuuteen ja tonne, että siitä kalasta ruvettais valmistamaan ja tekemään täällä jotain, niin silloin siitä olis niinko kokonaisuudessa parempi hyöty."

"Jos tälle kalalle ... olis hommattu valtion taholta jonkunlainen jalostuslaitos, josa purkitettais kaloja että se sillai pääsis kiertämää markkinoille ja myyntiin ni ai jes, ku olis hyvä toimeentulo!"

4.6 Työn hedelmä kohtaa markkinavoimat

Jarmo Aarnio

Saaliin osalta on sanottava, että sen arvostus ei ainakaan hinnan osalta tyydyttänyt kalastajia. Ennen kalliina pidetty ja arvostettu lohi on kärsinyt inflaation ainakin muihin elintarvikkeisiin nähden.

"30-kunta vuotta takasin, ku sai 10 kilon lohen, niin sillä sai ostaa lehmän ja ny ku saa lohen niin saa 3 kiloo lehmän lihaa. Siihen mallii se on menny."

Jokaisen kalalaadun kohdalta löytyi hieman erilaisia selityksiä, mutta trendi oli sama kaikkien kalalajien osalta.

4.6.1 Lohen hinta

Lohi, tuo entisaikojen herrojen herkku, on kalastajien mielestä menettänyt arvostustaan. Sen hinta on laskenut vuosi vuodelta. Hinta on laskenut entisaikojen 50-70 mk:sta 1980-luvun

aikana 1990-luvun alkuun mennessä 15-30 mk:aan. Syitä on monia, mutta kalastajat olivat melko yksimielisiä siitä, että kirjolohen kasvatuksen lisääntyminen on tärkein lohen hinnanromahdukseen vaikuttanut tekijä.

"Kyllä mun käsitykseni tuo kirjolohi on paljon vaikuttanut merilohen hintaan."

"Joo vähenee, vähenee, se on iha selvä juttu, ku hinnat putos ton kirjolohen ansiosta."

Mutta ei kirjolohi ollut ainoa syy, minkä kalastajat mainitsivat. Myös valtion harjoittama lohenkalastuksen säätely vaikuttaa lohen hintaan, sillä sallittuun kalastusaikaan kalaa oli tarjolla enemmän ja lohen hinta oli alhainen.

Kalan alhaiseen hintaan vaikutti kalastajien mielestä tukkuliikkeiden vähälukuisuus ja niiden melko vahva asema. Siksi kalastajien oli pakko tyytyä siihen hintaan, minkä tukkukauppias heille maksaa.

"Se on pakko pelata nykyään, että se on vähä niiku ostajan markkinat nykyään toss kalass että. Ettei uskalla olla ko hyvin hiljaa, mennä hyvin hiljaa viemään. Lykätä jonnekin nurkkaan jos sattuu enempi olemaan kaloja ja mennä hienosti pistään lappu sille tiskille, että merkkää nuoki ny jonnekin."

"Kyllä varmaa, jos olis useempi ostaja ja kilvotteluu, nii olis parempaa hintaa."

4.6.2 Kirjolohi - hintaromahduksen syykö?

Haastatteluihin otti osaa myös kirjolohen kasvatusta harjoittavia kalastajia, joilla oli hiukan erilainen käsitys kirjolohesta. Heidän mukaansa kirjolohialtaita oli alunperin tarkoitus käyttää vain pienenä sivutulomuotona, mutta suurten yritysten tulo markkinoille on laskenut myös kirjolohen hintaa. Ilmeni myös, että markkinoitu kirjolohen punainen liha on vähentänyt kalankasvatuksen kannattavuutta, sillä silakan asemesta on käytettävä punalihaisuutta lisäävää rehua, mikä taas lisää kustannuksia.

"En mä sano, vaikka kalastajat olis sitä kasvattanu, yks tai kaks kassii, mut se meni semmoseks suurfirmojen hommiks. Tonnikaupalla ruvettii kasvattaa. Se pudotti kaikki kalan hinnat."

4.6.3 Silakka - rehupyynnistä jalostukseen

Silakasta saatava toimeentulo riippuu paljon valtion toimista, sillä jos hintatuki poistetaan, niin silakka ei enää lyö leiville. Silakan kannattamattomuuteen löytyi myös muita syitä. Menekki tipahti minkkitarhojen kulta-ajan mentyä. Silakkaan kohdistunut arvostus on vähentynyt ja siksi kalastajien on vaikea saada sitä kaupaksi.

"No tämä kalan menekki tuntuu olevan aikalailla huonontunu, niiku nyt just minkkifarmarit on lopettanu."

"Ei ennen ollu minkkejä eikä mittää, ihmiset ne söi, mut nyt ei tahdo syädä kukaa."

Vaikka minkkitarhat ovat kadonneet, niin lisääntyneen kirjolohen kasvatuksen ansiosta osa kalastajista pääsi eroon silakoistaan.

"Se on rehukalastus, joka on tärkeä näille rysille. Muuten nii ei pyöreenä kalana hanki mennä."

Kalastajat hakivat ratkaisuja silakan heikkoon menekkiin sekä jalostuksesta että markkinoinnista. Kalastajat arvelivat, että jos silakkaa jalostettaisiin se menisi paremmin kaupaksi, sillä nyky-yhteiskunta nähtiin niin kiireellisenä, että vain valmisruoka kelpaa kotitalouksille. Tosin omaa jalostustoimintaa vieroksuttiin, koska se olisi aikaavievää ja investoinnit olisivat liian suuria.

"Jalostus kumminki se tulee kehittymään, et ei pyöree kala enää, et fileiks kaikiks, ihmiset ostaa aina et mitä valmiimpana niin sen parempi. Aktiivikalastajalla ei aikaa riitä tällaseen. Täs on niin paljo tänä päivänä kalastuksessa, et kerkii senki pitämään kunnossa."

4.6.4 Siika - "jokamiehen" saaliskala

Siian hinta oli kalastajien mielestä pysynyt suhteellisen vakaana, mutta siiankalastajien uhkana oli "turistikalastus". Merikarvian seudulla on monta kesämökkiä, ja osa niistä laskee verkkonsa kalastaakseen siikaa. Turistikalastus on pienentänyt ammattikalastajien saaliita ja alentanut myös siian hintoja, koska vapaa-aikanaan kalastavien saaliit lisäävät siian tarjontaa.

"Ja sitte se viel on, että ne sit myy sen halvemmalla sen kalan. Jaa ku niitten ei tarte maksaa veroo. Ne käy ja myy sen halvemmalla vielä ko mitä tua ostaja sanoo."

4.6.5 Kannattaako pyyntitehoa lisätä?

Miten päästä hintaheilahtelujen aiheuttamasta tyhjiöstä? Yritys korvata hinta määrällä oli myös ongelmallista, koska valtio asetti rajoituksia lohirsien määrään, joka oli enimmillään neljä kalastajaa kohden ja poisti ennen niin kannattavan kevätpyynnin. Eivät myöskään saalismäärät ole nousseet niin paljon, että ne korvaisivat heikon hinnan. Kirjolohta ja silakkaa taas katsottiin olevan jo muutenkin tarjolla liikaa.

"Ennen sai lohesta, ku kävi rysillä 50 mk kilo. Nyt saa 15 mk. Täytyis olla 4 - 5 rysää."

"Meillä on kolme rysää, mut ko ei oo menekkii nii me heitettii vaa kaks."

Kalan markkinointi on kalastajan kannalta katsottuna varsin ongelmallista. Lohi ei enää tuota kalastajille yhtä paljon, sillä kirjolohen markkinaosuus on kasvanut. Rajoitukset kohdistavat pyynnin yhteen ajanjaksoon, mikä vaikuttaa lohen kysyntään. Tukkuporras taas vie välistä omat markkinsa ja määrää hinnan, koska ostajien välinen kilpailu puuttuu lähes kokonaan.

Kirjolohen kasvatus on ajautunut aikaisemmasta kalastajien toiminnasta suurten yritysten käsiin, jotka suurien kalamäärien ansiosta hallitsevat markkinoita ja laskevat kalan hintaa.

Nettotuotto on vielä laskenut, koska kirjolohen lihan halutaan olevan punaista, mikä lisää hankittavan kuivarehun määrää halvemman silakan kustannuksella.

Silakan menekki on heikentynyt, koska minkkitarhat ovat vähentyneet. Hintatuen poistaminen uhkaa viedä viimeisetkin tienestit. Silakan menekkiä ruokakalana yritetään elvyttää jalostuksella, mutta merikarvialaisilla kalastajilla ei ole aikaa eikä pääomaa jalostustoiminnan aloittamiseen.

4.7 Rannikon saastuminen ja rehevöityminen

Paula Frang

4.7.1 Yleistä

Kalastajat näkevät jokapäiväisessä työssään vesien saastumisen seuraukset mm. sinilevän määrä on lisääntynyt huomattavasti. Käsitykset vesien saastumisen asteesta kalastajien keskuudessa vaihtelevat jonkin verran, mutta näyttää siltä, että ainakin ajoittain saastuminen on ollut melko vakava ongelma kalastajille. Vaikka varsinaisia kalakuolemia tai kalan laadullista heikkenemistä ei ole havaittavissa, eikä niistä ainakaan puhuta, saasteiden uskotaan karkoittavan kalaa rannikkovesistä.

"Kyl se näkyy. Sen näkee tossa kalastamisessa pyydysten likaantumisessa ja meren pohja, se on tosi, että se on aikalail semmonen rautapitonen. Elikkä, jos tämä luontainen mitä siellä kasvaa, tämä levä, jos se tarttuu verkkoon ja jos niitä on pessa, pesuvesi tulee aika punaseks."

Varsinkin vanhemmat kalastajat, jotka ovat jo kymmeniä vuosia kalastaneet puhuvat veden huomattavasta saastumisesta. Nuoremmat kalastajat eivät näitä muutoksia niin hyvin ole huomanneet, koska vesi on heidän aikanaan ollut saasteista koko ajan. Viime vuosina alueen suuret tehtaat ovat ottaneet käyttöön jätevedenpuhdistustekniikkaa ja veden laatu on huomattavasti parantunut 1970-luvun jälkeen.

"Tottakai ne (lähialueen teollisuuslaitokset) vaikuttaa ja on tiettyjä tuulensuuntia, mistä tulee saasteet ja karkottaa kalat ja tämmöset, mutta siinä on vielä semmonenkin, että kalastajat ei mielellään puhu, koska kansa on herkkää... Sillon seitsemäkytluvun puolen välin seutuvilla siinä oli kolme-neljä semmosta vuotta, että kalan laatu oli tosi heikkoo. Sitte se rupes sieltä nousemaan... Se on paljon muuttunu siitä paremmaksi."

Saastuminen ja vesien rehevöityminen merkitsevät kalastajalle ennenkaikkea huomattavaa työmäärän lisäystä. Kalareissut pitenevät, sillä ajoittain saasteet ajavat kalat lähivesiltä. Verkot ja pyydykset likaantuvat nopeasti ja ne vaativat yhä useammin puhdistusta. Saaliiden määrät pienenevät saastumisen seurauksena. Korvaukset, joita alueen suuret teollisuuslaitokset maksavat kalastajille ovat minimaalisia, verrattuna siihen työmäärään, mitä saaste kalastajille aiheuttaa. Myös kirjolohialtaat mainitaan paikallisina saastuttajina, vaikka niiden saastehaitoista ollaan montaa mieltä. Muutama kalastaja vastusti sitä, että kalastajien syyksi on laitettu lohen pääsyn estäminen kutujokiinsa. Heidän mielestä lohen nousun estää ennemmin jokien likaantuminen ja patoaminen eikä liika kalastus.

"Noi likavedethän sen poistaa sen kalan, kertakaikkiaan rannikolta, eikä se nous niinko sanoin jo näihin jokiin. Ei kalastaja ole syyllinen, kyllä se olis ollu jo sitte syyllinen ennen syntymääs! Koska on ennen näitä ikäluokkia kalastettu ja kalaa on tullu."

"Kyllä mä uskon, et siika on (herkkä saasteille), aika aralta ainaki tuntuu, koska se tuo vaellussiika tuntuu just tällä kohtaa kiertävän..."

4.7.2 Kalastajan työmäärän lisääntyminen

Kalastajien työmäärät ovat lisääntyneet huomattavasti saastumisen myötä. Verkot ja pyydykset ovat paksun lian peittämät ja vaikeasti puhdistettavissa. Ilman painepesuria ei lika lähde pyydyksistä ja silti ne vaativat usean tunnin uurastuksen. Pyydykset myös rikkoutuvat helpommin likaantumisen seurauksena. Likaantuminen vaihtelee vuosittain ja on voimakkainta syksyisin ja lämpimänä aikoina. Vaikka alueen suuret teollisuuslaitokset ovat ruvenneet puhdistamaan jätevesiään, ne yhä aiheuttavat kalastuksessa ongelmia. Kalastaja on joutunut

lähtemään myös kauemmaksi kalaan, mikä lisää huomattavasti kustannuksia ja vie tietysti kalastajalta enemmän aikaa.

"..yhtenäki suvena oli, niin ei sinne viittiny mennä heittää verkkoo. Se menee niin paksuu tatimaa..."

"Kyllä tämä syksy oli taas paha. Se on aina pahempaa, mitä kuumempaa on. Alkaa käymää meri niinko kaljasaavi."

"Kun noi Vuorikemian myrkyt Porista tulee niin semmonen on kyllä, että jos se virta sieltä tulee, niin kyl se ajaa kalat pois... Ne on semmosia harmaita ja semmosia likasia ne vedet, et siinä on niinku turskaki, kun se verkkoo kuolee niin se vähän niiku paistuu siin sitten."

"Se on tota Kokemäenjoen ja Titaanin yhdistelmää, ei siitä mihinkää pääs. Se haiseekin niin kauheesti sit ku se vähän aikaa on täällä, et se ei saa ilmaa. Noi oli meillä niin kauhees kunnos noi lohipyödykset, että voi kauheeta."

4.7.3 Saastumisesta saadut korvaukset

Alueen teollisuuslaitokset ovat maksaneet kalastajille korvausta vesien saastuttamisesta. Sitä on pitänyt erikseen hakea ja summat ovat olleet vuosittain hyvin pieniä. Esimerkiksi Vuorikemia on maksanut noin 500 - 1000 mk vuodessa kalastajille. Kalastajat pitävät vähäisiä korvauksia pikemminkin loukkauksena kuin todellisina korvauksina menetetyistä ansioista.

"Tuo on ja maksanu meille kovat korvaukset tua Vuorikemia, 500 mk vuodessa. Kyl sil pääsee kerran parii kahveelle. Kui ne viittii sellasen lapsellisen summan lähettää. 500 markkaa, nii sutataa vesi, ja siitä menee sitte viel vero, ei oikee uskalla kunnan kahvepaarii mennä. Semmonen on heidän korvaus."

"Jos niil perusteil sanotaa, et saastuminen, kun enstiks näin puhutaa et paljon korvataan, niin ei ole saastunu lainkaa, koska ei oo korvattu. Täl kertaa mä saan Vuorikemialta, mikä on pahin saastuttaja tossa, niin mä saan alle tonnin, onks se joku 900 mk vuodessa. Ei se sillon ole saastunu yhtää, sen rahamäärän puolesta."

"...Tietyst se on jonkinmoinen korvaus seki, mutta mitä se hyödyttää? Pitäis lähtee alkujuurille vallan, että se ko tässä saastuttaa."

"Ei kalastajat paljo voi oikeastaan tommosel valtion ylläpitämäl ja tukemal isol tehtaal mitää, että se on aika avuton, kalastaja loppujen lopuksi. Tyydyttävä siihen mitä saa ja oltava hiljaa."

"Joo, kyllä myöskin täytyis korvata, mitä on tuhottu, mutta rahalla ei pystytä korvaamaan luontoo ikänä, vaikka kuin paljon rahaa annettais ni se ei tul silti takasin se mitä on alunperin ollu. Saaste jää sinne veteen, vaikka tuliski tilille rahaa."

4.7.4 Kalankasvatus

Kirjolohen kasvatus aiheuttaa alueella saastehaittoja, mutta tuntuu siltä, että toiset kalastajat liioittelevat niiden saastuttavaa vaikutusta ja toiset ehkä taas vähättelevät. Useat mainitsevat lohialtaista nousevan rasvakalvon ja sanovat altaiden aiheuttavan paikallisia haittoja. Etenkin huvila-asukkaat ovat olleet äkeissään.

"Kyllä maar ne (lohialtaat) saastuttaa, mut kyl se vähäseks jää, jos ei heitetä kaikkia raatoja yli laidan."

"Kyllä noista nousee koko ajan ja ko ne heittää sitä ruokaa sinne, niin ei ne sitä kaikkea syä. Se menee läpi pohjaa. Kyllä sieltä varmaan nousee aina se rasvaluomu jatkuvalla syötöllä..."

"Ei ne saastuta lainkaa Merikarvial. Ne on Ouran saaristos 10 km täältä. Siel on kova virtaus ja tänne jokisuistoo ei Alakylän kalastuskunta lupia anna. Mutta en mä sitä väitä, jossain Turun saaristos on kova vuono eikä vesi vaihdu, siäl saastuu, mut tääl ei mitää vaikuta. Ja tääl on muutamal kalastajal 2 tai 3, nii ei tääl Merikarvian edustal mitää vaikuta se on propagandaa..."

4.8 Valtionapu- tarvitaanko sitä?

Paula Frang

Kalastajille esitettiin kysymys, miten valtiovalta voisi toimia kalastajan ammatin elinkelpoisuuden parantamiseksi ja jatkuvuuden tukemiseksi. Jokseenkin kaikki haastateltavat kalastajat ottivat asiaan kantaa ja "lähettivät terveisensä" päätöksentekijöille. Pieni osa suhtautui kysymykseen niin, ettei kalastajan nykytila tästä millään parane.

"Mä en ossaa tohon sannoo mittään niinko viisasta. Me ollaan niin monta kertaa tuolla istuttu kokouksiss ja ollu niitä viisaita ja kalastajia paljon ja tehty. Ja pistetty äkkiä ne asiat kuntoon ja on ny kaksyötä, kolmekyötä vuotta tehty. Ei ne oo siitä kummentunu... Kyllä se on melkein sitte sama mitä tekkee ja mitä sannoo."

Ylemmälle päätäntävällälle osoitetut toiveet liittyivät osaltaan kalastusammatin tämän hetken suurimpiin epävarmuustekijöihin. Suurimmat ongelmien aiheuttajat ovat viime vuosina olleet juuri kalan hinnan laskeminen, kalan vähentynyt menekki, jalostustoiminnan puuttuminen sekä rajoitusten ja säännösten lisääntyminen. Valtiolta toivottiin apua erityisesti jalostustoiminnan käyntiin saattamiseksi ja markkinoiden elvyttämiseksi. Kalastajat toivoivat päättäjien asennoituvan heitä kohtaan myönteisemmin. Valtiovallalta toivottiin myös kalan näkyvämpää markkinointia kuluttajien keskuudessa. Suuri osa haastateltavista mainitsi "turistikalastuksen" ja toivoi valtiolta pikaista puuttumista sen ammattimaisuuteen, rajoittamalla ja valvomalla sitä. Yleisesti kalastajien mielestä valtio tuki heidän ammatiaan vähemmän kuin maanviljelyä.

4.8.1 Kalan hinta

Kalasta maksettavan hinnan laskeminen 1980-luvun loppupuolella on saanut monen kalastajan muistelemaan kaihoten entisiä aikoja, kun kalaa tuli ja siitä vielä maksettiin kunnon hintakin. Hintatukea pitäisi eräitten mielestä lisätä, toiset taas toivoisivat muita epäsuorempia tukitoimia kalan hinnan kohentamiseksi ja sen kulutuksen lisäämiseksi. Kalan markkinoita ei pidetä hyvinä. Toiveena olisi saada esimerkiksi kalan markkinoiden laajeneminen ulkomaille. Kalastajat ovat myös jonkinasteisessa riippuvuussuhteessa tukkukauppaan. Tukkukauppa maksaa sen, mitä maksaa ja kalastajan on siihen tyytyminen.

"Olis niinku ennen. Sillon oli kallaa ja sai sitä myös kaupaks. Oli paljon kauppiaita, jotka halus ostaa kallaa..."

"Hintapuoli nyt olis nyt olis tietysti sellanen, mut kun se kerran on porkarin käsissä ja se meille tarjoo sen hinnan ja meillä ei ole siihen mitään sanomista. Sitte kun meillä ei ole noita paikkoja myynnin suhteen montaakaan. Karsaasti ne kattoo, jos yrittää sitä hintaa sitten, jos jollekin muulle yrittää myydä, kova taistelu siinäkin on ja tappelu tulee..."

"No kalan markkinointiin pitäis jotain saada, ei se pelkästään silakkaan hintatukea. Sitä pitäis laajentaa muihinkin kalalajeihin. Se on saalismääristä riippuen. Jos me yks vuos saadaan sata kalaa ja toinen vaan kymmenen kalaa, niin me saadaan sama tili siitä. Pitäis saada joku tuki siihen. Ulosviennin edistämistä pitäis kehittää. Silakkaa kalastettais vaikka kuinka, mut nyt on joutunu melkeen toinen puoli kalastajista luopumaan sen kalastuksesta, kun ei se mene kaupaks. Tarhaus loppu melkeen ja allas ei vedä. Ulos vientiin, kun sieltä tuodaan jotain sardiineja ja muita."

"Kalan hinta täytyis kiintiöidä, ettei se heilahtelee sillee. Siika on yks semmonen, mistä luvataan 25 markkaa kilolta, mut sitte kun tulee sitä saalista, niin ensimmäiset voi saada 20 markkaa ja seuraavalle venekunnalle tarjotaan kahdeksan markkaa. Suomukaloille pitäis saada oikeen selvä tuki, koska ei joku kolmen neljän markan kilohinta hauesta on naurettavaa. Jos lasketaan, että tuo talviverkko maksaa kolme sataa, pitäis saada sata kiloo haukia, ennen kuin se edes maksaa ittensä..."

"Kyl se olis tää kotimaisen kalan, saatais sitä markkinoituu paremmin. Kyl siin vois tietysti jollain lailla valtio tulla vastaan siin asias."

4.8.2 Rajoitukset

Kalastuksen rajoittamiseen liittyi tyytymättömyyttä. Sanottiin, että pyynnin rajoitukset ovat muuttaneet keinotekoisesti markkinoiden rakennetta. Rajoitusten nähtiin kohtelevan eri kalastajaryhmiä eri arvoisesti. Kuitenkin rajoitusten täydellistä poistamista esitti valtiovallalle esitettyjen toiveiden yhteydessä vain muutama kalastaja.

"Markkinointiin liittyviä ongelmia saadaan sillä kans aikaan, että annetaan vaan jonkun ryhmän kalastaa, ja toisten ei. Sitte kun kaikki saa kalastaa, niin ollaan samoilla markkinoilla niitten kalojen kans ja tulee paljon samaa aikaan."

"Täytyis ajatella kaikkia kalastajia, eikä aina vain yhtä ryhmää kalastajia. Siellä ei oteta sitä huomioon, että kalastajat kalastaa erityyppisesti, kaikilla ei ole troolia, kaikki ei ajele silakkaa tos. Rysäkalastajat on paljon huonommassa asemassa verrattuna verkkokalastajiin. Verkkokalastus on lisääntyny ja koetetaan lopettaa rysäkalastusta. Kalastusta rajotetaan, mutta kumminki tulee kalaa enempi kuin ennen rajoitusta, että siinä on ristiriita. Sitä pyydetään enempi, vaikka pitäis vähempi pyytää samalta aluelta. Laki on tehty sillai, että osassa rannikkoa, Ahvenanmaalla ja Vaasan saaristos ja tuolla Perämeren pohjukassa on lohen kalastus melkeen ni täysin vapaata, kyläkunnan vedet on isot ja sitte poikkeuslupamenettelyllä siellä kalastetaan lohta koko kevätkauden."

"Paree olis, jos ei olis semmosia sääntöjä ja pykäliä. Olis sillai niinku ennenki. Sais krottailla sinne minne krottailee vehkees."

"Juu semmoset terveiset on, että lohenkalastus heti kevväällä jäiden lähettyä. Ja kaikille sama peli tai sitte ei ollenkaa."

4.8.3 "Turistikalastuksen" rajoittaminen

Huomattavan suuri osa kalastajista mainitsi epäkohtana vapaa-aikanaan ammattimaista kalastusta harjoittavat, koska he myyvät kalan alihintaan kuluttajille. Keinoina näiden "turistikalastajien" kuriin saattamiseksi nähtiin tiukennetut rajoitukset kalansaaliiden määrään sekä kunnollinen valvonta. Ei-ammattilainen saisi kalastaa vain omaan kulutukseensa, ei myyntiä varten. Muutama maininta oli myös ei-ammattilaisten ammattikalastajia häiritsevistä verkkojen asettelusta ja muusta toiminnasta.

"Kyllä pyyntiä sais heilläki (harrastelijakalastajilla) rajottaa. Niillä on monella paljo enempi (pyydyksiä) ku ammattimiehillä onkaa."

"... Sit ku sunnuntaikalastus menee puolammattimaiseks, niin lasketaa sata verkkoo, lukumääris niinku meki. Ollaa ammattikalastajien tiellä siellä, et me ei päästä laskemaa pyydyksiä, meillä jää pyydyksiä paattii..."

4.8.4 Jalostustoiminnan järjestäminen

Kalastajat olivat melko kiinnostuneita jalostustoiminnasta, mutta jonkin kalastuksesta ulkopuolisen järjestämänä. Kalastajat kokivat ajan puutteen ja rahoituksen vaikeuden esteeksi ruveta omatoimiseen jalostukseen. Paljon esiintyi ajatuksia valtion perustamasta ja tukemasta jalostustoiminnasta. Tämän hetkisten kotimaisten kalanjalostustuotteiden hinta nähtiin aivan liian korkeana varsinkin ulkomaisiin tuotteisiin verrattuna. Tuotteen tulisi olla hinnaltaan edullisempi, jotta kuluttajat alkaisivat sitä ostaa.

"Ja se tietää sen, että ku sitä jollaki lailla jalostettais, pantas pakettii, niin kyllä kulutus lisääntyis. Ja sitä ei saada ilman valtiovaltaa, ei oo kellää semmosia varoja, että alkais laittaa semmosia laitoksia."

"No se olis, että saatais silakka menemään ruokakalaks. Se olis hyvä, että jalostusta olis. Se vaatii niin paljon rahaa, että pystyy niitä laitteita laittamaan, että sen olis oltava joku muu kuin kalastaja. Se vaatii oman yrityksen, joka niitä sitten fileeraa ja savustaa ja tekee kaikki nämä."

"Juu, ylemmälle taholle sitte semmoset terveiset, että tämmösille harvaan asutuille kohdille, jossa ei ol mikään taajaväkinen yhteiskunta likillä eikä mikään, ni näille laitettais kalanjalostustehdas, että ne sais kalans viedä sinne ja siitä jalostettais kala, koska kalastaja ei toripäiville kerkee kalojens kans tällai pyyntiaikana ... Että valtio antais siihen tuen ja perustettais tommonen joku säilyketehdas, taikka kalanjalostustehdas, että sais tämän kalan markkinoituu ku tulee maihin."

4.9 Tulevaisuus - turvattu ammatti vaiko katoava elinkeino

Jarmo Aarnio

Tulevaisuutta kysyttäessä kalastajat muodostivat melko yksipuolisen näkökannan - negatiivisen. Tulevaisuudenuhkina nähtiin sekä suurten kalastusyritysten (avomerikalastus) ilmaantuminen alalle että valtion harjoittama säätely- ja tukipolitiikka. Nämä osaltaan vaikuttavat siihen, että perinteen jatkajaa ei perheestä löydy ja myös vanhat kalastajat vaihtavat alaa.

Elämä kalastajien keskuudessa on päivä kerrallaan elämistä, sillä hintatuen poistumien ja rajoitusten aiheuttama epävarmuus eivät luo edellytyksiä investoinneille. Lisäksi Euroopan yhdentymisen uhka ja vapaat markkinat eivät juurikaan nostata mielialoja. Kalastus ei näillä näkymin anna tyydyttävää toimeentuloa, ja siksi väki vähenee.

Kalastaja kokee tulevaisuuden epävarmana eikä uskalla investoida kalliisiin pyydyksiin ja laitteisiin, vaan ottaa päivän kerrallaan. Vanhemmilla kalastajilla esiintyy myös terveydellisiä uhkia ammatin rasittavuuden takia.

Näin yksimielisiä eivät silti kaikki kalastajat olleet. Nähtiin myös, että halvat korot ja sinnikäs yritteliäisyys voivat antaa elannon kalastuksesta, mutta tämänsuuntaisia mielipiteitä oli vain muutama.

4.9.1 Valtio synkentää tulevaisuutta

Valtio on vaikeuttanut kalastajien tulevaisuudennäkymiä. Pyynnin rajoitukset ja pyyntiajan kohdan määräävien asetusten antaminen vasta keväällä, ovat lisänneet epävarmuutta kalastajien keskuudessa. Ilmeni myös, että valtio aikoo vähentää tai olla myöntämättä uusia rysälupia.

"Mitä nyt pystyy suunnittelemaan itelleen kalastukseen, ko kaikki tehdään päätökset. Ei tiedä huomenna voidaan radios sannoo, että se on kielletty. ... En mää lainkaa ihmettelis vaikka aamulla sanottas, että silakan pyynti on kielletty."

"Se on kannattamattomaks tuo se lohirsänpyynti sen rajoituksen takia ja että ne mitä täällä Merikarviallakin on lohirsäkalastajia, niin se tulee loppumaan. Että ne kalastaa ne rysät loppuun, ettei uusia varmaan paljoa tehdä."

"Niitä koetetaan vähentää aina luonnollisen poistuman mukaa, että eläkkeellekö siirrytää, nii ei anneta uusii lupii."

Valtion toinen kalastuselinkeinon harjoittamista heikentävä toimenpide on hintatukien lopettaminen. Aiemmin kalastaja on saanut valtiolta silakan hintatukea, jotta sen pyynnistä saisi elantonsa. Tieto silakan hintatuen poistamisesta on omiaan heikentämään uskoa tulevaisuuteen.

".. juu katto se mennee sillä perusteella ny kattos, ku silakast, jollei siit makseta hintatukkee, nii 400 kalastajaa pistää silakkarysät orrelle."

Koska tulevaisuus on epävarmaa lupien ja valtion avun osalta, niin väkeä ei enää hakeudu jatkossa kalastusammattiin. Uusia investointeja ei uskalleta tehdä, koska ei tiedetä, mitä huomina tuo tullessaan.

4.9.2 Väki vähenee ja nuoret pysyvät poissa

Suuri osa kalastajista vastasi tulevaisuudenkuvaan, että väki vähenee kalastuksen parista. Kalastuksen katsotaan olevan melko pääomavoittoista, jolloin vain perittyjen ja jo maksettujen pyyntivälineiden avulla pystyy ehkä elättämään itsensä ja perheensä. Keskusteluissa tuli ilmi, että osa kalastajista ei halunnut, että lapset jatkaisivat ammattiaan.

Haastattelija: "Suositteletko sä jälkipolville kalastusta?"

"- No en sitte, kyllä näyttää aika heikolta."

"..et ei se sunkaa se tulevaisuuden ammatti varmaan pääasiallisesti tule pitkällekkään olemaan."

"Kyllä se on aika mahdotonta alkaa uudeks yrittäjäksi tohon hommaan ja laittaa kaikki vehkeet täydelliset niin, kyllä siinä varmaan aika vaikeeta on."

4.9.3 Terveydelliset ongelmat

Vanhemmilla kalastajilla tulevaisuudennäkymät olivat terveydellisten ongelmien ja riskien sävyttämät. Kalastusajan raskas ammatti oli verottanut jo heidän terveyttään niin, että tulevaisuuteen kuului odotus eläkkeelle pääsystä.

"Kyllä päättyy ja mulla ei varmaan oo enää montaa vuotta. Ei kestä paikat. Nytki lyötii kortisoonii, paikat on niin kulunu, kyynerpäähän. Ruppee olleen loppu."

Kalastajat näkivät tulevaisuuden joko epävarmana tai heikkona, jossa pieni yksinäinen kalastaja joutuu kamppailemaan sekä markkinoiden, valtion että terveytensä uhalla.

4.10 Yhteenveto

Juhani Salmi

Merikarvialla kalastus ammattina on siirtynyt sukupolvelta toiselle luonnollisena perintönä. Suku on tarjonnut ammatissa tarvittavan koulutuksen ja opin. Etenkin vanhimpien kalastajien osalta ammatinvalinta oli luonnollinen ja työtä arvostettiin.

Merikarvialla harjoitetaan rannikkokalastusta, joka koetaan avomeripyyntiin verrattuna taloudellisesti ja henkisesti vähemmän rasittavana. Kalastus ajoittuu hyvin lyhyelle toukokuun väliselle ajalle, jolloin kalastajat harjoittavat lohen, silakan ja siian kalastusta. Lohen rysäkalastus oli peruspyyntitapa, jota kaksi kolmasosaa kalastajista harjoitti ja jonka ympärille usein rakentui muita pyyntitapoja.

Rannikkokalastusta harjoitetaan ilman tarkkoja aikatauluja. On kalastettava tehokkaasti silloin, kun pyynti on sallittua tai sään puolesta mahdollista. Talvikalastus on vähäistä ja pääosa talviajasta kuluu pyydysten rakentamiseen ja kunnostukseen. Syksyllä tyrnimarjojen puristaminen ja mehun myynti on tärkeä toimeentulon lisä monelle kalastajalle. Talvella osa kalastajista hakeutuu työttömyyskortistoon tai he pyrkivät metsä- tai rakennustöihin.

Erityisesti lohenkalastuksen säätelyn aiheuttamat ongelmat tulivat keskeisesti esille kalastajien haastatteluissa. Lohen istutustoiminta paikallisiin jokiin käynnistyi 1980-luvun alussa, mutta samanaikaisesti alettiin säädellä rannikon rysäpyyntiä, ankarimmin vuodesta 1986 lähtien. Perinteisesti rysäkalastus aloitettiin yleensä toukokuun alussa, mutta asetuksin sen alkamisajankohta säädettiin alkavaksi vasta 5. tai 10. kesäkuuta. Vuonna 1990 rysäkalastajat pääsivät poikkeuksellisesti pyyntiin jo kesäkuun alussa. Säätelyajankohdasta annettiin asetukset keväisin vain vähän ennen rysäpyynnin alkua, mikä esti kalastajia tekemästä selkeitä toimintasuunnitelmia.

Kalastajista vain muutama esitti lohenkalastuksen rajoitusten täydellistä poistamista. Pyyntirajoitusten ongelma oli siinä, että se kohteli heidän mukaan kalastajaryhmiä eriarvoisesti. Kalastajien mielestä lohen pyyntirajoitus haittaa kaikkein eniten juuri heidän

asuinseutujansa. Toisaalta keväällä rysäpyynnin kieltoaikaan saattoi avomerellä yhä harjoittaa lohen ajoverkkokalastusta, koska lohen pyyntiä on rajoitettu vain valtion sisäisillä aluevesillä, neljän mailin etäisyydellä rannikosta. Koska lohen ajoverkkokalastus oli keväisin sallittua, pyyntimuodon harjoittajia ilmaantui Satakunnan rannikolle yhä enemmän. Sen seurauksena lohisaaliit ovat rysäpyyntiin kohdistuneista rajoituksista huolimatta pysyneet keväisin suurina. Lohet vain menivät rysien sijasta verkkoihin.

Kalastajien mielestä viranomaiset eivät ole pystyneet perustelemaan luonnonlohen suojelemiseksi säädettyä rysäkalastuksen rajoitusta merikarvialaisia kalastajia tyydyttävällä tavalla. Rysäkalastajat moittivat viranomaisia siitä, että asetuksia ja päätöksiä tehdessään heillä ei ole riittävästi tietoa kalastuksesta ja kalastajan arkipäivästä.

Suurin osa haastatelluista oli tyytymättömiä korvausmenettelyyn, sillä ansionmenetystä ei ole korvattu täytenä. Korvausten perustana on ollut ennen rajoitusten voimaantuloa kolmen vuoden (1982-1984) tilastoitu ansiotaso. Ne, jotka eivät niinä kolmena vuotena kalastaneet lohta rysällä, eivät saaneet korvausta, vaikka sittemmin olisivat aloittaneet rysäpyynnin.

Kalastajat, jotka saivat korvauksia, pelkäsivät korvausten pienenemistä liikaa tai että niiden maksaminen lopetettaisiin kokonaan. Kalastajien mielestä mielekkäämpää kuin korvausten nostaminen valtiolta olisi vapaa ammatin harjoittaminen ja "rehellinen työnteke". Kalastajan kunniaa kalvaa tuntemus siitä, että hän on muiden elätettävänä.

Kalastus on kärsinyt rannikon rehevöitymisestä ja saastumisesta. Kokemäenjoki kuormittaa rannikkovesiä ja Porin Vuorikemian tehtaat ovat pahin yksittäinen Selkämeren saastuttaja, jonka aiheuttamat muutokset varsinkin vanhimmat kalastajat panivat merkille.

Vesien likaantuminen on lisännyt kalastajien puhdistustyötä ja pidentänyt pyyntimatkoja, minkä takia teollisuuslaitokset ovat maksaneet kalastajille korvauksia. Teollisuuslaitosten maksamat korvaukset ovat olleet 500 - 1000 mk vuodessa, mikä kalastajien mielestä on ollut liian pieni ja pikemminkin kalastajien itsetuntoa loukkaava.

Merikarvian alueen silakan kalastus on ollut 1980-luvulla etupäässä rehusilakan pyyntiä, mutta turkistarhauksen laman seurauksena syntyi markkinoinnissa vuosikymmenen lopulla suuria ongelmia, minkä seurauksena silakan rysäpyynti taantui. Kalastajat pelkäsivät silakan hintatukijärjestelmän kuihtumista, mikä lopettaisi silakanpyynnin kokonaan.

Kalanmyynti on tukkukauppaa, ja kalastaja on tavallisesti voimakkaasti sidoksissa yhteen ainoaan tukkuliikkeeseen, joka maksaa sen, minkä maksaa, ja kalastajan on siihen tyydyttävä. Useiden kalalajien, kuten lohen, hinnat ovat 1980-luvun lopulla laskeneet. Kalastajien mielestä kirjolohen kasvatuksen lisääntyminen oli tärkein lohen alhaiseen hintaan vaikuttava tekijä. Toisaalta lohen rysäpyynnin säätelyllä on aiheutettu se, että kalastusaikana kalaa on enemmän tarjolla ja rysäkalastajat saavat osakseen halvan hinnan markkinat.

Osa kalastajista on tyytymättömiä lisääntyneeseen huviveneilyyn ja vapaa-ajankalastukseen, jotka häiritsevät etenkin siiankalastusta. Ongelmana koettiin myös ne, jotka vapaa-aikanaan kalastivat siikaa, myivät saaliinsa alihintaan ja polkivat markkinoita.

Kalastajan mielestä valtio on toimenpiteillään rajoittanut kalastajien pitkäjännitteisten suunnitelmien tekoa. Yritystoiminnan kannalta tärkeiden suunnitelmien ja investointipäätösten tekeminen on ongelmallista, sillä viranomaisten toimenpiteet ja päätökset koetaan arvaamattomina.

Yritystoiminnan kannalta kirjanpitoaito on osoittautunut yhä keskeisemmäksi. Osa kalastajista käyttää tilitoimistoa veroilmoitusten laatimiseen. Viranomaisia varten kalastajat joutuvat kirjaamaan saalistietoja, hintatuki- ja korvaushakemuksia. Kolmasosalle kalastajista paperitöistä selviytyminen ja niiden ymmärtäminen tuottaa selviä vaikeuksia.

Kalastajat valittivat eri viranomaisten vaativan samoja tietoja, koska he joutuvat ilmoittamaan saaliinsa usealle eri taholle. Viranomaisten tiedotus ei myöskään ole ollut riittävän selkeää, ja joillekin kalastajille pyyntirajoitukset ja korvausten määräytyminen ovat jääneet epäselviksi.

Lohenkalastuksen säätely ja kalan hinnan aleneminen ovat pakottaneet kalastajan tehostamaan pyyntiään. Lohen keväisen rannikkopyynnin säätely on lisännyt lohenkalastuksen painetta

avomerelle. Osa yrityksistä on jo jatkanut pyyntikauttaan harjoittamalla rannikkokalastuksen ohella alku- ja loppuvuodesta lohen ajoverkkokalastusta. Silakankalastajien toiveet kohdistuivat nimenomaan markkinoinnin ja jalostuksen kehittämiseen.

Kalastajien keski-ikä on korkea. Nuoret eivät enää hakeudu kalastajiksi, koska he kokevat kalastuksen raskaana ja sitovana sekä siitä saatavan toimeentulon säätelyn takia yhä epävarmempana.

5 TULOSTEN TARKASTELU

Pekka Salmi ja Juhani Salmi

Sisävesialueen ja rannikon ammattikalastajan toiminnan peruslähtökohdat ja ongelmat ovat monesti samansuuntaisia. Kalastajat ovat voimakkaasti sidoksissa ammatteensa, mikä on seurausta muun muassa ammatin periytymisestä suvussa ja vaihtoehtojen vähäisyydestä. Kalastajan syrjäisen asuinpaikan ja alhaisen koulutustason vuoksi muiden korvaavien tulonlähteiden hankkiminen on vaikeaa. Merialueella myös kalastajien korkea keski-ikä rajoittaa muutosaktiivisuutta.

Ammatin vapauden ja vaihtelevuuden motivaation tärkeys saa kalastajat pysymään ammatissaan myös heikosti kannattavien aikojen yli. Molemmilla alueilla kalastus on sesonkiluontoista ja tapahtuu pääasiassa avovesiaikana, jolloin joudutaan hankkimaan koko vuoden kalastustulot. Epäsäännöllinen vuosirytmitekee työstä raskaan ja aiheuttaa ristiriitoja ympäristön kanssa.

Merialueella kalastaja kykenee vähentämään sääolosuhteiden ja kalakantojen vaihteluiden tuomaa epävarmuutta harjoittamalla monilajikalastusta. Tällainen kalastajayhteisö kykenee myös joustavammin sopeutumaan esimerkiksi markkinoiden muutoksiin. Useilla sisävesialueilla muikun troolikalastus on ollut ainoa taloudellisesti kannattava pyyntimuoto.

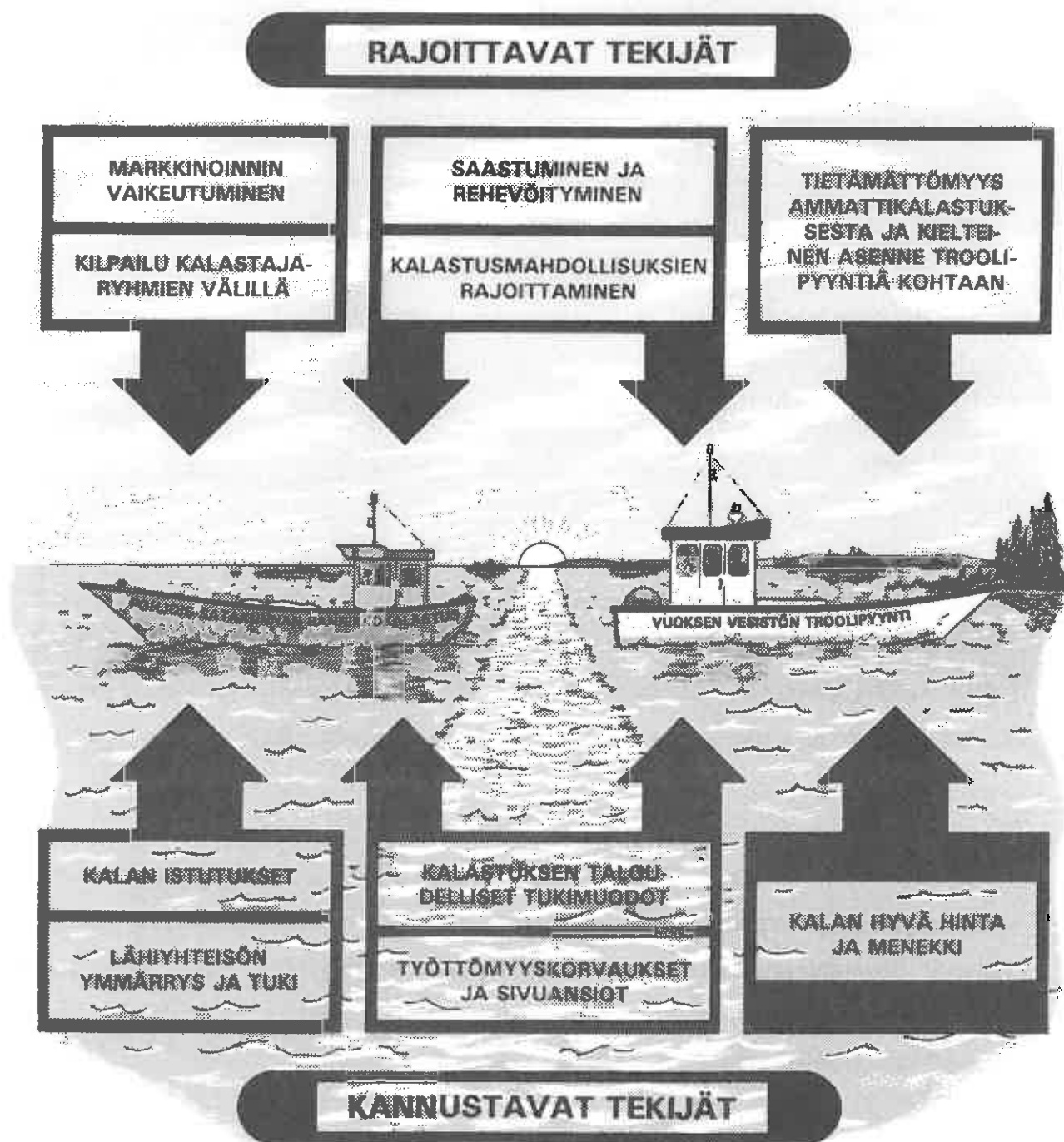
Spesialisoitunut yhteen kalalajiin kohdistuva kalastus on erityisen altis kalakantojen vaihteluille ja yhteiskunnallisille muutoksille.

Kalastajien toimintaedellytykset ovat 1980-luvulla joutuneet yhä kiihtyvään muutosprosessiin. Kalakantojen muutokset ja monet yhteiskunnalliset tekijät ovat joko kannustaneet tai rajoittaneet elinkeinon harjoittamista (kuva 1). Kalastusta kannustavia taloudellisia tukimuotoja ovat esimerkiksi halpakorkoiset lainat ja avustukset, mutta niiden lisäksi merialueen kalastajalla on oikeus kalastusvakuutuksiin ja silakan hintatukeen. Lisääntyneet kalanistutukset ovat merialueella lisänneet kiinnostusta lohen ja siian kalastukseen. Vuoksen alueella merkittävä kalastamista kannustava tekijä on kalan hyvä hinta ja menekki.

Kalastusta rajoittavista yhteiskunnallisista tekijöistä kalastusoikeuksiin puuttuminen ja vesien saastuminen sekä rehevöityminen koettiin molemmilla alueilla vakavana ongelmana. Merialueella myös kalastajaryhmien välinen kilpailu ja useiden kalalajien markkinoinnin vaikeutuminen 1980-luvun lopulla heikensivät kalastusyritysten toimintaedellytyksiä.

Kalastajat ovat yleensä tottuneet kalakantojen luonnolliseen vaihteluun ja sopeuttaneet toimintansa vuodenaikojen ja sään antamien ehtojen mukaan. Luonnon aiheuttamat muutokset ja epävarmuudet ovat itsestään selvä osa ammattia, mutta yhteiskunnan asettamiin reunaehtoihin kalastajat suhtautuivat usein huomattavasti kielteisemmin. Mahdolliset markkinointiongelmien kalastaja koki alaan kuuluvana tekijänä, johon on ajan saatossa totuttu. Sen sijaan ulkopuolisen suoraan rajoittaessa kalastusmahdollisuuksia kalastajat katsoivat kokeneensa vääryyttä.

Merialueella kalastuksen säätely ja sisävesialueella kalastuslupien saantivaikeudet vaikeuttivat entisestään ammatinharjoittamisen suunnittelua ja toteuttamista. Haastatellut kalastajat eivät vastustaneet sinänsä kalastuksen ohjaustoimia, mutta heidän mielestään tehdyt toimenpiteet eivät ole olleet perusteltua. Rajoitustoimien syistä ei ole satakuntalaisten kalastajien mielestä riittävästi tiedotettu eikä kalastajien mielipiteitä kyselty. Kalastajat eivät näin olleet motivoituneita rajoitusten noudattamiseen myöskään koska lohi-istutuksia paikallisiin jokiin on 1980-luvulla lisätty. Katkeruutta lisäsi säätelystä aiheutunut kalastajaryhmien välinen eriarvoisuus.

Kuva 1. Kalastusyritysten toimintaa kannustavat ja rajoittavat yhteiskunnalliset tekijät Pohjois-Satakunnan rannikolla ja Vuoksen vesistössä haastattelujen ajankohtana. Piirros: Pasi Jalkanen.

Itä-Suomen troolaajat kokivat yleisen mielipiteen kielteisyyden ja tästä johtuvan kalastusmahdollisuuksien vaikeutumisen johtuvat tietämättömyydestä ja kateudesta. Troolipyynti ei heidän mielestään ole aiheuttanut muikkukatoa. Kalastajat korostivat itse kärsivänsä eniten kalakantojen heikentymisestä, joten ei ole heidän etunsa mukaista pyytää muikkukantaa liian vähiin. Yleisen mielipiteen kielteisyys ja tietämättömyys kalastajan arkitodellisuudesta heijastuu myös muun muassa vaikeuksina saada työttömyyskorvausta aikana jolloin kalastus ei kannata.

Merialueella toimintaedellytysten laaja-alainen heikkeneminen 1980-luvulla on vähentänyt kalastajan sopeutumiskykyä. Muutospaine edellyttää yrityksen strategian tarkistamista. Varsinkin vanhemmalle kalastajasukupolvelle uusiin investointeihin liittyvien riskien ja velanoton ajatus on vieras. He ovat nuoruudessaan kokeneet kalastuksen vakaana ja yhteiskunnallisesta ohjauksesta vapaana.

Vanhemmille kalastajille on ominaista passiivinen, vetäytyvä ja odottava asennoituminen. Tällöin, perinteistä toimintamallia noudattaen, kalastuksen kannattavuus jää usein heikoksi. Nuorilla kalastajilla on yritystoiminnassaan aktiivinen muutoksenhallintaan pyrkivä ote. He ovat eläneet koko ajan epävarmuudessa ja osittain soputuneetkin siihen.

Toisaalta myös monet strategianmuutokset, kuten merialueella kalankasvatus, siirtyminen avomerikalastukseen tai panostaminen jalostukseen eivät ole vastanneet kalastajan odotuksia, vaan ovat johtaneet umpikujaan. Muikkukannan heikennyttyä Vuoksen vesistön kalastajat kykenivät harjoittamaan kalastusta vain keskittymällä troolipyyntiin, mutta pyyntitapaan kohdistuneen vastustuksen kasvaessa ja muikkukantojen edelleen heikentyessä monet kalastajat joutuivat luopumaan kalastuksesta kokonaan.

Pohjois-Satakunnan rannikolla ammattikalastajat asuvat tiiviissä yhteisössä, jossa tiedetään paremmin ammattikalastuksesta ja sen merkityksestä. Vuoksen alueen kalastajien kokemat ristiriidat syntyivät lähiyhteisön asenteista, mutta Selkämeren kalastajien ongelmina kokemat säätelötoimenpiteet olivat yhteiskunnan lainsäädännön kautta toteuttamia. Yhteistä molempien alueiden kalastajien suhtautumisessa oli kokemus joutumisesta muiden "heittopussiksi", jonka

elinkeinon vapautta ja harjoittamismahdollisuuksia voidaan horjuttaa ilman perusteita ja kalastajan mielipidettä kyselemättä.

Molempien tarkasteltavien kalastajaryhmien kokemat konfliktit aiheutuivat suurelta osin tiedonkulun ja asiallisen keskustelun puutteesta. Uusimpia tietoja sisävesialueen troolauksen vaikutuksista kalakantoihin ei ilmeisesti ole kyetty riittävän laajasti levittämään pyyntiluvista päättävälle, joten päätökset on tehty aiempien käsitysten ja asenteiden perusteella. Ammattikalastajien lähtökohdat, motivaatiot ja mielipiteet tulisi ottaa paremmin huomioon kalastusta säädeltäessä ja ohjattaessa, koska näin voitaisiin vähentää ristiriitoja ja edistää ohjaustoimilla tavoiteltujen vaikutusten toteutumista.

6 SAMMANDRAG

Pekka Salmi och Juhani Salmi

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet beställde år 1990 av sociologiska institutionen vid Helsingfors universitet en utredning över yrkesfisket och därtill hörande osäkerhetsfaktorer sedda ur fiskarens synpunkt. Intervjuerna utfördes av studenter inom ramen för en kurs i kvalitativa fältarbetsmetoder. Vuoksens insjösystems södra del samt kusterna i norra Satakunda och västra Nyland, för vilka man hade tillgång till basuppgifter över yrkesfisket, valdes till undersökningsområden. Denna rapport presenterar resultaten av intervjuerna från Satakunda och Vuoksen-området.

I södra delen av Vuoksens insjösystem intervjuades 29 trålfiskare. Siklöjebeståndens tillbakagång efter mitten av 1980-talet förorsakade stora problem för yrkesfisket i Vuoksensystemet. Traditionella fångstmetoder blev snabbt olönsamma medan trålfisket förblev lönsamt också i glesare fiskbestånd. Trålfisket väckte dock också, såsom varande en relativt ny och effektiv fiskeform, motstånd och misstankar om skadlighet för sikløjans förökning.

I Sastmola, en kustkommun i norra Satakunda, intervjuades 21 fiskare som fångade flera arter. Laxfiske med ryssja var den viktigaste fiskeformen och kompletterades ofta med strömmings- och sikfiske. Efter att utplantering av lax inletts på 1980-talet ökade fiskarnas intresse för laxfiske, men i mitten av årtiondet infördes reglering av fisket, vilket ökade osäkerhetsfaktorerna i verksamheten. Priset på många fiskarter, inklusive laxen, sjönk och möjligheterna till strömmingsförsäljning försvagades som en följd av pälsbranschens nedgång.

Insjö- och kustfiskare har ofta liknande utgångspunkter och problem. Fiskarna är kraftigt bundna till sitt yrke, en följd bl.a. av att yrket ofta går i släkten och bristen på alternativ. Friheten och variationen i fisket får också fiskarna att stanna i yrket även under perioder då lönsamheten är svag. I båda områdena är fisket småskaligt. Fisket försiggår i huvudsak då vattnet är öppet och då skaffar man sig hela årets förtjänst.

Under 1980-talet råkade fiskarnas verksamhetsförutsättningar in i en allt mer accelererad förändringsprocess. Förändringarna i fiskbestånd och vattenkvalitet samt flera samhälleliga faktorer har både främjat och begränsat utövandet av yrket. Det finns ett tryck på att förnya strategierna inom fisket, men särskilt den äldre fiskargenerationen finner tanken på investeringsrisker och skuldsättning främmande. Det traditionella fiskets lönsamhet blir härvid ofta svag. Vissa strategiförändringar har å andra sidan också lett in i en återvändsgränd.

Fiskarna har vant sig vid fiskebeståndens naturliga variation och anpassat sig till de villkor som ställs av årstider och väder. Naturliga förändringar och osäkerhetsfaktorer är en självklar del av yrket medan begränsningar och villkor ställda av samhället uppfattas betydligt negativare. Eventuella marknadsföringsproblem upplevdes som något som hör till branschen och som man vänjer sig vid. Om utomstående instanser begränsade fiskemöjligheterna upplevde fiskarna sig som orättvist behandlade.

I havsområdet försvårades möjligheterna till planering och yrkesutövning mer än tidigare av fiskereglering och i insjöområdet av svårigheten att erhålla fiskelov. De intervjuade fiskarna motsatte sig inte fiskeregleringsåtgärder som sådana, men de ansåg att de åtgärder som utförts inte var motiverade. I Sastmola ansåg fiskarna att informationen om begränsningsåtgärder

gårderna inte varit tillräcklig och att man inte frågat efter deras åsikter. De var därför inte motiverade att följa begränsningarna. Bitterheten ökades av att olika fiskargrupper på grund av regleringen försattes i olika ställning.

Trålfiskare i östra Finland ansåg att den allmänna opinionens negativa inställning till fisket och de härav följande försvagningarna av fiskemöjligheterna berodde på okunskap och avund. De anser inte att trålfisket lett till att siklöjan försvunnit. De betonade att de själva lider mest av de försvagade fiskbestånden och att det således inte ligger i deras intresse att fiska för mycket. Den negativa allmänna opinionen samt okunskapen om fiskarlivets vardag avspeglas också i svårigheten för fiskare att få arbetslöshetsunderstöd för perioder då fisket inte lönar sig.

I Sastmola lever yrkesfiskarna i ett mera enhetligt lokalsamhälle där kunskapen om yrkesfisket och dess betydelse är bättre bekant. I Vuoksenområdet var fiskarnas svårigheter lokala, medan fiskarna i Sastmola hade problem med de av samhället införda restriktionerna. Gemensamt för båda fiskargrupperna var upplevelsen av att ha blivit en slaggpase för andra och av att ha ett yrke vars frihet och utövningsmöjligheter kan rubbas utan vare sig frågor eller motiveringar.

7 KIITOKSET

Tutkimus syntyi yhteistyönä Helsingin Yliopiston sosiologian laitoksen kanssa. Kiitämme tutkimuksen käynnistäjää MMK Mikael Hildéniä, kirjoituksen tarkistaneita YTT Pertti Rannikkoa ja MMK Sakari Kuikkaa sekä vs. apulaisprofessoria Martti Grönforsia, jonka johdolla opiskelijat paneutuvat innostuneesti useimmille heistä täysin vieraaseen aiheeseen. He selviytyivät työstään kiitettävästi ja osoitamme siitä heille kiitokset, kuten myös niille lukuisille kalastajille ja heidän perheilleen, joita syksyisenä viikonloppuna jouduimme vaivaamaan.

8 KIRJALLISUUS

Ikonen, E. ja Pruuki, V. 1990. Itämeren lohikannat ja lohenkalastus. Suomen kalatalous 56, s. 27-39.

Jurvelius, J., Salmi, P. ja Auvinen, H. 1992. Muikun ammattikalastuksen toimintaedellytysten muutokset muikkukantojen vaihdellessa. Saimaaseminaari 1992, Tutkimus Saimaalla, Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 103, s. 239-248.

Kaijoma, V.-M., Hyytinen, L., Eronen, T., Poikola, K., Jurvelius, J. ja Tuisku, T. 1989. Vuoksen vesistön ammattikalastuksen kehittämisohjelma. RKTL, kalantutkimusosasto. Monistettuja julkaisuja 92, 43 s.

Kaijoma, V.-M. ja Hyytinen, L. 1990. Vuoksen vesistön ammattimainen kalastus. Suomen Kalastuslehti 3, s. 114-116.

Kansallinen muikkutyöryhmä 1989. Suomen muikkukantojen tila vuonna 1988. Suomen Kalastuslehti 7, s. 362-363.

Kauppi, M., Kettunen, I., Kivinen, J., Niinioja, R. ja Sandman, O. 1985. Saimaan tila ja siihen vaikuttavat tekijät. Vesihallitus. Tiedotus 254, 147 s.

Kuikka, S. 1990. Muikun kalastuksen epävarmuus ja kalastuksen ohjaus. Suomen Kalastuslehti 8, s. 332-336.

Lahti, E. 1989. Muikun pyyntimuotojen kehitymisestä. Suomen Kalastuslehti 7, s. 360-361.

Lindström-Seppä, P., Hänninen, O. ja Pyysalo, H. 1985. Kalanviljelylaitosten päästöjen biologinen monitorointi vieraiden aineiden ja niiden aineenvaihdunnan avulla. Saimaaseminaari 1985, Saimaan nykytila, Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 71, s. 90 - 95.

Pihlaja, J. 1991. Muikun pyyntilupia ratkotaan jo oikeudessa - Kalan käyttäytymistä ja pyyntiä selvitetään troolaustutkimuksella. Helsingin Sanomat 4.8.1991.

Salmi, J. ja Salmi, P. 1991. Silakan kalastuksesta monilajikalastukseen. Pohjois-Satakunnan rannikon ammattikalastuksen muutokset. RKTL, kalantutkimusosasto. Kalatutkimuksia 30, 140 s. + 10 liitettä.

Salmi, P., Sikanen, A. ja Toivonen, P. 1991. Ammattikalastus Vuoksen vesistön eteläosissa vuonna 1988. RKTL, kalantutkimusosasto. Kalatutkimuksia 20, 36 s.

Salojärvi, K. 1988. Muikusta ja muikun kalastuksesta Kainuussa. Suomen Kalastuslehti 6, s. 284-287.

Turunen, T. 1985. Puhoksen syväväylätyön biologisten ja kalataloudellisten vaikutusten seuranta. Saimaaseminaari 1985, Saimaan nykytila, Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 71, s. 310 - 318.

Vesa, R. 1990. Nykypäivän sisävesikalastus ei ole pelkkää huoletonta kalastelua. Kalastaja 5, s. 16 - 17.

KALATUTKIMUKSIA - FISKUNDERSÖKNINGAR -sarjassa ilmestyneet niteet

- 1 SARVALA, J. Kalantutkimus puntarissa: Suomalainen kalantutkimus 1980-luvulla. Sammandrag: Fiskeriforskningen i Finland under 1980-talet - en analys baserat på publikationer. (Fisheries research in Finland during the 1980s - an analysis based on published papers) s. 1-19.

VEHANEN, T. ja NIEMITALO, V. Pohjois-Suomen keskuskalanviljelylaitoksen siianpoikasten viljelyyn käytettyjen luonnonravintolammikoiden tuotosta ja tuottoon vaikuttavista tekijöistä. (Produktion som inverkar på produktionen av sikyngel i naturfoderdammar vid Norra Finlands Centralfiskodlingsanstalt). (Production of natural food rearing ponds and the factors affecting it in whitefish culture at the Central Fish Culture Station for Northern Finland) s. 21-99. Helsinki 1990.
- 2 HEIKINHEIMO-SCHMID, O., RAHKONEN, R., WESTMAN, K. and TUUNAINEN, P. Country report of Finland for the intersessional period of the European Inland Fisheries Advisory Commission (EIFAC) 1988-1989. (Suomen kansallinen raportti Euroopan sisävesikalastuskomission (EIFAC) istuntojen väliseltä ajalta 1988-1989). (Finlands nationella rapport gällande perioden mellan Europeiska sötvattensfiskekommissionens (EIFAC) sessioner 1988-1989) 33 s. Helsinki 1990.
- 3 Status of crayfish stocks, fisheries, diseases and culture in Europe. Report of the FAO European Inland Fishery Advisory Commission (EIFAC) Working Party on Crayfish. (Rapukannat, ravustus, taudit ja viljely Euroopassa. Euroopan sisävesikalastuskomission (EIFAC) raputyöryhmän raportti). (Kräftstammar, kräftfiske, sjukdomar och odling i Europa. Rapport från Europeiska sötvattensfiskekommissionens (EIFAC) kräftarbetsgrupp). Edited by (toim.) Westman, K., Pursiainen, M. and Westman, P. 206 p. Helsinki 1990.
- 4 KALLIO-NYBERG, I. ja KOLJONEN, M-L. Kalakantarekisteri: siika, muikku ja harjus. (Sammandrag: Fiskstamregister: sik, siklöja och harr). (Abstract: The Finnish fish stock register: whitefish, vendace and grayling). 54 s. Helsinki 1990.
- 5 ERKAMO, E. Ravun (*Astacus astacus* L.) biologiasta, kannanarvioinnista ja istutuksen kannattavuudesta pienessä hapanketussa metsäjärven. (Sammandrag: Kräftan (*Astacus astacus* L.) i ett litet surt träsk: Biologi, uppskattning av populationsstorleken och lönsamheten av utplanteringarna). (Summary: Crayfish, *Astacus astacus* L., in a small, acidic forest lake: Biology, stock assessment and profitability of stocking). 97 s. Helsinki 1990.
- 6 LEHTONEN, H. Vuorikemian tehtaiden jätevesien kalataloudellisista vaikutuksista Porin edustan merialueella. (Sammandrag: Fiskeriekonomiska effekter av avloppsvattnen från Vuorikemias fabriker i havsområdet utanför Björneborg) (Summary: Effect of effluent from the Vuorikemia titanium dioxide factory on fish stocks and fisheries off Pori, the Bothnian Sea) s. 1-10.

PARMANNE, R. ja SALMI, J. Silakoiden vaelukset Selkämerellä keväällä 1982 suoritettujen merkintöjen perusteella. (Strömmingens vandringar i Bottenhavet enligt märkningar utförda våren 1982) (Migration of Baltic herring in the Bothnian Sea revealed by tagging experiments in spring 1982) s. 11-24.

PARMANNE, R. ja SALMI, J. Silakan troolipyyntin kehittyminen Porin edustan merialueella syksyllä 1976-1985 ja silakoiden kasvu, kuntosuhteen ja poikasten määrä Selkämerellä. (Utvecklingen av strömmingsfisket med trål i på höstarna i havsområdet utanför Björneborg under perioden 1976-1985 samt strömmingens tillväxt, kondition och yngelmängd i Bottenhavet) (Development of the Baltic herring trawl fishery off Pori in the autums of 1976-1985 and the growth, condition factor and larval abundance of Baltic herring in the Bothnian Sea) s. 25-35.

LEHTONEN, H. ja JÄRVINEN, A. Kalastajien havaintoja pyydyksissä tapahtuneista kalakuolemista Selkämerellä 1980-luvulla. (Fiskarobservationer av fiskdöd i fångstredskapen i Bottenhavet under 1980-talet) (Observations of fishermen on fish deaths in fishing gear in the Bothnian Sea in the 1980s) s. 37-47.

JÄRVINEN, A. ja LEHTONEN, H. Siian mädin sumputuskokeet Porin edustalla 1985. (Sumpförsök med sikrom i vattnen utanför Björneborg år 1985) (Cage incubation experiments with whitefish eggs off Pori in 1985) s. 49-58.

JÄRVINEN, A., LEHTONEN, H. ja BYLUND, G. Kalojen sumpputuskokeet Porin edustalla 1985. (Sumpfförsök med fish i vattnen utanför Björneborg år 1985) (Fish cage experiments off Pori in 1985) s. 59-73.

OULASVIRTA, P. ja RISSANEN, J. Vuorikemian tehtaiden jätevesien vaikutuksista silakan alkionkehitykseen ja poikasten elinkykyyn. (Effekterna av avloppsvattnen från Vuorikemias fabriker på embryonalutvecklingen och ynglens livskraft hos strömming) (Effect of effluent from the Vuorikemia titanium dioxide factory on the embryonal development and larval fitness of Baltic herring) s. 75-108. Helsinki 1990.

- 7 MIKKOLA, J., SAURA, A., IKONEN, E. ja POIKOLA, K. Kymijoen kalaportaiden rakentamiseen liittyvät kalataloudelliset selvitykset 1987-1988. (Fiskeriutredning 1987-1988 för konstruktion av fisktrappor i Kymmene älv) (Fisheries investigation related to construction of fish ladders in the Kymijoki River in 1987-1988). 37 s. Helsinki 199.
- 8 TUUNAINEN, P., VUORINEN, P. J., RASK, M., JÄRVENPÄÄ, T., VUORINEN, M. ja NIEMELÄ, E. Happaman laskeuman vaikutukset kaloihin ja rapuihin. Raportti vuodelta 1989. (Sammandrag: Effekterna av asurt nedfall på fish och kräftor. Rapport för år 1989) (Summary: Effects of acidic deposition on fish and crayfish. Report 1989). 97 s. Helsinki 1990.
- 9 HYVÄRINEN, P. Yksikkösaaliin vaihtelu ja siihen vaikuttavat tekijät Oulujärvellä. (Sammandrag: Enhetsfångsternas variation i Ule träsk och de faktorer som påverkar dem). (The variation of catch per unit effort in Lake Oulujärvi and the factors influencing it). 72 s. Helsinki 1990.
- 10 ROMAkkANIEMI, A. Tornion-Muonionjoen harjus ja harjuksen kalastus. (Sammandrag: Harr och harrfiske i Torne- och Muonioälv). (Grayling stocks and fisheries in the River Tornion-Muonionjoki). 111 s. Helsinki 1990.
- 11 RAHKONEN, R. ja WESTMAN, K. Tarttuvat kalataudit. Tilanne Suomessa, tautien leviäminen ja torjunta. (Sammandrag: Smittsamma fisksjukdomar. Sjukdomsläge i Finland, spridning av sjukdomar och bekämpningsmetoder). (Infectious diseases of fish. The situation in Finland, spread of the diseases and their prevention). 88 s. Helsinki 1990.
- 12 LEHTONEN, H. Kalanimistö: suomi, latina, ruotsi, norja, englanti, saksa ja ranska. (Lista över fisknamn på finska, latin, svenska, norska, engelska, tyska och franska) (Multilingual list of fish names in Finnish, Latin, Swedish, Norwegian, English, German and French). 27 s. Helsinki 1990.
- 13 HUUSKO, A. Kirjallisuusselvitys kalojen mätä- ja poikasvaiheiden ekologiasta. (Sammandrag: Litteratutredning angående fiskars rom- och yngelstadiers ekologi) (Ecology of eggs and larvae of freshwater fish - a review of literature). 58 s. Helsinki 1990.
- 14 HUUSKO, A. Kuusinkijoen vesistöalueen kalatalousselvitys. (Sammandrag: Utredning av fiskeri och fiskbestånd inom Kuusinkijoki vattendragsområde) (Fisheries and fish stocks in the Kuusinkijoki river system, Northern Finland, with remarks on the adverse effects of a small hydropower station located on the upper reach of the river). 238 s. Helsinki 1990.
- 15 TOIVONEN, J., KOKKO, U., AUVINEN, S. ja AUVINEN, H. Tulokset merkittyjen järvitaimenpoikasten istutuksista Suomessa vuosina 1970-1979. (Utsättningsresultaten av märkta insjööringyngel i Finland åren 1970-1979) (Summary: Results of stocking with tagged brown trout (*Salmo trutta* m. *lacustris*) young in Finland in 1970-1979). 31 s. Helsinki 1991.
- 16 BÖHLING, P., HUDD, R., LEHTONEN, H. och PARMANNE, R. Fiskevården i havsområdet utanför Jakobstad. (Tiivistelmä: Kalakannat ja kalakantojen hoito Pietarsaaren edustan merialueella) (Fish stocks and their management in the sea area off Jakobstad, northern Finland). 82 s. Helsinki 1991.
- 17 NYBERG, K. Vastakuoriutuneiden hauenpoikasten istutusten tuloksellisuus. (Sammandrag: Resultaten av utplantering av nyläckta gäddyngel) (Success of stocking with newlyhatched pike fry). 88 s. Helsinki 1991.
- 18 Suunnitelma Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalantutkimusosaston toiminnaksi vuodelle 1990. (Plan för fiskeriforskningsavdelningens verksamhet vid Vilt- och fiskeriforskningsinstitut år 1990)

(Programme for the Fisheries Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1990) . s. 1-39.

Suunnitelma Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalanviljelyosaston toiminnaksi vuodelle 1990. (Plan för fiskodlingsavdelningens verksamhet vid Vilt- och fiskeriforskningsinstitut år 1990) (Programme for the Aquaculture Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1990). s. 41-65. Helsinki 1991.

- 19 Suunnitelma Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalantutkimusosaston toiminnaksi vuodelle 1991. (Plan för fiskeriforskningsavdelningens verksamhet vid Vilt- och fiskeriforskningsinstitut år 1991) (Programme for the Fisheries Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1991). s. 1-43.

Suunnitelma Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalanviljelyosaston toiminnaksi vuodelle 1991. (Plan för fiskodlingsavdelningens verksamhet vid Vilt- och fiskeriforskningsinstitut år 1991) (Programme for the Aquaculture Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1991). s. 45-78. Helsinki 1991.

- 20 SALMI, P., SIKANEN, A., TOIVONEN, P. Ammattikalastus Vuoksen vesistön eteläosissa vuonna 1988. (Sammandrag: Yrkesfisket i södra delen av Vuoksens insjösystem år 1988) (Professional fishing in the southern parts of the Vuoksi lake area in 1988). 36 s. Helsinki 1991.

- 21 HONKASALO, L., PENNANEN, J., LAPPALAINEN, A. Kalakannoille aiheutuneet vahingot ja niiden kompensointi Kokemäenjoen vesistössä Nokian alapuolella. (Fiskebeståndsskador och kompensationen av dessa i Kumo vattendrag nedanför Nokia) (Damage caused to the fish stocks and its compensation in the Kokemäenjoki watercourse downstream of the town of Nokia). 125 s. Helsinki 1991.

- 22 MUTENIA, A., SALONEN, E. Järvitaimenen ja järvilohen velvoiteistutukset, kalastus ja saaliit sekä istutustulokset Inarijärvessä vuosina 1976-1988. (Sammandrag: Ålagda utplanteringar, fiske, fångster och utplanteringsresultat för insjööring och insjölox i Enare träsk åren 1976-1988) (Brown trout (*Salmo trutta* m. *lacustris* (L.)) and landlocked salmon (*Salmo salar* L.) in Lake Inari, northern Finland: statutory stocking, its results, and the fishery and catches in 1976-1988). s. 1-70.

MUTENIA, A., AHVONEN, A. Inarijärven verkkosarjakoekalastukset vuosina 1968-1986. (Sammandrag: Provfiske med nätserier i Enare träsk 1968-1987) (Test fishing with gill net series in Lake Inari, northern Finland, in 1968-1986). s. 71-98. Helsinki 1991.

- 23 HONKANEN, A., KUMMUNSAALO, J., PARTANEN, H., HILDÉN, M. Kotitalouksien ja suurtalouksien kalankäyttö vuonna 1988. (Sammandrag: Hushållens och storkökens fiskkonsumtion år 1988) (Fish consumption in private households and in institutes, restaurants, etc., in Finland in 1988). 32 s. Helsinki 1991.

- 24 Inarijärvi-symposium. Toim. Erno Salonen. 158 s. Helsinki 1991.

- 25 KANGASPUNTA, M. Valtion kalanistutusten kannattavuuden arviointi (Evaluation of the profitability of the state fish stocking) (Uppskattning av de statliga fiskutsättningarnas lönsamhet). 106 s. Helsinki 1991.

- 26 WESTMAN, K. Kalakantarekisteri ja uhanalaisten arvokalakantojen säilyttäminen (The Finnish fish stock register and the conservation of valuable and threatened fish stocks) s.1-14

KALLIO-NYBERG, I. ja KOLJONEN, M.-L. Kalakantarekisteri: lohi, taimen ja nieriä (The Finnish fish stock register: salmon (*Salmo salar*), trout (*Salmo trutta*) and char (*Salvelinus alpinus*)) s. 15-115. Helsinki 1991.

- 27 TOIVONEN, A.-L., HUDD, R. ja HEIKKILÄ, P. Siika- ja lohiloukkurakenteet eteläisen Perämeren alueella (Construction of trap nets for whitefish (*Coregonus lavaretus*) and salmon (*Salmo salar*) in the southern Bothnian Bay). Helsinki 1991. 43 s.

- 28 KARTTUNEN, VESA. Tornion-Muonionjoen siika ja siian kalastus (Whitefish stocks and fisheries in the River Tornion-Muonionjoki). Helsinki 1991. 72 s.

- 29 HILDÉN, M., MICKWITZ, P., PAANANEN, T., PARTANEN, H., SETÄLÄ, I., SÖDERKULTALAH-TI, P. ja VIHervuori, A. Merialueen ammattikalastuksen ja kalan jalostuksen kapasiteetti Suomessa (The capacity of marine professional fishing and fish processing in Finland). Helsinki 1991. 72 s.
- 30 SALMI, J. ja SALMI, P. Silakan kalastuksesta monilajikalastukseen. Pohjois-Satakunnan rannikon ammattikalastuksen muutokset (Transformation of the Blatic herring fishery to a multispecies fishery of the Finnish coast of the Bothnian Sea). Helsinki 1991. 140 s.
- 31 Valtion kalanviljelyn XIII neuvottelupäivät. Uhanalaisten arvokalalajien ja -kantojen säilyttäminen: tavoitteet ja keinot (State fish culture conference, No. XIII. Conservation of valuable and threatened fish species and stocks: objectives and methods) (Statens XIII fishodlings konferens. Bevarande av värdefulla och utrotningshotade fiskarter och fiskstammar: målsättningar och metoder). 5. - 6.4.1989, Jyväskylä. U. Eskelinen, M. Pursiainen ja R. Rahkonen (toim.). 74 s. Helsinki 1991.
- 32 JUNTUNEN, K., MUJE, P. Isokoskeloiden (*Mergus merganser*) saalistuksen vaikutus Inarin Juutuanjoen taimenistutusten tuloksellisuuteen (Predation by mergansers (*Mergus merganser*) on planted brown trout smolts in the River Juutuanjoki) (Sammandrag: Predationen av skräken (*Mergus merganser*) på nyuttsatt odlad öring i Älven Juutuanjoki). 58 s. Helsinki 1991.
- 33 SALMINIITTY, J. Merialueen kalanviljely-yritysten taloudellisen kehityksen arviointi perinteisen tilin-päätösanalyysin avulla (Economic development of marine fish farms evaluated from analysis of account) (Sammandrag: Utvärdering av den ekonomiska utvecklingen hos havsområdenas fiskodlingsföretag med hjälp av traditionell bokslutsanalys). 70 s. Helsinki 1991.
- 34 VALKEAJÄRVI, P., BAGGE, P., HAKKARI, L., JANHONEN, I. ja OLKIO, K. Konneveden nuotta-apajat (Seining sites in Lake Konnevesi) (Sammandrag: Notdragsställen i sjön Konnevesi). 28 s. + 22 karttaa. Helsinki 1991.
- 35 Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalantutkimusosaston ja kalanviljelyosaston toimintakertomus vuodelta 1989 (Report on the activities of the Fisheries Division and Aquaculture Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1989) (Berättelse över fiskeriforskningsavdelningens och fiskodlingsavdelningens verksamhet vid Vilt- och fiskeriforskningsinstitut år 1989). s. 1-70.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalantutkimusosaston ja kalanviljelyosaston toimintakertomus vuodelta 1990 (Report on the activities of the Fisheries Division and Aquaculture Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1990) (Berättelse över fiskeriforskningsavdelningens och fiskodlingsavdelningens verksamhet vid Vilt- och fiskeriforskningsinstitut år 1990). s. 71-148. Helsinki 1991.
- 36 NYLANDER, E., AHVONEN, A. ja PRUUKI, V. Kalastustilastoja Tornionjoen vesistöä vuosilta 1987-1989 (Statistics on fishing in the Tornionjoki River basin in 1987-1989) (Sammandrag: Fiskeristatistik för Torneälvsvattendrag åren 1987-1989). s. 1-48.

KARTTUNEN, V., ROMAkkANIEMI, A. ja PRUUKI, V. Kalastustilastoja Tornionjoen vesistöä vuodelta 1990 (Statistics on fishing in the Tornionjoki River basin in 1990) (Sammandrag: Fiskeristatistik för Torneälvsvattendrag åren 1990). s. 49-78.

AHVONEN, A. Kalastuskirjanpidon käyttökelpoisuus Tornion-Muonionjoen kalakantojen seurannassa (The value of fishermen's book-keeping data in monitoring fish stocks in the Rivers Tornionjoki and Muonionjoki) (Sammandrag: Fångstbokföringens användbarhet vid uppföljningen av Torne-Muonioälvsvattnets bestånd). s. 79-113. Helsinki 1991.
- 37 MUTENIA, A. ja SALONEN, E. Lokan ja Porttipahdan peled- ja vaellussiikakantojen tila vuosina 1982-1989 (The state of peled (*Coregonus peled* (Gmelin)) and migratory whitefish (*Coregonus lavaretus* L.) in the Lokka and Porttipahta reservoirs, Northern Finland, in 1982-1989) (Sammandrag: Tillståndet hos stammarna av peled- och vandringsik i de konstgjorda sjöarna Lokka och Porttipahta 1982-1989). 68 s. Helsinki 1991.
- 38 AHONEN, M., JÄÄSKÖ, O., HEINIMAA, P., PASANEN, P. ja SIMOLA, O. Inarijärveen vuosina 1972-1985 tehtyjen harmaanieriän Carlin-merkintöjen tulokset (Results of Carlin tagging experiments

with lake trout (*Salvelinus namaycush* (Walbaum) in Lake Inari in 1972-1985) (Sammandrag: Resultat av Carlin-märkningar av kanadaröding i Enare Träsk 1972-1985) (Oohtankeäsu: Aanaarjáávrán ivij 1972-1985 tohhum ránisrávdui Carlin-meárkkumij poatuseh). 53 s. Helsinki 1991.

- 39 LEHTONEN, H. Suomen ja Japanin välisen elintarvikealan tutkimusyhteistyön ja tutkijavaihdon kehittämisen arviointivaltuuskunnan matka Japanniin (Report of the visit of Finnish group to Japan for evaluating targets for advancement of scientific collaboration and exchange of scientist in food research between Finland and Japan). s. 1-12.

TUUNAINEN, P., WESTMAN, K. ja PARMANNE, R. Suomen ja Japanin kalatalouden tieteellisen ja teknisen yhteistyön kehittäminen (Possibilities to develop scientific cooperation in fisheries between Finland and Japan). s. 13-48.

RUOHONEN, K. Japanin vesiviljelystä ja sen tutkimuksesta (Aquaculture and its research in Japan). s. 49-104.

SUURONEN, P. Pyyntitekniikasta ja sen tutkimuksesta Japanissa (Fishing technology in Japan). s. 105-157. Helsinki 1991.

- 40 Rapu-Kräft-Symposium (Symposium on Crayfish). 23.-24.8.1990, Hämeenlinna. Wallin, I. ja Westman, K. (toim.). 116 s. Helsinki 1991.

- 41 HEIKINHEIMO-SCHMID, O., RAHKONEN, R., WESTMAN, K. and TUUNAINEN, P. Country report of Finland for the intersessional period of the European Inland Fisheries Advisory Commission (EIFAC) 1990-1991 (Suomen kansallinen raportti Euroopan sisävesikalastuskomission (EIFAC) istuntojen väliseltä ajalta 1990-1991) (Finlands nationella rapport gällande perioden mellan Europeiska sötvattensfiskekommissionens (EIFAC) sessioner 1990-1991). 29 p. Helsinki 1992.

- 42 Valtion kalanviljelyn XI neuvottelupäivät. Kalatautien torjunta. Valtion kalanviljelylaitosten suunnittelun ja rakentamisen nykytila. (State fish culture conference, No. XI. Prevention of fish diseases. The present situation in the planning and building of the state fish culture stations) (Statens XI fiskodlings konferens. Bekämpning av fisksjukdomar. Nyläge inom planeringen och konstruktionen av statens fiskodlingsanstalter). 31.3-1.4.1987, Polvijärvi. Lavikainen, R. ja Rahkonen, R. (toim.) 68 s. Helsinki 1992.

- 43 AHONEN, M. Inarijärveen vuosina 1965-1986 tehtyjen nieriän Carlin-merkintöjen tulokset (Results of Carlin tagging experiments with arctic char (*Salvelinus alpinus* (L.)) in the Lake Inari in 1965-1986) (Sammandrag: Resultat av Carlin-märkningar av röding i Enare Träsk åren 1965-1986) (Oohtankeäsu: Aanaarjáávrán ivij 1965-1986 tohhum rávdui Carlin-meárkkumij poatuseh). 38 s. Helsinki 1992.

- 44 SETÄLÄ, J. ja KLEMOLA, O. Siian kalastajahinnanmuodostus Merenkurkussa (Factors affecting the price in the whitefish fishery in the northern Quark, the Baltic Sea) (Sammandrag: Sikens fiskarprisbildning i Kvarkenområdet) s. 1-46.

SETÄLÄ, J. ja AHLFORS, A. Siian fileoinnin kannattavuus (Profitability of filleting whitefish (*Coregonus lavaretus* s.l.)) (Sammandrag: Sikfileringens lönsamhet) s. 47-77. Helsinki 1992.

- 45 AHVONEN, A., JUTILA, E., JÄRVENPÄÄ, T., LAPPALAINEN, A., RASK, M. ja VUORINEN, P. Metsätalouden vaikutukset kaloihin, rapuihin ja kalatalouteen. Kirjallisuusselvitys (Effects of forestry on fish, crayfish and fishery. A review of the literature) (Sammandrag: Litteraturutredning angående skogsbrukets effekter på fisk, kräftor och fiskeri). 69 s. Helsinki 1992.

- 46 LECKLIN, T. Nukutusaineiden toissijaiset fysiologiset vaikutukset järvitaimenessa (The secondary physiological effects of some anesthetics on brown trout (*Salmo trutta m. lacustris* (L.)) (Sammandrag: De sekundära fysiologiska effekterna av några bedövningsmedel på insjööring). 38 s. Helsinki 1992.

- 47 LEHTONEN, H., LAPPALAINEN, J., FORSMAN, L., SOIVIO, A., URHO, L., VUORINEN, P. J. ja TIGERSTEDT, C. Ilmaston muutosten vaikutukset kaloihin, kalanviljelyyn, kalakantoihin ja kalastukseen. Kirjallisuusselvitys (The effects of climate change on fishes, aquaculture, fish stocks and fishing. A review of the literature) (Sammandrag: Litteraturutredning angående klimatförändringarnas effekter på fisk, fiskodling, fiskbestånd och fiske). 119 s. Helsinki 1992.

- 48 Suunnitelma Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalantutkimusosaston toiminnaksi vuodelle 1992 (Plan för fiskeriforskningsavdelningens verksamhet vid Vilt- och fiskeriforskningsinstitut år 1992) (Programme for the Fisheries Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1992) s. 1-56.

Suunnitelma Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalanviljelyosaston toiminnaksi vuodelle 1992 (Plan för fiskodlingsavdelningens verksamhet vid Vilt- och fiskeriforskningsinstitut år 1992) (Programme for the Aquaculture Division of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1992) s. 57-86. Helsinki 1992.

- 49 KARTTUNEN, V. ja PRUUKI, V. Torninjoen lohi ja lohen kalastus. (Status of the salmon stock and fisheries in the River Tornionjoki) (Sammandrag: Laxen och laxfisket i Torneälv). 57 s. Helsinki 1992.
- 50 SALONEN, E. Inarijärven kalataloudellinen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Nykytila (A plan for the fisheries use and management of Lake Inari. The present stage) (Sammandrag: Bruks- och skötselplan för fiskerihushållningen för Enare träsk. Nutillstånd). 157 s. Helsinki 1992.
- 51 TOIVONEN, A.-L., HUDD, R. ja SVANBÄCK, G. Pohjanlahden siikaloukkujen lajivalikoivuuden kehittäminen (Reduction of salmon bycatch in whitefish trap nets in the Gulf of Bothnia (Baltic)) (Sammandrag: Förbättring av artselektivitet hos sikfällor i Bottniska viken). 46 s. Helsinki 1992.
- 52 SAURA, A., MIKKOLA, J. ja IKONEN, E. Kymijoen vaelluskalatutkimukset 1989-1991 (Report on the studies of migratory fish species in River Kymijoki in 1989-1991) (Sammandrag: Resultaten av forskningsprojektet om vandrande fiskarter i Kymmene älv åren 1989-1991). s. 1-79.

LEINONEN, K. ja LEHTONEN, H. Virkistyskalastuksen motiivit (Motives for recreational fishing) (Sammandrag: Motiven för fritidsfisket) s. 81-101. Helsinki 1992.

- 53 RUNEBERG, J. Behandling av spillvatten på Östra Finlands Centralfiskodlingsanstalt (Summary: Treatment of the effluent on Central Fish Culture and Fisheries Research Station for Eastern Finland) (Tiivistelmä: Itä-Suomen keskuskalanviljelylaitoksen poistoveden käsittely). 81 s. Helsinki 1992.
- 54 JÄRVINEN, A., RASK, M., NIEMELÄ, E., RAITANIEMI, J. ja TURUNEN, T. Yhdennetyn ympäristöseurannan järvien koekalastukset (The results of test fishings in the lakes of integrated monitoring) (Sammandrag: Provfiske i de sjöar som ingår i programmet för integrerad monitoring 1988-1990). s. 1-10.

ERKINARO, J., NIEMELÄ, E. ja RASK, M. Lapin happamoitumistutkimus - taimenen poikastutkimukset Lutto- ja Paatsjoen vesistöalueilla (Acidification survey in Lapland - studies on brown trout (*Salmo trutta* L.) juveniles in Luttajoki and Paatsjoki river systems) (Sammandrag: Försurningsundersökning i Lappland - yngelforskning hos öring inom Luttajokis och Pasviksälvs insjösystem). s. 11-34.

JÄRVINEN, M., RASK, M., KUOPPAMÄKI, K., MAKKONEN, E., RUUHJÄRVI, J. ja ARVOLA, L. Iso Valöjärven kalkituskokeilun vesikemialliset ja biologiset tutkimukset (Hydrochemical and biological studies of the liming experiment in Lake Iso Valkjärvi) (Sammandrag: Vattenkemiska och biologiska undersökningar av kalkningsprov i Iso Valkjärvi). s. 35-60.

VUORINEN, P., PEURANEN, S., VUORINEN, M. ja RASK, M. Kalkituksen akuutit vaikutukset ahvenen ja pitkäaikaiset vaikutukset siian elintoimintoihin Isossa Valkjärvessä (The Iso Valkjärvi liming experiment: acute effects on perch (*Perca fluviatilis* L.) and long-term effects on whitefish (*Coregonus lavaretus* L.)) (Sammandrag: Kalkningens akuta effekter på abborrens och långvariga på sikens livsfunktioner i Iso Valkjärvi). s. 61-84.

RAITANIEMI, J., RASK, M., JÄRVINEN, A. ja NYBERG, K. Kalakantojen kehitys Etelä-Suomen pienissä happamoituneissa järvissä kalkituksen jälkeisinä vuosina (Observations on the development of fish populations in small acidified lakes in southern Finland during a few year's period after liming) (Sammandrag: Fiskebeståndens utveckling i södra Finlands små försurade sjöar under åren efter kalkningen). s. 85-102.

LAPPALAINEN, A. Suomalaisten suhtautuminen vesistöjen happamoitumisen torjuntatoimenpiteisiin (The attitudes towards emission control and liming of the acidified lakes in Finland) (Sammandrag: Finländarnas åsikter angående bekämpningsåtgärder av insjösystemens försurning). s. 103-126. Helsinki

1992.

- 55 Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toimintakertomus vuodelta 1991 (Report on the activities of the Finnish Game and Fisheries Research Institute in 1991) (Berättelse över verksamhet vid Vilt- och fiskeriforskningsinstitut år 1991). 159 s. Helsinki 1992.
- 56 Valtion kalanviljelyn XIV neuvottelupäivät. Kalanviljely, vesiensuojelu ja valvonta (State fish culture conference, No. XIV. Fish culture, protection of waters and inspection) (Statens XIV fiskodlings konferens. Fiskodling, vattenskydd och övervakning). 10.-11.4.1990, Sotkamo. Toim. Pursiainen, M. ja Rahkonen, R. 121 s. Helsinki 1992.
- 57 Valtion kalanviljelyn XV neuvottelupäivät. Tulosjohtaminen ja valtion kalanviljelyn tavoitteet. Kalanviljelyn rakenteet ja tekniikka (State fish culture conference, No. XV. Result oriented management and objectives of State fish culture. Constructions and technique of fish culture) (Statens XV fiskodlings konferens. Resultatstyrning och Statens fiskodlings målprogram. Fiskodlingens anläggningar och teknik). 9.-10.4.1991, Pudasjärvi. H. Simola ja R. Rahkonen (toim.) 121 s. Helsinki 1992.
- 58 RINTAMÄKI, P. Montan, Raasakan, Ossauskosken ja Keminmaan kalanviljelylaitosten kalaloiset ja -taudit vuosina 1984-1991 (Fish parasites and diseases at the fish farms of Montta, Raasakka, Ossauskoski and Keminmaa, Northern Finland in 1984-1991) (Sammandrag: Fiskparasiter och -sjukdomar vid Montta, Raasakka, Ossauskoski och Keminmaa fiskodlingsanstalter åren 1984-1991). 44 s. Helsinki 1993.
- 59 Valtion kalanviljelyn XVI neuvottelupäivät. Luonnonravintolammikkoviljely, uudet lajit ja rodunjalostus (State fish culture conference, No. XVI. Natural food pond culture, new fish species and selective breeding) (Statens XVI fiskodlings konferens. Naturfoderdamm odling, nya arter och djursförädling). 1.-2.4.1992, Kuopio. R. Lavikainen ja R. Rahkonen (toim.) 103 s. Helsinki 1993.
- 60 Valtion kalanviljelyn XVII neuvottelupäivät. Märintuotanto ja emokalojen viljely (State fish culture conference, No. XVII. Fish egg production and brood fish breeding) (Statens XVII fiskodlings konferens, Romproduktion och avelsfiskodling). 31.3.-1.4.1993, Tampere. K. Ruohonen ja J. Ruuhijärvi (toim.). 109 s. Helsinki 1993.
- 61 AHONEN, M. Vastakuoriutuneiden ja yksivuotiaiden taimenten istutustulokset Ylä-Menesjoella vuosina 1989-1991. (Results of newly hatched and one-year-old brown trout (*Salmo trutta*, *l. lacustris*) stockings on River Ylä-Menesjoki in 1989-1991) (Sammandrag: Utplanteringsresultat för nykläckta och ettåriga öringar i Ylä-Menesjoki under åren 1989-1991) s. 1-30.

AHONEN, M. Inarijärveen laskevien vesien järvitaimenen vuosien 1971-1989 Carlin-merkintöjen tulokset. (Results of Carlin tagging experiments with brown trout (*Salmo trutta* m. *lacustris*) in Lake Inari tributaries in 1971-1989) (Sammandrag: Resultat för Carlin-märkningar gjorda under åren 1971-1989 på öringar i vattendrag som utmynnar i Enare träsk). s. 31-58. Helsinki 1993.
- 62 VEHANEN, T., PASANEN, P., LEHTINEN, E. ja SIMOLA, O. Pohjois-Suomen keskuskalanviljelylaitoksen lohi-istutusten (*Salmo salar* L.) Carlin-merkintätulokset vuosilta 1973-1988 (Report on salmon (*Salmo salar* L.) tagging experiments performed by Taivalkoski State Aquaculture in 1973-1988) (Sammandrag: Resultat av Carlin-märkningar av lax (*Salmo salar* L.) som utfördes Norra Finlands centralfiskodlingsanstalt åren 1973-1988) 75 s. Helsinki 1993.
63. SAURA, A. Polttomerkinän soveltuvuus yksikesäisten kalanpoikasten merkintään (The use of hot branding in the marking of one-summer-old juvenile fish) (Sammandrag: Brännmärkningsmetoden som gruppmarkeringsmetod för ensomriga fiskyngel). 38 s. Helsinki 1993.
64. JOKIKOKKO, E. ja JUTILA, E. Simojoen ylimmän osan ja sivujokien kalastus selvitys ja koskikartoitukset (Utredning av fiskbestånd och kartläggning av forsar i Simojokis övre lopp och biflöden) (A Study of the Fish Fauna and Rapid Areas of the Uppermost Reaches and Tributaries of the Simojoki River) s. 1-39.

KARTTUNEN, V. ja JUTILA, E. Kalastustilatoja Simon ja Ranuan kunnista vuosilta 1986 ja 1990. (Fiskeristatistik för kommunerna Simo och Ranua åren 1986 och 1990) (Fishery Statistics from the Municipalities of Simo and Ranua in 1986 and 1990) s. 43-77. Helsinki 1993.
- 65 VUORINEN, P. J., PAASIVIRTA, J., VUORINEN, M., PEURANEN, S. ja HOIKKA, J. Lohen ja

meritaimenen ympäristömyrkkypitoisuudet ja lohen alkio- ja poikaskuolleisuus (Laxens och havsöringens halter utav miljögifter och laxens embryo- och yngeldödlighet) (Organochlorines in Salmon and Sea Trout and the Mortality of the Eggs and Yolk sac Fry of Salmon) 71 s. Helsinki 1993.

- 66 Lohen ja meritaimenen sopimuskasvatus ja istutukset. Sopimusviljelytyöryhmän muistio. (Kontraktuppfödning och utplantering av lax och havsöring. Kontraktodlingsarbetsgruppens memorandum.) (State-subsidized Rearing and Releasing of Salmonids. Memorandum of the Working Group on the State-subsidized Rearing and Releasing of Salmonids) 76 s. + 41 liites. Helsinki 1993.
- 67 SALONEN, E. ja MUTENIA, A. Inarijärven kalataloudellinen käyttö- ja hoitosuunitelma. Osa 2. Suunnitelma. (Fiskeriekonomisk användnings- och skötselplan för Enare träsk. Del 2. Plan.) (The Fisheries' Use and Management Plan for Lake Inari. Part 2. Plan.) 73 s. + 7 liites. Helsinki 1993.
- 68 RAHKONEN, R. Kuhanpoikasten loiset kahdessa erityyppisessä luonnonravintolammikossa. (Parasiter på gösyngel i två naturfoderdammar av olika typ.) (Parasites of Pike-perch Fry Reared in Two Different Types of Natural Food Ponds in Finland). 22 s. Helsinki 1993.
- 69 Metsätalouden vaikutukset kaloihin ja kalatalouteen. Osahankkeiden raportit vuosien 1990-1992 tulokista. (Skogsbrukets effekter på fisk och fiske. Delprojektens rapporter över resultaten 1990-1992.) (Effects of Forestry On Fish and Fisheries. The Sub-project Reports of the Results between 1990-1992.) Toim. A. Lappalainen ja M. Rask. 137 s. Helsinki 1993.
- 70 KORHONEN, P. ja HEIKINHEIMO-SCHMID, O. Suurten petokalojen ravinto Ontojärvessä ja Lentuassa ja ravinnonkulutuksen arviointi. (Näring för stora rovfiskar i Ontojärvi och Lentua samt uppskattning av näringsförbrukningen.) (The Food of Large Predator Fishes in Lakes Ontojärvi and Lentua and the Estimation of Food Consumption.) 52 s. Helsinki 1993.
- 71 RAHIKAINEN, E. Hinnoittelun käyttökelpoisuus virkistyskalastuksen arvioinnissa. (Användbarheten av prissättning vid uppskattningen av rekreativfiskets värde) (The Appropriateness of Pricing in the Assessment of the Benefits of Recreational Fishing) 20 s. Helsinki 1993.
- 72 Sisävesi- ja rannikkokalastaja muutospaineiden alla. Arkipäivän ongelmat ammattikalastajien kertomana. (Förändringstryck imon insjö- och kustfisket. Fiskarna berättar om sina vardagsproblem.) (The Attitudes, Problems and Everyday Life of Professional Fishers: A Report on Fisheries in the Bothnian Sea and Freshwater Trawl Fishing.) Toim. P. Salmi ja J. Salmi. 117 s. Helsinki 1993.

ISBN 951-8914-45-1
ISSN 0787-8478